

ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ειδίκευση: Διεθνής Πολιτική Οικονομία

Επιβλέπων Καθηγητής: Χ. Παπάζογλου

Διπλωματική εργασία:

“Η ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ”

Επιμέλεια: Μαθιουδάκης Νικόλαος (Α.Μ.1210Μ087)

Σεπτέμβριος 2012

ΜΕΤ
ΜΑΘ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΤΜΗΜΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Αριθμός Πρωτοκόλλου: 350

Εκδόθηκε την: 14/9/12

Εξώφυλλο: Το κτήριο της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) στην ελβετική πόλη της Βασιλείας, όπου εδρεύει η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (BCBS).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	
1.1.1 Το χρηματοπιστωτικό (ή χρηματοοικονομικό) σύστημα στο οικονομικό κύκλωμα.....	11
1.1.2. Οι λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην οικονομία.....	14
1.1.3 Φορείς παροχής υπηρεσιών στον χρηματοπιστωτικό τομέα.....	15
1.2 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	
1.2.1 Η σύγχρονη αρχιτεκτονική του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος..	18
1.2.2 Σύγχρονες κρίσεις του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	19
1.3 Η έννοια της ρυθμιστικής παρέμβασης και η οριοθέτησή της από παρεμφερείς έννοιες.....	21
1.4 Η αναγκαιότητα ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα- Η θεωρητική προσέγγιση.....	24
1.5 Οι στόχοι της ρυθμιστικής παρέμβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	25
1.5.1 Η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	26
1.5.1.1 Η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος.....	26
1.5.1.1.1 Οι εν γένει τραπεζικοί κίνδυνοι.....	27
1.5.1.1.2 Ο συστημικός κίνδυνος στον τραπεζικό τομέα λόγω επιπτώσεων τύπου ντόμινο.....	29
1.6 Ο μηχανισμός προληπτικών μέτρων για τη διασφάλιση της σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα.....	30
1.7 Η Διοικητική οργάνωση της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας στο τραπεζικό σύστημα.....	31
1.7.1 Η Τράπεζα της Ελλάδος ως εποπτική αρχή.....	34
1.7.1.1 Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος.....	34
1.7.1.2 Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης	36
1.7.2 Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ως εποπτική αρχή.....	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

2.1 Η διαμόρφωση και εφαρμογή του χρηματοπιστωτικού δικαίου σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.....	37
2.2 Ο νέος ρόλος των G-20, BCBS και FSB στη διακυβέρνηση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ

3.1 Η έννοια της κανονιστικής συμμόρφωσης.....	42
3.2 Ο κίνδυνος μη συμμόρφωσης	42
3.3 Οι δέκα αρχές της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας.....	43
3.4 Η θέσπιση της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 2577/2006.....	45
3.5 Η ένταξη της κανονιστικής συμμόρφωσης στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου...48	
3.6 Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης στο εταιρικό οργανόγραμμα.....	51
3.7 Αρμοδιότητες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

4.1 Τα Κονκορδάτα της Βασιλείας	54
4.2 Βασιλεία I	55
4.3 Βασιλεία II	55
4.3.1 Οι τρεις πυλώνες της Βασιλείας II	57
4.4 Βασιλεία III.....	60
4.5. Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης	63

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

5.1. Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ξέπλυμα βρόμικου Χρήματος).....	65
5.1.1 Οι εγκληματικές δραστηριότητες (βασικά αδικήματα)στο Ξέπλυμα Χρήματος66	
5.2 Η ιστορική διάσταση του Ξεπλύματος Χρήματος.....	66
5.3 Τα τρία στάδια του Ξεπλύματος Χρήματος.....	67
5.4 Η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας.....	68
5.4.1 Η χρηματοδότηση της Αλ Κάιντα.....	69
5.5 Διαφορές μεταξύ Ξεπλύματος Χρήματος (EX) και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας (XT).....	70
5.6. Η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης για το Ξέπλυμα Χρήματος (FATF)....	73
5.7 Η Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας (FIU).....	74
5.8. Πολιτική πρόληψης και καταστολής EX & XT.....	75
5.8.1 Πολιτική αποδοχής και συνεργασίας των πελατών	75
5.8.2 Διαρκής παρακολούθηση λογαριασμών και συναλλαγών.....	77
5.8.3 Αναφορά ύποπτων και ασυνήθιστων συναλλαγών.....	77
5.9 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	78

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

6.1 Η έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης	80
6.2 Η Έκθεση του ΟΟΣΑ για την Εταιρική Διακυβέρνηση	80
6.3 Ο νόμος για την Εταιρική Διακυβέρνηση	82
6.4 Η έννοια της σύγκρουσης συμφερόντων	83
6.5 Πολιτικές διαχείρισης της σύγκρουσης συμφερόντων.....	84
6.6 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

7.1 Η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.....	86
7.2 Πολιτική προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.....	86
7.3 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

8.1 Η έννοια της προστασίας του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών.....	91
8.2 Ο βασικός νόμος για την προστασία των καταναλωτών.....	91
8.3 Η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία για τις Υπηρεσίες Πληρωμών στην εσωτερική αγορά (PSD).....	94
8.4 Ο νόμος για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά.....	94
8.5 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

9.1 Η έννοια της προστασίας των επενδυτών.....	96
9.2 Πολιτικές προστασίας των επενδυτών σύμφωνα με την MiFID.....	97
9.3 Ενημέρωση πελατών	100
9.4 Σύστημα αποζημίωσης επενδυτών.....	100
9.5 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ

10.1 Η έννοια τραπεζικού απορρήτου.....	102
10.2 Πολιτικές προστασίας και άρση του τραπεζικού απορρήτου.....	103

10.3 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης	103
---	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ - ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

11.1 Η υπόθεση της Τράπεζας Σοσιετέ Ζενεράλ.....	106
--	-----

11.2 Η υπόθεση της Τράπεζας Μπάρινγκς	106
---	-----

11.3 Συμπεράσματα.....	110
------------------------	-----

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	112
----------------------	------------

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	114
--------------------------	------------

"Rogue trading is probably a daily occurrence amongst the financial markets. Not enough focus goes on those risk management areas, those compliance areas, those settlement areas, that can ultimately save them money."

NICK LEESON

«Η επιθετική στρατηγική είναι πιθανόν μια καθημερινότητα στον κόσμο των χρηματοπιστωτικών αγορών. Δεν δίδεται όμως η δέουσα προσοχή στους τομείς εκείνους της διαχείρισης κινδύνων, στους τομείς εκείνους της κανονιστικής συμμόρφωσης, στους τομείς εκείνους της λογιστικής τακτοποίησης των συναλλαγών, που σε τελική ανάλυση μπορούν να εξοικονομήσουν χρήματα»

NIK ΛΙΣΟΝ (Νυν σύμβουλος επιχειρήσεων σε θέματα διαχείρισης κινδύνων, κανονιστικής συμμόρφωσης και εταιρικής υπευθυνότητας, ο οποίος το 1995 οδήγησε μόνος του σε πτώχευση την Τράπεζα Μπάριγκς, την αρχαιότερη τράπεζα του κόσμου)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο μια κατ' αρχήν ανάλυση των κυριότερων τομέων δράσης της Κανονιστικής Συμμόρφωσης και την ανάδειξη του ρόλου της στις τράπεζες, ως μέρος του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου τους, στα πλαίσια της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Η πραγμάτευση του θέματος της εργασίας, η απόδοση της έννοιας και του περιεχομένου που υποδηλώνει η χρήση του όρου «Κανονιστική Συμμόρφωση», προϋποθέτει μια διττή προσέγγιση, τόσο σε οικονομικό όσο και σε νομικό επίπεδο: αφενός, της γενικής θεώρησης της ρυθμιστικής παρέμβασης στον τραπεζικό τομέα μέσα από ένα οικονομικό πρίσμα, σύμφωνα με τις αρχές της οικονομικής θεωρίας, αφετέρου της κείμενης νομοθεσίας σε νομικό επίπεδο, ειδικά κατά την ανάλυση των τομέων δράσης της. Λόγω της φύσης του υπό εξέταση θέματος, η σύζευξη των δυο επιστημονικών πεδίων ήταν επιβεβλημένη και αναπόφευκτη.

Όσον αφορά στη βιβλιογραφική έρευνα, σε ορισμένα ζητήματα, όπως η ανάλυση της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας στο τραπεζικό σύστημα, η βιβλιογραφία στην οποία μπορούσε κανείς να ανατρέξει ήταν πλούσια και κυρίως οικονομικού χαρακτήρα. Από την άλλη, σε πιο εξειδικευμένα θέματα, όπως οι επιμέρους θεματικές ενότητες που συνθέτουν την κανονιστική συμμόρφωση, η βιβλιογραφία ήταν κυρίως νομικού χαρακτήρα, συνοδευόμενη συχνά από φλύαρες αναλύσεις διαδικαστικού και τεχνικού χαρακτήρα. Στα ως άνω πλαίσια, επιχειρήθηκε μια πλήρης και κατά το δυνατόν ισορροπημένη ανάλυση, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος μιας στενά τεχνικού χαρακτήρα ανάλυσης, που περιγράφει κυρίως εσωτερικές διαδικασίες της σχετικής μονάδας των τραπεζών.

Στη εργασία θίγονται τα βασικότερα αντικείμενα, που άπτονται των αρμοδιοτήτων της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης, ακολουθώντας ουσιαστικά την ίδια μεθοδολογία σε κάθε κεφάλαιο: σύντομη ανάπτυξη της υπό εξέταση θεματικής ενότητας, παρουσίαση του σχετικού νομοθετικού πλαισίου και τέλος εξειδίκευση του ρόλου της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.

Τελικός σκοπός δεν ήταν μια εξαντλητική ανάπτυξη του θέματος, αλλά μια γενική επιστημονική θεώρηση και προσέγγιση της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης, υπό το πρίσμα της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας στον τραπεζικό κλάδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1.1 Το χρηματοπιστωτικό (ή χρηματοοικονομικό) σύστημα στο οικονομικό κύκλωμα

Ως οικονομικό σύστημα νοείται η θεσμική οργάνωση της παραγωγής και της διανομής των προϊόντων και υπηρεσιών στο πλαίσιο μιας χώρας, με τη συμμετοχή των βασικών παραγόντων, των φορέων και υποκειμένων της οικονομικής διαδικασίας, δηλαδή των νοικοκυριών, των επιχειρήσεων, του δημοσίου και του εξωτερικού τομέα της.

Στο οικονομικό κύκλωμα απεικονίζεται η κυκλική ροή πραγματικών και χρηματικών ροών στην οικονομία. Τόσο στη ροή παραγωγικών συντελεστών όσο και στη ροή αγαθών και υπηρεσιών, αντιστοιχεί μία αντίστροφη χρηματική ροή, που «αντικατοπτρίζει» τη ροή των πραγματικών μεγεθών. Καθίσταται λοιπόν προφανής μια πρώτη και θεμελιώδης διάκριση στο οικονομικό σύστημα: αυτή ανάμεσα στην πραγματική οικονομία και τον χρηματικό τομέα.

Η οικονομική ισορροπία που διαμορφώνεται στο πλαίσιο του οικονομικού συστήματος αποτυπώνεται στη διαμόρφωση της ισότητας των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών, της συνολικού εισοδήματος και της συνολικής δαπάνης, που ως έννοιες αποτελούν διαφορετικές όψεις του ίδιου μεγέθους: της συνολικής παραγωγής, με άλλες λέξεις του συνολικού προϊόντος που παράγεται στην οικονομία σε μια ορισμένη χρονική περίοδο.

Στα πλαίσια της ανωτέρω ανάλυσης, μια βασική ταυτότητα στους εθνικούς λογαριασμούς είναι η ακόλουθη:

$$S+T+M \equiv I+G+X,$$

όπου:

S = Ιδιωτική αποταμίευση

T = Φόροι

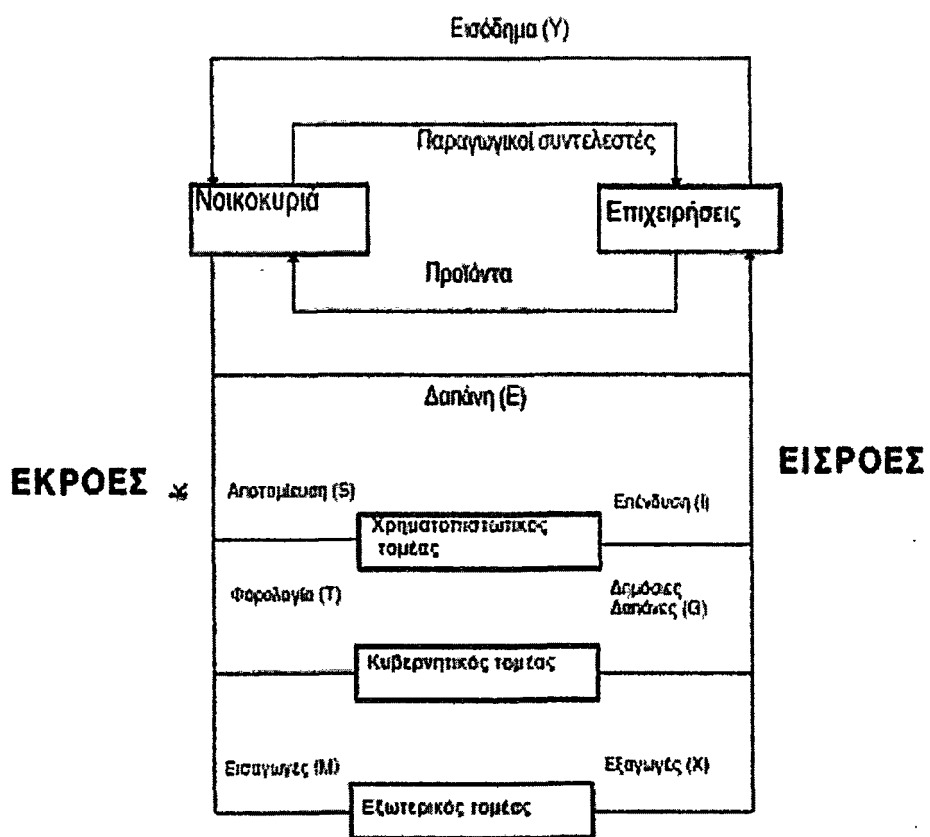
M = Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών

I = Ιδιωτική επένδυση

G = Δημόσια δαπάνη για κάλυψη τρεχουσών αναγκών και για επένδυση

X = Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών

Η ανωτέρω ταυτότητα ουσιαστικά αντιπροσωπεύει την ταυτότητα εκροών - εισροών του οικονομικού συστήματος, όπως εμφανίζεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Διάγραμμα 1: Το οικονομικό κύκλωμα (Η κυκλική ροή του εισοδήματος)

Σε κάθε οικονομικό σύστημα συναντώνται άρρηκτα συνδεδεμένα δύο συγγενή αλλά διακριτά υποσυστήματα: το νομισματικό (monetary system) και το χρηματοπιστωτικό ή χρηματοοικονομικό (financial system), (EET-ETI, 2006: 45-46).

- (α) **Το νομισματικό σύστημα** είναι το σύνολο των κανόνων και πρακτικών που διέπουν τις εμπορικές σχέσεις και παρέχουν ένα μέσο πληρωμής αποδεκτό ανάμεσα σε αγοραστές και πωλητές: το χρήμα υπό τη στενή έννοια του όρου, ως νόμισμα. Στον ορισμό αυτό του χρήματος, η έμφαση δίδεται στη λειτουργία του χρήματος ως μέσο πληρωμών, όχι ως μέσο διαφύλαξης αγοραστικής δύναμης. Με άλλα λόγια περιλαμβάνει το σύνολο των θεσμών και των μηχανισμών μέσω των οποίων δημιουργείται το χρήμα και το σύστημα πληρωμών, δηλαδή το σύστημα που διευκολύνει και καθιστά αποτελεσματική την πραγματοποίηση των χρηματικών δοσοληψιών. Εδώ γίνεται συνήθως η διάκριση ανάμεσα στο πρωτογενές χρήμα (με τη μορφή κερμάτων και τραπεζογραμματίων, γνωστό στην οικονομική θεωρία ως «νομισματική βάση») και το δευτερογενές χρήμα με τη μορφή τραπεζικών καταθέσεων (Barro, 1990:81-84, 427-429). Το σύνολο των χρηματικών μέσων που δημιουργούνται στην οικονομία από τα Νομισματικά-Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (περιλαμβάνουν κεντρικές τράπεζες, πιστωτικά ιδρύματα και αμοιβαία κεφάλαια της χρηματαγοράς) ονομάζεται προσφορά χρήματος, και ο έλεγχος της ποσότητας της προσφοράς καλείται νομισματική πολιτική.

Διευκρινίζεται ότι στις αγορές χρήματος ή χρηματαγορές (money markets) αντικείμενο διαπραγμάτευσης αποτελούν οι βραχυχρόνιοι με αρχική διάρκεια μέχρι ένα έτος χρεωστικοί τίτλοι (ομολογίες) που εκδίδονται από ιδιωτικές εταιρείες ή το Δημόσιο, ενώ στις αγορές κεφαλαίου ή κεφαλαιαγορές (capital markets) οι μακροχρόνιες με αρχική διάρκεια πέραν του έτους ομολογίες καθώς και οι μετοχές των εισηγμένων εταιρειών. Για οικονομία του λόγου, οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου καλούνται συχνά ως *χρηματοπιστωτικές αγορές*.

(β) **Το χρηματοπιστωτικό σύστημα** είναι το σύστημα μέσω του οποίου επιτελείται η διοχέτευση δανειακών κεφαλαίων από τους θετικούς αποταμιευτές της οικονομίας (συνήθως τα νοικοκυριά) στους αρνητικούς αποταμιευτές (συνήθως το Δημόσιο και ιδιωτικές επιχειρήσεις). (Barro, 1990: 429-437). Διευκρινίζεται ότι στην

παρούσα εργασία, ο αγγλικός όρος “financial system” αποδίδεται ως «χρηματοπιστωτικό σύστημα», που πάντως στην εγχώρια βιβλιογραφία αποδίδεται και ως «χρηματοοικονομικό σύστημα». Ακόμα και στη μετάφραση νομικών κειμένων δεν ακολουθείται ομοιόμορφη προσέγγιση και ο όρος “financial” αποδίδεται εναλλακτικά και με τους δυο τρόπους.

Η άρρηκτα συνυφασμένη και αλληλοεπικαλυπτόμενη σχέση νομισματικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος εν πολλοίς οφείλεται στο γεγονός ότι, οι καταθέσεις που αποδέχονται οι τράπεζες από το αποταμιευτικό κοινό στο πλαίσιο της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι ταυτόχρονα και βασικό στοιχείο της έννοιας του χρήματος στο πλαίσιο λειτουργίας του νομισματικού συστήματος. Στις ανοιχτές οικονομίες, τα εθνικά νομισματικά και χρηματοπιστωτικά συστήματα των κρατών διασυνδέονται μεταξύ τους περαιτέρω και σε διεθνές επίπεδο.

1.1.2. Οι λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην οικονομία

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα επιτελεί δυο βασικές λειτουργίες:

- (α) τη διοχέτευση χρηματικών πόρων (channeling of funds) από τους θετικούς (ή πλεονασματικούς) στους αρνητικούς (ή ελλειμματικούς) αποταμιευτές. Η λειτουργία αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί ως κάτωθι:

(i) με τη μέθοδο της «άμεσης χρηματοδότησης» (direct finance) ή χρηματοδότησης μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών, όπου μεταξύ της πλεονασματικής και ελλειμματικής μονάδας δεν παρεμβάλλεται κάποιος ενδιάμεσος διαμεσολαβών χρηματοπιστωτικός φορέας π.χ. μέσω μετοχών που εκδίδουν οι επιχειρήσεις και κατά συνέπεια λογίζονται γι’ αυτές ως ίδια κεφάλαια (own funds) και

(ii) τη μέθοδο της «έμμεσης χρηματοδότησης» (indirect finance) ή χρηματοπιστωτικής μεσολάβησης, όπου μεταξύ δανειστή και δανειζόμενου παρεμβάλλεται κάποιος ενδιάμεσος φορέας π.χ. μέσω

χορήγησης δανείου ή έκδοσης χρεωστικών τίτλων (ομολόγων) από τις επιχειρήσεις, οπότε συνιστούν δανειακά κεφάλαια (borrowed funds).

- (β) την πραγματοποίηση πληρωμών, χωρίς τη χρήση μετρητών, δηλαδή κερμάτων και τραπεζογραμματίων.

Οι αγορές χρήματος και κεφαλαίου και η τραπεζική αγορά αποτελούν τους κατεξοχήν διαύλους διαμεσολάβησης μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών οικονομικών μονάδων. Η λειτουργία της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης συνδέεται με τη ζήτηση και προσφορά δανειακών κεφαλαίων. Η αμοιβή αυτής της λειτουργίας για τους διαμεσολαβούντες χρηματοπιστωτικούς φορείς είναι ο τόκος.

Εν κατακλείδι, οι χρηματοπιστωτικοί ενδιάμεσοι φορείς έχουν ως σκοπό μέσω της δραστηριοποίησής τους στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου, το μετασχηματισμό της συνολικής αποταμίευσης σε κατανάλωση ή επένδυση, δηλαδή τη διοχέτευση χρηματικών πόρων από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες. Επομένως ένα ανεπτυγμένο και με καλή λειτουργία χρηματοπιστωτικό σύστημα διευκολύνει τη διαχρονική κατανομή της κατανάλωσης των νοικοκυριών και την αποτελεσματική κατανομή του κεφαλαίου στις πιο παραγωγικές χρήσεις στον επιχειρηματικό τομέα.

1.1.3 Φορείς παροχής υπηρεσιών στον χρηματοπιστωτικό τομέα

Οι διαμεσολαβούντες χρηματοπιστωτικοί φορείς, ανάλογα με τη φύση των λειτουργιών τις οποίες επιτελούν, κατατάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- (α) επιχειρήσεις άμεσης διαμεσολάβησης

Στην εν λόγω κατηγορία περιλαμβάνονται Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρείες (ΑΧΕ) και Ανώνυμες Χρηματιστηριακές Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (ΑΧΕΠΕΥ), οι επενδυτικές τράπεζες καθώς και οι επιχειρήσεις συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες όπως Ανώνυμες Εταιρείες Διαχείρισης

Αμοιβαίων Κεφαλαίων (ΑΕΔΑΚ) και Εταιρείες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου (ΕΕΧ).

- (β) επιχειρήσεις έμμεσης διαμεσολάβησης που διακρίνονται σε:
 - (i) επιχειρήσεις που αποδέχονται καταθέσεις (depository institutions) και περιλαμβάνουν πιστωτικά ιδρύματα όπως οι εμπορικές τράπεζες, οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί και οι συνεταιριστικές τράπεζες.
Στο πλαίσιο της λειτουργίας τους, οι διαμεσολαβούντες χρηματοπιστωτικοί φορείς που αποδέχονται καταθέσεις προβαίνουν σε μια σειρά μετασχηματισμών, που αφορούν:
 - στη μετατροπή βραχυχρόνιων υποχρεώσεων π.χ. των καταθέσεων όψεως σε μακροχρόνιες απαιτήσεις π.χ. στεγαστικά δάνεια (maturity transformation)
 - στη μετατροπή υποχρεώσεων μικρής ονομαστικής αξίας π.χ. μικροκαταθέσεων ιδιωτών σε απαιτήσεις μεγάλης αξίας π.χ. βιομηχανικές χορηγήσεις (size transformation) και
 - στη μετάθεση του πιστωτικού κινδύνου των χρηματοδοτούμενων οικονομικών μονάδων από τους θετικούς αποταμιευτές στους ίδιους ως ενδιάμεσους (credit risk transformation).
 - (ii) αυτές που δεν αποδέχονται καταθέσεις (non depository institutions) και περιλαμβάνουν χρηματοδοτικά ιδρύματα όπως εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring), και εταιρείες παροχής πιστώσεων. (EET-ETI, 2006: 71).

Μια εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη και τάση στον σύγχρονο χρηματοπιστωτικό τομέα είναι οι πράξεις συγκέντρωσης και ενοποίησης, που έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ομίλων, όπου διάφορες επιχειρήσεις παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών δραστηριοποιούνται στον τραπεζικό τομέα, στον ασφαλιστικό τομέα και στον τομέα των κινητών αξιών.

Ειδικότερα μάλιστα για τις ανωτέρω τρεις κατηγορίες υπηρεσιών, έχει καθιερωθεί εκ του νόμου, την αποδοχή καταθέσεων να παρέχουν μόνον οι τράπεζες, τις ασφαλιστικές υπηρεσίες μόνον οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, και τη διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων μόνον οι εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων. Κατά συνέπεια, εάν ένας τραπεζικός όμιλος επιθυμεί να παρέχει ασφαλιστικές υπηρεσίες, θα πρέπει να ιδρυθεί ή να εξαγορασθεί μια θυγατρική ασφαλιστική επιχείρηση. Κατ' αναλογία, αν επιθυμεί να διαχειρίζεται αμοιβαία κεφάλαια, θα πρέπει να ιδρυθεί ή να εξαγορασθεί μια θυγατρική εταιρεία διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, καθώς δεν δικαιούται να παρέχει τις υπηρεσίες αυτές η τράπεζα αυτή καθαυτή (in house).

Οι φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών οργανώνονται σε βάση ομίλου που καλείται «χρηματοπιστωτικός όμιλος» (financial group). Στη σύνθεση ενός χρηματοπιστωτικού ομίλου συνήθως συμμετέχουν τουλάχιστον μια τράπεζα, μια ασφαλιστική επιχείρηση και μια επιχείρηση επενδύσεων. Οι όμιλοι αυτοί ονομάζονται χρηματοπιστωτικοί όμιλοι ετερογενών δραστηριοτήτων ή ακριβέστερα «Όμιλοι Ετερογενών Χρηματοπιστωτικών Δραστηριοτήτων (ΟΕΧΔ)» (financial conglomerates). Μολονότι ο πρώτος όρος είναι ευρύτατα διαδεδομένος, για του λόγου το ακριβές, το στοιχείο της ετερογένειας αφορά στις χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες του ομίλου και επομένως ο επιθετικός προσδιορισμός «ετερογενών» θα πρέπει να προηγείται του όρου *χρηματοπιστωτικών δραστηριοτήτων* και όχι απλώς του όρου *δραστηριοτήτων*.

Υπογραμμίζεται ότι ένας όμιλος χαρακτηρίζεται ως τέτοιος όταν, τουλάχιστον μία από τις επιχειρήσεις του είναι ασφαλιστική και μία άλλη τουλάχιστον είναι τράπεζα ή επιχείρηση επενδύσεων. Κατά συνέπεια στα πλαίσια εταιρικής διάρθρωσης ενός τέτοιου ομίλου, όταν υφίσταται σχέση μητρικής με θυγατρικές επιχειρήσεις, η μητρική είναι συνήθως μια τράπεζα (τραπεζικός όμιλος) ή σπανιότερα μια ασφαλιστική επιχείρηση (ασφαλιστικός όμιλος), ενώ οι άλλοι φορείς δραστηριοποιούνται ως θυγατρικές.

1.2 ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

1.2.1 Η σύγχρονη αρχιτεκτονική του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος

Η 15^η Αυγούστου 1971 ήταν η αρχή του τέλους του μεταπολεμικού συστήματος συναλλαγματικών ισοτιμιών του Μπρέτον Γουντς. Ενάμιση χρόνο αργότερα, τον Μάρτιο του 1973 ο κόσμος περνούσε σε ένα «μη σύστημα» κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Καθώς το χρήμα αποσυνδέθηκε από τη ρήτρα χρυσού, το χρηματοπιστωτικό σύστημα άρχισε να αναπτύσσεται ανεξέλεγκτα. Η κεινσιανή δημοκρατία, που είχε κυριαρχήσει από το 1945 έως το 1973 άρχισε να υποχωρεί. Ο βιομηχανικός καπιταλισμός άρχισε να μετασχηματίζεται και να υπερκεράται από τον χρηματοπιστωτικό καπιταλισμό σε παγκόσμιο επίπεδο (Peet, 2010: 443). Οι διεθνείς χρηματοοικονομικές ροές έχουν υπερσκελίσει συντριπτικά τις εμπορευματικές ροές. Έως τα τέλη της δεκαετίας του '80, πάνω από το 90% της παγκόσμιας διακίνησης του ξένου συναλλάγματος δεν αφορούσε το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ή τις επενδύσεις κεφαλαίων. Το 2000, το διεθνές εμπόριο προϊόντων και υπηρεσιών για ολόκληρο το έτος ανήλθε μόλις στα 7 δισεκατομμύρια, ενώ ο όγκος των συναλλαγματικών συναλλαγών στον κόσμο κυμαίνεται κατά προσέγγιση από 1,8 έως 2 τρισεκατομμύρια δολάρια *σε ημερήσια βάση*. (Ρουμελιώτης, 2002: 172).

Το χρήμα άρχισε να αποσπάται από την πραγματικότητα των σχέσεων κοινωνίας των αναγκών, αυτονομήθηκε σαν αφηρημένη «λογιστική» αξία καθ' εαυτήν, και πλέον εμπορεύεται από τις αόριστα και κατ' ευφημισμόν «αγορές», που όμως δεν αναφέρονται κατ' ουσίαν σε παραγωγούς και διαθέτες αγαθών ούτε παρόχους υπηρεσιών, δεν μετέχουν στις παραγωγικές και ανταλλακτικές σχέσεις τις αναγκαίες για να λειτουργεί η ανθρώπινη συλλογικότητα, η «κοινωνία της χρείας». (Γιανναράς, 2012)

Σήμερα είναι τέτοια η ανάπτυξη των χρηματοπιστωτικών αγορών που, με τη βοήθεια των οπτικών ινών, εντολές ηλεκτρονικών χρηματιστηριακών συναλλαγών (high frequency trading) ταξιδεύουν σχεδόν με την ταχύτητα του φωτός. Το πλήθος τέτοιων συναλλαγών ειδικά για τις μετοχές μεταβλητού επιτοκίου στην αμερικανική

κεφαλαιαγορά είναι αστρονομικό και αντιστοιχεί στο 70% του συνόλου των συναλλαγών.

Στη νέα αυτή πρακτική, οι χρηματιστές έχουν αντικατασταθεί από υπολογιστές, που μπορούν να αγοράζουν μαζικά μετοχές χιλιάδων εταιρειών και ταυτόχρονα να τις μεταπωλούν έπειτα από λίγα χιλιοστά ή και εκατομμυριοστά του δευτερολέπτου. Οι συναλλαγές αυτές αξιοποιούν μικρές διακυμάνσεις στις τιμές των μετοχών, και εκμεταλλεύονται ακόμα και τη χρονική καθυστέρηση που υπάρχει όταν μια εντολή διαβιβάζεται από ένα χρηματιστήριο σε ένα άλλο. Κάθε τέτοια συναλλαγή αποφέρει ελάχιστο κέρδος, δεδομένου όμως ότι οι μετοχές αγοράζονται και πωλούνται μαζικά, τα συνολικά έσοδα δεν είναι ευκαταφρόνητα.

Σύμφωνα με την κριτική σχολή, με πρόδηλη την επιρροή της λενινιστικής σκέψης, η επικράτηση του χρηματιστηριακού έναντι του βιομηχανικού κεφαλαίου, δεν ήταν παρά μια «φυγή» του δεύτερου από το πρώτο λόγω της πτώσης του κέρδους στην «πραγματική οικονομία» ή καλύτερα του μεγαλύτερου περιθωρίου κέρδους που παρείχαν οι επενδύσεις σε τραπεζικά προϊόντα και οι αποκομμένες από την υλική παραγωγή επικερδείς δραστηριότητες μέσω των οποίων εν τέλει παράγεται «χρήμα απ' το χρήμα» (η σχέση M-M' κατά Μαρξ) (Φούσκας, 2010). Η «χρηματιστικοποίηση» στο νέο παγκόσμιο μοντέλο καπιταλισμού οδήγησε στην «κυριαρχία των χρηματοπιστωτικών αγορών» (Φραγκάκη σε συλλογή *Ιωακείμωγλου κ.ά.*, 2009: 39), σε ένα παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό «καζινοκαπιταλισμό» (Buckman, 2004:28).

Άσχετα με το πόσο μπορεί κανείς να συμφωνεί ή να διαφωνεί με τις παραπάνω θέσεις, η πραγματικότητα είναι ότι μετά την κατάρρευση της Συμφωνίας του Μπρέτον Γουντς, οι χρηματοπιστωτικές και τραπεζικές κρίσεις έγιναν περισσότερο συχνές και περισσότερο επίμονες (Μελάς, 2011: 158).

1.2.2 Σύγχρονες κρίσεις του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος

Κατά την περίοδο μετά το 1973, οι πρώτες χρηματοπιστωτικές κρίσεις της νέας εποχής δεν άργησαν να εμφανισθούν Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά περιπτώσεις

σύγχρονων κρίσεων του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. (Μελάς, 2011, 158-225):

- Τον Ιούνιο του 1974, στις ΗΠΑ, η χρεοκοπία μιας σχετικά μικρής τράπεζας, της αμερικάνικης Franklin National Bank απείλησε ολόκληρη την αγορά των ευρωδολαρίων, ενώ την ίδια περίοδο η κατάρρευση της γερμανικής τράπεζας Herstatt Bank σχεδόν προκάλεσε την κατάρρευση του αμερικανικού συστήματος διατραπεζικών εκκαθαρίσεων και εν τέλει οδήγησαν στη δημιουργία της Επιτροπής της Βασιλείας και της έκδοσης διαφόρων οδηγιών που υιοθετούνται πλέον από τα πιστωτικά ιδρύματα παγκοσμίως.
- Η κατάρρευση της Banco Ambrosiano, της πιο σημαντικής ιδιωτικής τράπεζας της Ιταλίας τον Ιούνιο του 1982, λόγω της περιπλοκότητας των διασυνοριακών σχέσεων μεταξύ των αλλοδαπών υποκαταστημάτων των διεθνών τραπεζών.
- Η κατάρρευση της Continental Illinois το 1984.
- Η κρίση στα ιδρύματα δανεισμού και αποταμιεύσεων Saving and Loan, τοπικών τραπεζών σε ΗΠΑ και Βρετανία που χορηγούσαν δάνεια με κεφάλαια από καταθέσεις επενδυτών το 1988-1989.
- Η υπόθεση της Bank of Credit and Commerce International (BCCI) το 1993, τα κεφάλαια της οποίας προέρχονταν, όπως αποκαλύφθηκε, από εμπόριο όπλων και ναρκωτικών.
- Η κρίση στο νορβηγικό τραπεζικό τομέα που έφθασε στο δραματικό της αποκορύφωμα το φθινόπωρο του 1991 με την απώλεια του συνόλου των κεφαλαίων της δεύτερης και της τέταρτης αντίστοιχα μεγαλύτερης τράπεζας της χώρας.
- Η κατάρρευση της Banesto, της τέταρτης μεγαλύτερης από πλευράς καταθέσεων τράπεζας της Ισπανίας, το 1993.
- Η πτώχευση της βρετανικής εμπορικής τράπεζας Barings Brothers Bank - της αρχαιότερης εμπορικής τράπεζας στο Λονδίνο το 1995, που ανέδειξε τον λειτουργικό κίνδυνο και τον κίνδυνο από την απουσία αποτελεσματικών συστημάτων εσωτερικού ελέγχου.

- Η κρίση του τραπεζικού συστήματος της Ιαπωνίας στη δεκαετία 1990, που βρέθηκε στη δίνη του κυκλώνα από τη στιγμή που ενεπλάκη στο κερδοσκοπικό παιχνίδι του χρηματιστηρίου αξιών του Τόκιο.
- Η κατάρρευση του Long-Term Capital Management (LTCM), επενδυτικής τράπεζας που κατέρρευσε το 1998, ως επακόλουθο της κρίσης στην νοτιοανατολική Ασία, η οποία επεκτάθηκε στη Ρωσία και τη Βραζιλία το 1998.
- Η κατάρρευση της Northern Rock, πέμπτης μεγαλύτερης βρετανικής τράπεζας στην παροχή ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων τον Σεπτέμβριο του 2007.
- Η κατάρρευση της Lehman Brothers, καθώς και των Fannie Mae και Freddie Mac από την οικονομική κρίση που εκδηλώθηκε στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των ΗΠΑ το 2008 και ξεκίνησε από την αγορά ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας (subprime). Μάλιστα η κρίση αυτή με τη διαδικασία του ντόμινο μεταδόθηκε και σε άλλα χρηματοπιστωτικά κέντρα παγκοσμίως, μετεξελίχθηκε σε παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και στη συνέχεια μεταπηδώντας στον πραγματικό τομέα της οικονομίας, μετατράπηκε σε οικονομική κρίση και κρίση χρέους των περιφερειακών χωρών της Ευρωζώνης, αναδεικνύοντας για ακόμη μια φορά την ανάγκη λήψης νέων μέτρων σε διεθνές επίπεδο (Βασιλεία III).
- Η κρίση της Bankia στην Ισπανία, της μεγαλύτερης τράπεζας ενυπόθηκων δανείων της χώρας, τον Μάιο του 2012.
- Τέλος, η ανακοίνωση της JP Morgan Chase Co τον Μάιο του 2012, σύμφωνα με την οποία παραδέχθηκε ότι έχασε περισσότερα από 2 δισεκατομμύρια δολάρια σε μια ατυχή κερδοσκοπική κίνηση (proprietary trading), όταν μέσω του γραφείου της στο Λονδίνο επιδόθηκε σε ένα πρωτοφανές όργιο κερδοσκοπίας στην αγορά παραγώγων!

1.3 Η έννοια της ρυθμιστικής παρέμβασης και η οριοθέτησή της από παρεμφερείς έννοιες

Με τον όρο **ρυθμιστική παρέμβαση** ή κανονικοποίηση (regulation) νοείται η υιοθέτηση νομοθετικών, διοικητικών ή κανονιστικών διατάξεων μέσω των οποίων επιβάλλεται στις αγορές και ειδικότερα στους *φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών* συγκεκριμένη συμπεριφορά ή συγκεκριμένη απαγόρευση.

Σε αντίθετη κατεύθυνση κινείται η **απορρύθμιση** ή **αποκανονικοποίηση** (deregulation), όρος με τον οποίο αποδίδεται η κατάργηση των υφιστάμενων ρυθμιστικών παρεμβάσεων που αφορούν στην άμεση κρατική παρέμβαση στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει εκ νέου να κερδίζει έδαφος η έννοια της επαναρρύθμισης (reregulation), που με τη σειρά της όμως αξιολογείται και καταγγέλεται από το φιλελεύθερο δόγμα ως υπερβολική ρυθμιστική παρέμβαση (overregulation).

Στα επόμενα γίνεται προσπάθεια να οριοθετηθεί το περιεχόμενο της ρυθμιστικής παρέμβασης, σε σχέση με παρεμφερείς έννοιες που συναντώνται στη βιβλιογραφία, ιδίως την εποπτεία και την επίβλεψη, αλλά επίσης με τη δεοντολογία, την ηθική, την αυτορρύθμιση και το ήπιο δίκαιο.

- Ως **εποπτεία** (supervision) νοείται η παρακολούθηση από την αρμόδια Αρχή της συμμόρφωσης των αγορών και των φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προς το υφιστάμενο ρυθμιστικό πλαίσιο. Η εποπτεία των εν λόγω φορέων ασκείται σε προληπτικό επίπεδο και καλείται μικροπροληπτική (micro-prudential supervision).

- Ως **επίβλεψη** (oversight) νοείται η παρακολούθηση από την αρμόδια Αρχή της ομαλής λειτουργίας μιας αγοράς.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των τριών ανωτέρω εννοιών επιχειρείται ένας παραλληλισμός από το πεδίο της οδικής κυκλοφορίας: Ρυθμιστική παρέμβαση συνιστά η καθιέρωση του κανόνα για το ανώτατο όριο ταχύτητας. Η εποπτεία της τήρησης των κανόνων ασκείται από

αστυνομικούς της τροχαίας με την επιβολή προστίμων στους παραβάτες. Η επίβλεψη ασκείται μέσω ελικοπτέρων της τροχαίας που παρακολουθούν άνωθεν την κυκλοφορία, ώστε να εκδώσουν τις κατάλληλες οδηγίες και υποδείξεις. (Γκόρτσος, 2012: 50)

Ως δεοντολογία νοείται η δέσμευση ενός κύκλου επαγγελματιών να τηρούν συγκεκριμένα καθήκοντα που οι ίδιοι ως μέλη ορίζουν στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, ανεξάρτητα από τις υποχρεώσεις τους, όπως αυτές απορρέουν από το δίκαιο. Οι κανόνες που υιοθετούνται με τον τρόπο αυτό συνεπάγονται τον αυτοκαθορισμό των επαγγελματιών, ενώ δεν έχουν νομικά υποχρεωτικό χαρακτήρα. Συχνά το φαινόμενο αυτό περιγράφεται χαρακτηριστικά ως υποχώρηση του κράτους και του ρυθμιστικού πλαισίου στις εξελίξεις της αγοράς.

Η ηθική αποτελεί ρύθμιση αυτόνομη, η πηγή της οποίας βρίσκεται μέσα στο δρων υποκείμενο, στη συνείδησή του και όχι εκτός αυτού. Αντίθετα, το δίκαιο αποτελεί «ρύθμιση ετερόνομη», δηλαδή ρύθμιση που η πηγή της δεν βρίσκεται στο δρων υποκείμενο, αλλά στη νομοθετική λειτουργία του κράτους.

Αυτορρύθμιση καλείται εκείνη η μέθοδος ρύθμισης, σύμφωνα με την οποία οι καθιερούμενοι μέσω αυτής κανόνες δεν εισάγονται από θεσμικά δικαιούχο παραγωγής κανόνων δικαίου, αλλά υιοθετούνται από τα ίδια τα πρόσωπα στα οποία απευθύνονται, οπότε οι συντάκτες τους είναι ταυτόχρονα και αποδέκτες τους. Η έννοια της αυτορρύθμισης εμπεριέχει το στοιχείο της αυτοδέσμευσης, όσον αφορά στην τήρησή τους. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο Μεσολαβητής Τραπεζικών-Επενδυτικών Υπηρεσιών, που ιδρύθηκε το 2005, από την Ελληνική Ένωση Τραπεζών, τον Σύνδεσμο Μελών του Χρηματιστηρίου Αθηνών και την Ένωση Θεσμικών Επενδυτών.

Ήπιο δίκαιο είναι γραπτοί κανόνες μη νομικά εξαναγκαστού χαρακτήρα, απορρέοντες από επαγγελματικές συνθήκες, αντιλήψεις περί ηθικής των συναλλαγών, κανόνες δεοντολογίας, υποδείγματα επιχειρηματικής οργάνωσης, σε κάθε περίπτωση χωρίς *opinion necessitates*, χωρίς δηλαδή την πεποίθηση των υποκειμένων που τους εφαρμόζουν ότι με την τήρησή τους συμμορφώνονται σε κανόνες δικαίου. (EET-ETI, 2007β :4-14)

Εν κατακλείδι, οι ανωτέρω έννοιες αν και παρουσιάζουν αυτοτέλεια, εντούτοις είναι γεγονός ότι θεμέλιο ορισμένων κανόνων δεοντολογίας αποτελούν οι

κανόνες της ηθικής, ενώ συχνά οι κανόνες δεοντολογίας προέρχονται από την αυτορρύθμιση και αποτελούν κανόνες ήπιου δικαίου.

1.4 Η αναγκαιότητα ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα- Η θεωρητική προσέγγιση

Η θεωρητική δικαιολόγηση της θεσμικά ρυθμιστικής παρέμβασης, που περιορίζει την έκταση του φιλελεύθερου μοντέλου (laissez-faire) στην αγορά, βασίζεται κατ' αρχήν στο επιχείρημα της «αποτυχίας των αγορών» (market failure), εν προκειμένω στις αστοχίες της τραπεζικής αγοράς, σύντομο χρονολόγιο των οποίων παρατέθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Η οικονομική θεωρία έχει ως τώρα υποδείξει τρία πιθανά αίτια (Γ. Προβόπουλος, 2004: 51, 79-80)

- την ασυμμετρία πληροφόρησης (information asymmetries) μεταξύ αγοραστών-αποταμιευτών αφενός και πωλητών αφετέρου, που ενδέχεται να οδηγήσει σε τολμηρές στρατηγικές ανάληψης κινδύνων των δεύτερων σε σχέση με το επενδυτικό χαρτοφυλάκιό τους.
- την παρουσία μονοπωλιακής ή ολιγοπωλιακής μορφής ανταγωνισμού στην αγορά με εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά.
- την πρόκληση σοβαρών εξωτερικών επιδράσεων (externalities) στους πελάτες και ιδιαίτερα τους αποταμιευτές από ενδεχόμενη κατάρρευσή των τραπεζών.

Ο τραπεζικός κλάδος έχει ιστορικά προσελκύσει τόσο έντονη ελεγκτική παρουσία, που είναι συγκρίσιμη μόνο με αυτήν που παραδοσιακά συναντάται στις δημόσιες επιχειρήσεις. Όσο και αν εκπλήσσει, η αλήθεια είναι ότι, «σε παγκόσμιο επίπεδο, κατά μέσο όρο, ο χρηματοπιστωτικός τομέας και δη αυτός της τραπεζικής βιομηχανίας είναι πιθανόν ο πλέον στενά ρυθμισμένος από οποιοδήποτε άλλο κομμάτι της ιδιωτικής οικονομίας» (Γκόρτσος, 2012: 49)

Στις περισσότερες χώρες, το κύριο βάρος του εποπτικού ελέγχου κατευθύνεται προς τα τραπεζικά ιδρύματα και λιγότερο προς τους υπόλοιπους

χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Η αιτία είναι ότι παραδοσιακά οι τράπεζες αποτελούσαν τον πυρήνα του χρηματοοικονομικού συστήματος. Ήταν το βασικό κανάλι μέσω του οποίου οι αποταμιεύσεις μετατρέπονταν σε πιστώσεις. Έτσι, ενδεχόμενη κατάρρευσή τους μπορεί να επηρεάσει πολύ περισσότερο την οικονομία από ό,τι η κατάρρευση άλλων χρηματοοικονομικών οργανισμών.

Ο κεντρικός όμως ρόλος των τραπεζών τείνει προοδευτικά να αποδυναμώνεται. Ωστόσο, οι απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας και οι υπόλοιποι εποπτικοί κανόνες παραμένουν αυστηρότεροι για τα τραπεζικά ιδρύματα σε σχέση με το υπόλοιπο χρηματοοικονομικό σύστημα. Και τούτο διότι τα στοιχεία του ενεργητικού των εταιρειών επενδύσεως χαρτοφυλακίου, των αμοιβαίων κεφαλαίων και ασφαλιστικών ταμείων είναι στο σύνολό τους άμεσα ρευστοποιήσιμα στις αγορές. Παράλληλα, στο βαθμό που δεν υφίσταται για τους οργανισμούς αυτούς κάποια μορφή εγγύησης των αποταμιεύσεων ή κάποιος μηχανισμός ανάλογος με το δανειστή της ύστατης προσφυγής, δεν αναφέρονται στον ίδιο βαθμό τα προβλήματα που συνδέονται με τον ηθικό κίνδυνο (Goodhart et al., 1998)

1.5 Οι στόχοι της ρυθμιστικής παρέμβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Στη βιβλιογραφία, ως στόχοι ρυθμιστικής παρέμβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αναγνωρίζονται:

- Η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Η διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού.
- Η διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των κεφαλαιαγορών και της προστασίας του επενδυτή.
- Η προστασία του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών
- Η καταπολέμηση της χρησιμοποίησης του τραπεζικού συστήματος για τη τέλεση οικονομικών εγκλημάτων, όπως η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

1.5.1 Η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι ο κατ'εξοχήν και κυρίαρχος στόχος οποιασδήποτε ρυθμιστικής παρέμβασης. Ο στόχος αυτός εξειδικεύεται έτι περαιτέρω στους επιμέρους τομείς του: το τραπεζικό σύστημα, τις κεφαλαιαγορές και την αγορά παροχής υπηρεσιών ιδιωτικής ασφάλισης.

(α) Η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος από το ενδεχόμενο επέλευσης αλυσιδωτών πτωχεύσεων τραπεζών. Το σύνολο των υιοθετούμενων μέσων και μηχανισμών προς αποτροπή ενός τέτοιου σεναρίου συνθέτουν το λεγόμενο «προστατευτικό δίκτυο του τραπεζικού συστήματος».

(β) Η διασφάλιση της σταθερότητας των κεφαλαιαγορών από το ενδεχόμενο είτε μιας απότομης και μεγάλης σε έκταση διακύμανσης των τιμών των χρηματοπιστωτικών μέσων (χρεωστικών τίτλων, μετοχών και παραγώγων) που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε αυτήν, είτε λόγω της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας ενός φορέα που παρέχει επενδυτικές υπηρεσίες.

(γ) Η διασφάλιση της σταθερότητας της αγοράς παροχής υπηρεσιών ιδιωτικής ασφάλισης και αντασφάλισης από το ενδεχόμενο της ανάκλησης της άδειας λειτουργίας επιχειρήσεων του κλάδου.

(δ) Η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως σύνολο από το ενδεχόμενο επέλευσης γενικευμένων κρίσεων στην οικονομία, από ανάληψη υπερβολικών κινδύνων από τους Ομίλους Ετερογενών Χρηματοπιστωτικών Δραστηριοτήτων (ΟΕΧΔ), στη σύνθεση των οποίων μετέχουν τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις επενδύσεων.

1.5.1.1 Η διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος

Μια βασική ιδιαιτερότητα του τραπεζικού συστήματος σε μια οικονομία συνίσταται στον κίνδυνο ότι, η περιέλευση σε αφερεγγυότητα μιας και μόνον τράπεζας μπορεί να οδηγήσει σε αποσταθεροποίηση το τραπεζικό σύστημα στο σύνολό του, αλλά και τον πραγματικό τομέα της οικονομίας, δεδομένου ότι η μείωση ή η διακοπή της τραπεζικής χρηματοδότησης νοικοκυριών και επιχειρήσεων επιφέρει

μείωση της συνολικής ζήτησης με δυσμενείς επιπτώσεις. Κατά συνέπεια, οι λόγοι που καθιστούν αναγκαία τη ρυθμιστική παρέμβαση στο πλέον νευραλγικό τομέα της οικονομίας, τον τραπεζικό τομέα είναι οι εξής:

- (α) Η δυνατότητα ταχύτατης μετάδοσης της κρίσης μιας μεμονωμένης τράπεζας σε άλλες κατά τα λοιπά υγιείς τράπεζες σαν να επρόκειτο για μολυσματική ασθένεια (contagion), που ενίοτε μπορεί να λάβει και μορφή τραπεζικού πανικού ακριβώς λόγω των διαύλων μετάδοσης των προβλημάτων μεταξύ των τραπεζών, είτε πρόκειται για πραγματικούς διαύλους είτε για πληροφοριακούς.
- (β) Οι κίνδυνοι στους οποίους εκτίθενται οι τράπεζες.

1.5.1.1 Οι εν γένει τραπεζικοί κίνδυνοι

Το τραπεζικό σύστημα υπόκειται σε δυο βασικές κατηγορίες κινδύνων ως προς τη φύση των δραστηριοτήτων του: στους *χρηματοοικονομικούς* και στους *μη χρηματοοικονομικούς* κινδύνους, όπως παρουσιάζονται συνοπτικά στον παρακάτω πίνακα 1.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ	
Χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι	Μη χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι
Πιστωτικός	Λειτουργικός : <ul style="list-style-type: none"> • Κίνδυνος από τον ανθρώπινο παράγοντα • Κίνδυνος από τον τεχνικό παράγοντα • Συμμόρφωσης • Νομικός
Ρευστότητας	
Εισοδήματος – επιτοκίων	
Αγοράς : <ul style="list-style-type: none"> • Κίνδυνος από ανοιχτές θέσεις σε χρεωστικούς τίτλους και μετοχές • Κίνδυνος από ανοιχτές θέσεις σε παράγωγα μέσα • Συναλλαγματικός κίνδυνος • Κίνδυνος από ανοιχτές θέσεις σε βασικά εμπορεύματα 	

Πίνακας 1

όπου:

-*Πιστωτικός κίνδυνος (credit risk)*: Συνίσταται στην πιθανότητα επέλευσης ζημιών σε μια τράπεζα όταν ένας οφειλέτης της περιέλθει σε αδυναμία εκπλήρωσης των συμβατικών του υποχρεώσεων απέναντί της. Είναι άρρηκτα συνυφασμένος με τις

υπηρεσίες εμπορικής τραπεζικής (χορήγηση δανείων και πιστώσεων) και συνδέεται με την πιστοληπτική ικανότητα των πιστούχων, αποτελώντας τον *σημαντικότερο* ποιοτικά και ποσοτικά χρηματοοικονομικής φύσεως κίνδυνο.

Ειδική έκφραση του πιστωτικού κινδύνου είναι ο κίνδυνος χώρας, ο οποίος αφορά στην πιθανότητα η επέλευση αρνητικών και συνήθως απρόβλεπτων οικονομικών, πολιτικών ή κοινωνικών συνθηκών σε μια αλλοδαπή χώρα να εμποδίσει εγγώριους οφειλέτες να εξοφλήσουν τις υποχρεώσεις τους.

-*Κίνδυνος ρευστότητας (liquidity risk)*: Συνίσταται στην πιθανότητα να εξαντληθεί η θέση ρευστότητας της τράπεζας μετά από μια απρόβλεπτη αύξηση των αναγκών ρευστότητάς της. Ο κίνδυνος αυτός είναι ιστορικά ο δεύτερος μεγαλύτερος κίνδυνος μετά τον πιστωτικό κίνδυνο και έχει δυο διαστάσεις:

- Η πρώτη συνίσταται στον κίνδυνο η τράπεζα να μην μπορεί να ανταποκριθεί στις τρέχουσες υποχρεώσεις της έναντι των καταθετών που προβαίνουν σε ανάληψη των καταθέσεών τους λόγω ανεπαρκούς ρευστότητας (*liability liquidity risk*).
- Η δεύτερη αφορά τον κίνδυνο να αναγκασθεί η τράπεζα να προβεί σε ρευστοποίηση στοιχείων του ενεργητικού της σε μη συμφέρουσες τιμές (*asset liquidity risk*)

-*Κίνδυνος εισοδήματος επιτοκίων (income risk)*: Συνίσταται στην πιθανότητα να μειωθούν τα καθαρά έσοδα επιτοκίων της τράπεζας μετά από μια μη αναμενόμενη μεταβολή του επιπέδου των ονομαστικών επιτοκίων.

-*Κίνδυνος αγοράς (market risk)*: Συνίσταται στην πιθανότητα επέλευσης ζημιών από την κατοχή ανοιχτών θέσεων σε διαπραγματεύσιμους χρεωστικούς τίτλους, μετοχές και παράγωγα μέσα επί των αξιών αυτών (ή επί συναλλάγματος) λόγω μεταβολής των συνθηκών της αγοράς.

-*Λειτουργικός κίνδυνος (operational risk)*: Συνίσταται στην πιθανότητα επέλευσης ζημιών από εσωτερικά αίτια, όπως η ανεπάρκεια ή αποτυχία εσωτερικών διαδικασιών και συστημάτων διοικητικής πληροφόρησης, από τον ανθρώπινο παράγοντα αλλά και

από εξωτερικά γεγονότα. Εδώ περιλαμβάνεται και ο νομικός κίνδυνος που συνίσταται στο ενδεχόμενο επέλευσης ζημιών από την επιβολή ποινών και προστίμων από την πολιτεία, τις εποπτικές και διοικητικές αρχές. Είναι ο *βασικότερος μη χρηματοοικονομικής φύσεως* κίνδυνος.

1.5.1.1.2 Ο συστημικός κίνδυνος στον τραπεζικό τομέα λόγω επιπτώσεων τύπου ντόμινο

Κατ' αρχήν αποσαφηνίζεται για λόγους ορολογίας ότι στην αγγλοσαξονική βιβλιογραφία, χρησιμοποιείται ο όρος *run on the bank* όταν η επιδρομή των καταθετών επικεντρώνεται σε μία Τράπεζα, ενώ ο όρος *panic* χρησιμοποιείται όταν εκδηλώνεται πανικός που αφορά στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος.

Η εφόρμηση των καταθετών σε μία τράπεζα (*run on the bank*) θα είχε περιορισμένη σημασία, αν η επέλευση του γεγονότος αυτού είχε δυσμενείς επιπτώσεις μόνο για τη συγκεκριμένη τράπεζα. Το μεγάλο πρόβλημα προκύπτει από τη στιγμή που μια εφόρμηση απειλεί να γενικευθεί και να λάβει διαστάσεις επιδημίας, που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κατάρρευση του συνολικού τραπεζικού συστήματος, και πρόκληση συστημικής κρίσης. (Προβόπουλος-Γκόρτσος, 2004: 51-52). Ανεξαρτήτως του αιτίου που την προκάλεσε, μια εφόρμηση των καταθετών σε μια τράπεζα εγκυμονεί τον κίνδυνο γενίκευσης κλίματος πανικού (*panic*), ικανού να αποσταθεροποιήσει το σύστημα πληρωμών και να οδηγήσει σε κατάρρευση το συνολικό τραπεζικό σύστημα. Αυτό συμβαίνει διότι η τράπεζα που δέχεται την εφόρμηση αντιμετωπίζει στενότητα διαθέσιμων και αναγκάζεται να διακόψει ή καθυστερεί τις πληρωμές της. Αυτό προκαλεί τριβές και πιέσεις στο σύστημα πληρωμών που, καθώς εκδηλώνονται, πυροδοτούν εφορμήσεις και σε άλλες τράπεζες λόγω της ψυχολογίας των καταθετών, δηλαδή ακόμη και στις τράπεζες που έχουν υγιή σύνθεση ενεργητικού. Αρχίζουν τότε και οι άλλες τράπεζες, η μία μετά την άλλη να διακόπτουν ή να καθυστερούν τις πληρωμές τους. Έτσι, η αρχικώς μεμονωμένη εφόρμηση γενικεύεται και μετατρέπεται σε συστημική κρίση. (Προβόπουλος-Γκόρτσος, 2004: 54)

Αλυσιδωτές επιπτώσεις τύπου «ντόμινο» μπορούν να εκδηλωθούν μέσω του πραγματικού διαύλου αλλά και του πληροφοριακού διαύλου, όταν οι καταθέτες

κυριευθούν από το φόβο «μήπως δεν προλάβουν να αποσύρουν τα χρήματά τους». Και αυτό διότι όσοι προλάβουν να κάνουν ανάληψη θα εισπράξουν την απαίτησή τους στην πλήρη ονομαστική της αξία, ενώ οι υπόλοιποι δεν θα εισπράξουν τίποτα. (Γκόρτσος, 2012: 97)

Μέσω του πραγματικού διαύλου, τα προβλήματα φερεγγυότητας που αντιμετωπίζει μια τράπεζα μπορούν να μεταδοθούν και σε άλλες τράπεζες δια των συναλλακτικών τους σχέσεων στη διατραπεζική αγορά, στις αγορές παραγώγων ή στα πλαίσια των συστημάτων πληρωμών. Σε μια τέτοια περίπτωση, εμφανίζεται ο λεγόμενος συστημικός κίνδυνος (ή κίνδυνος συστημικής κρίσης), που είναι η πιθανότητα ένα γεγονός να οδηγήσει στην απώλεια οικονομικής αξίας ή εμπιστοσύνης και στη δημιουργία συνθηκών αβεβαιότητας για τον τραπεζικό κλάδο ως σύστημα, και εν συνεχεία να επηρεάσει αρνητικά τον πραγματικό τομέα της οικονομίας.

Μέσω του πληροφοριακού διαύλου, τα προβλήματα φερεγγυότητας που αντιμετωπίζει μια τράπεζα λόγω κύματος μαζικών αναλήψεων επιφέρουν τελικά τραπεζικό πανικό με τους καταθέτες να επιδράμουν και σε άλλες τράπεζες προκειμένου να αποσύρουν μαζικά τις αποταμιεύσεις τους σε τέτοια κλίμακα, ώστε το τραπεζικό σύστημα δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί.

1.6 Ο μηχανισμός προληπτικών μέτρων για τη διασφάλιση της σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα

Το σύνολο των προληπτικών μέτρων και των παρεμβατικών μηχανισμών που εξυφαίνουν το καλούμενο «προστατευτικό δίκτυ ασφαλείας των τραπεζών» (bank safety net) περιλαμβάνει συνοπτικά τα ακόλουθα: (Στεφάνου, 2006: 192)

1. Καθιέρωση των ελάχιστων προϋποθέσεων για τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας σε μια τράπεζα από τις εποπτικές αρχές, όπως ελάχιστο ιδρυτικό κεφάλαιο, έλεγχος της ταυτότητας των βασικών μετόχων, διαδικασίες εσωτερικής οργάνωσης, εμπειρία των βασικών διευθυντικών στελεχών.

2. Άσκηση προληπτικής εποπτείας (prudential supervision) κυρίως στο ζήτημα της φερεγγυότητας, αλλά και της ρευστότητας και επάρκειας του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου των τραπεζών.
3. Καθιέρωση διαδικασιών για την έγκαιρη παρέμβαση των εποπτικών ή άλλων αρχών με στόχο την εξυγίανση, διευθέτηση και εκκαθάριση των προβληματικών τραπεζών (termination authority).
4. Ύπαρξη συστήματος εγγυήσεως καταθέσεων (deposit guarantee) για την αποτροπή των καταστάσεων εφόρμησης για εσπευσμένη ανάληψη των καταθέσεων από μια προβληματική τράπεζα καθώς και των συνθηκών πανικού στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος.
5. Παρέμβαση των νομισματικών αρχών- με την ιδιότητα του δανειστή έσχατης προσφυγής (lender of last resort) ή αλλιώς του τελικού αναχρηματοδοτικού δανειστή- για την αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών ρευστότητας, που ενδέχεται να αντιμετωπίσει μια φερέγγυα τράπεζα, αν και βέβαια -για ευνόητους λόγους- σε κανένα κράτος δεν συναντάται ρητή νομοθετική διάταξη που να χορηγεί σε κεντρική τράπεζα τέτοια αρμοδιότητα.

1.7 Η Διοικητική οργάνωση της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας στο τραπεζικό σύστημα

Αναφορικά με τους διοικητικούς φορείς και τις Αρχές, που ανατίθεται η ρυθμιστική παρέμβαση επί του νομισματικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι επιλογές των διαφόρων κρατών παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση.

Σε κάθε περίπτωση, αρμόδια αρχή για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής είναι η Κεντρική Τράπεζα. Αντίθετα, αρμόδια αρχή για τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος είναι είτε η Κεντρική Τράπεζα είτε μια ανεξάρτητη διοικητική αρχή), (EET-ETI, 2006: 108).

Στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν επικρατήσει τρία οργανωτικά πρότυπα αναφορικά με τη διάρθρωση του εποπτικού πλαισίου του χρηματοπιστωτικού συστήματος:

- Σύμφωνα με το πρώτο πρότυπο, η Κεντρική Τράπεζα είναι αρμόδια για την άσκηση τόσο της νομισματικής πολιτικής όσο και της προληπτικής εποπτείας των τραπεζικών επιχειρήσεων (π.χ. Ιταλία, Ελλάδα)
- Σύμφωνα με το δεύτερο πρότυπο, η Κεντρική Τράπεζα ασκεί μόνο νομισματική πολιτική, ενώ αρμόδια για την προληπτική εποπτεία των τραπεζών (σε συνεργασία με την Κεντρική Τράπεζα) είναι μια ανεξάρτητη διοικητική αρχή (π.χ. Γαλλία, Ελβετία, Γερμανία)
- Σύμφωνα με το τρίτο πρότυπο, η ανεξάρτητη αρχή που ασκεί εποπτεία στις τράπεζες είναι αρμόδια για την εποπτεία και άλλων επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα, όπως για παράδειγμα χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές επιχειρήσεις (π.χ. Νορβηγία, Δανία, Σουηδία και πιο πρόσφατα Βρετανία και Γερμανία).

Υπογραμμίζεται ότι υφίσταται μια μεγάλη θεωρητική συζήτηση σχετικά με το εάν θα πρέπει να υφίσταται ή όχι διαχωρισμός των ανωτέρω λειτουργιών.

Τα επιχειρήματα υπέρ της ενιαίας εποπτείας εστιάζονται κυρίως στις συνέργειες που δημιουργούνται όσον αφορά την πληροφόρηση μεταξύ των εποπτικών και των βασικών λειτουργιών των κεντρικών τραπεζών. Η πληροφόρηση που φθάνει στην Κεντρική Τράπεζα λόγω του εποπτικού της ρόλου υποβοηθά άλλες βασικές δραστηριότητες, όπως την άσκηση της νομισματικής πολιτικής και αντίστροφα. Οι προληπτικοί έλεγχοι που ασκεί η κεντρική τράπεζα βοηθούν στη διαμόρφωση σωστής εικόνας για τον συστημικό κίνδυνο και κατά συνέπεια υποβοηθούν το έργο της τήρησης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Επιπλέον, η ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών ουσιαστικά προστατεύει την εποπτεία από οποιαδήποτε εξωτερική πολιτική παρέμβαση ή από οποιαδήποτε προσπάθεια να επηρεαστούν οι κανόνες εποπτείας. Εν κατακλείδι, οι κεντρικές τράπεζες έχοντας συσσωρεύσει υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας, δεδομένων, στατιστικών στοιχείων και μεθόδων, μπορούν ευκολότερα να διασφαλίσουν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος.

Από την άλλη, η εκχώρηση εποπτικών εξουσιών σε ενιαίο φορέα πέραν της κεντρικής τράπεζας, επιχειρηματολογείται ακριβώς λόγω της πιθανότητας ύπαρξης σύγκρουσης συμφερόντων ανάμεσα στο σκοπό της εποπτείας και της νομισματικής πολιτικής (μειωμένη εποπτεία προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της νομισματικής πολιτικής, αναφορικά με το επιπέδο των τιμών). Άλλοι λόγοι που συνήθως αναφέρονται είναι η εμφάνιση του ηθικού κινδύνου και η ανάγκη αποφυγής υπερβολικής συγκέντρωσης εξουσιών στην κεντρική τράπεζα.

Η καθιέρωση μιας ενιαίας εποπτικής αρχής και για τους τρεις βασικούς τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος (τραπεζικό σύστημα, κεφαλαιαγορές και αγορά παροχής υπηρεσιών ιδιωτικής ασφάλισης) αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως προσέγγιση της πλήρους ενοποίησης των αρχών του χρηματοπιστωτικού συστήματος (full integration approach). Πάντως, η ως άνω προσέγγιση δέχεται κριτική από τη θεωρία, με το επιχείρημα ότι, εφόσον η ρυθμιστική παρέμβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και ιδίως η μικροπροληπτική εποπτεία των τραπεζών είναι συνυφασμένη με τη λειτουργία της Κεντρικής Τράπεζας ως νομισματική αρχή και τον ρόλο της στη διασφάλιση του τραπεζικού συστήματος, τότε αυτή μπορεί να υιοθετηθεί κυριολεκτικά μόνον εάν ως ενιαία ρυθμιστική αρχή καθιερωθεί η ίδια η Κεντρική Τράπεζα! Μετά την πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, η κριτική αυτή άρχισε να κερδίζει έδαφος, όταν διαπιστώθηκε ότι πολλές ανεξάρτητες εποπτικές αρχές απέτυχαν στην αποτελεσματική εκπλήρωση του ρόλου τους, ώστε πολλές χώρες (π.χ. Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο) άρχισαν να αναθεωρούν τη στάση τους και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την ένταξη της μικροπροληπτικής εποπτείας των τραπεζών στα καθήκοντα της Κεντρικής Τράπεζας.

Όσον αφορά στην εποπτεία της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την εξαίρεση της Δανίας και του Λουξεμβούργου, η Κεντρική Τράπεζα εμπλέκεται άμεσα ή έμμεσα στην εποπτεία της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Αναφορικά με τα λοιπά (πλην της αδειοδότησης και της προληπτικής εποπτείας επί των τραπεζών) εργαλεία για την διασφάλιση της σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα, επισημαίνονται τα εξής:

- Η εκκαθάριση των τραπεζών αποτελεί κατά κανόνα αρμοδιότητα της Κεντρικής Τράπεζας και των δικαστικών αρχών.

- Το σύστημα εγγυήσεως καταθέσεων λειτουργεί ως αυτόνομος φορέας που ιδρύεται για τον σκοπό αυτό ως ξεχωριστό νομικό πρόσωπο (βλ. «ΤΕΚΕ»).

Σε ό,τι αφορά τους λοιπούς (πέραν της διασφάλισης του τραπεζικού συστήματος) στόχους ρυθμιστικής παρέμβασης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα επισημαίνονται τα εξής:

- Η προστασία του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ανατίθεται συνήθως είτε σε ένα Υπουργείο (Ανάπτυξης ή Οικονομικών), είτε σε μία ανεξάρτητη διοικητική αρχή. Συνήθως είναι συναρμοδιότητα περισσότερων φορέων, οπότε αρμοδιότητες είθισται να ανατίθενται συντρεχόντως και στην Κεντρική Τράπεζα ή τον φορέα που είναι αρμόδιος για τη μικροπροληπτική εποπτεία των τραπεζών.

- Η καταπολέμηση της χρησιμοποίησης του τραπεζικού συστήματος για τη τέλεση οικονομικών εγκλημάτων ανατίθεται συνήθως σε -ειδική για τον σκοπό αυτό- ανεξάρτητη διοικητική αρχή (βλ. «Αρχή καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης»).

Τέλος, όσον αφορά στη διασφάλιση της σταθερότητας και της αποτελεσματικότητας των κεφαλαιαγορών, αρμόδια είναι μια ανεξάρτητη διοικητική αρχή (βλ. «Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς»), ενώ κατ' εξοχήν αρμόδια για την επίβλεψη των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού είναι η Κεντρική Τράπεζα.

1.7.1 Η Τράπεζα της Ελλάδος ως εποπτική αρχή

1.7.1.1 Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος

Προτού αναπτυχθεί ο ρόλος της Διεύθυνσης Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος, επιχειρείται να δοθεί πρώτα απάντηση στο ακόλουθο ερώτημα: «τί είναι

τράπεζα;». Κατ'αρχάς, πρέπει να σημειωθεί ότι υφίσταται διάκριση ανάμεσα στο νομικό και λειτουργικό ορισμό της τραπεζικής επιχείρησης. Στο ελληνικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό δίκαιο, οι τράπεζες ονομάζονται «πιστωτικά ιδρύματα». Εξάλλου, τον όρο *τράπεζα* στην επωνυμία τους μπορούν να χρησιμοποιούν μόνον οι επιχειρήσεις που από νομική άποψη ορίζονται ως πιστωτικά ιδρύματα. Σύμφωνα με τον νόμο 3601/2007 «πιστωτικό ίδρυμα είναι η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση δανείων ή λοιπών πιστώσεων για λογαριασμό της.» (ΕΕΤ-ΕΤΙ, 2007: 3-4)

Η Διεύθυνση Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος (ΔΕΠΣ) της Τραπεζής της Ελλάδος, ασκεί το έργο της προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, με στόχο τη σταθερότητα και την εύρυθμη λειτουργία του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Με τον όρο *εποπτεία* νοείται τόσο η μικροπροληπτική όσο και η μακροπροληπτική εποπτεία. (Γκόρτσος, 2012: 88-89)

- **Η μικροπροληπτική εποπτεία** (micro-prudential supervision) περιλαμβάνει τις δραστηριότητες εποπτείας με στόχο τον περιορισμό της ευαισθησίας του χαρτοφυλακίου του πιστωτικού ιδρύματος έναντι των διαφόρων κινδύνων (κίνδυνος αφερεγγυότητας, κίνδυνος ρευστότητας, λειτουργικός κίνδυνος). Τα κυριότερα μέτρα εποπτείας που χρησιμοποιούνται εδώ είναι οι υποχρεωτικοί συντελεστές κεφαλαιακής επάρκειας και συντελεστές ρευστότητας, οι κανόνες διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου ώστε να αποφευχθούν μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα, οι κανόνες για το σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης, Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων και Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης) και οι κανόνες ειδικών συμμετοχών των τραπεζών σε άλλες επιχειρήσεις.
- **Η μακροπροληπτική εποπτεία** (macro-prudential supervision) περιλαμβάνει δραστηριότητες που αποβλέπουν στην παρακολούθηση και τον περιορισμό της έκθεσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε συστημικό κίνδυνο.

1.7.1.2 Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης

Η Διεύθυνση Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης (ΔΕΙΑ) της Τραπέζης της Ελλάδος είναι η αρμόδια αρχή για τις ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές εταιρείες καθώς και τους ασφαλιστικούς διαμεσολαβητές

1.7.2 Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ως εποπτική αρχή

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι η αρμόδια αρχή για την εποπτεία της εφαρμογής της νομοθεσίας για την κεφαλαιαγορά.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις (επίπληξη, χρηματικό πρόστιμο, αναστολή λειτουργίας, αφαίρεση άδειας), σε εποπτευόμενα νομικά και φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη αντίστοιχη νομοθεσία, καθώς και να συνεργάζεται και ανταλλάζει εμπιστευτικές πληροφορίες με άλλες εποπτικές αρχές σε θέματα της αρμοδιότητάς της. Είναι ενεργό μέλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών της Κεφαλαιαγοράς (Committee of European Securities Regulators - CESR) και του Διεθνούς Οργανισμού Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς (IOSCO).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

2.1 Η διαμόρφωση και εφαρμογή του χρηματοπιστωτικού δικαίου σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο

Το θεσμικό-ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με θέματα λειτουργίας των τραπεζών μπορεί να διακριθεί σε τρία επίπεδα: το εθνικό, το ευρωπαϊκό και το διεθνές.

Σε διεθνές επίπεδο, οι κανόνες διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου αναπτύσσονται σε 4 επιμέρους επίπεδα:

- Στο *επίπεδο λήψης πολιτικών αποφάσεων* και υιοθέτησης πολιτικών μέτρων (αποφάσεις G-7, G-10 και G-20).
- Στο *επίπεδο υιοθέτησης κανόνων* ήπιου δικαίου, που παράγουν διεθνείς φορείς, όπως η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζικής Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision- BCBS), η Διεθνής Οργάνωση Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς (IOSCO) και η Διεθνής Ένωση Ασφαλιστικών Εποπτικών Αρχών (IAIS).
- Στο *επίπεδο συντονισμού*. Ο ρόλος αυτός έχει ανατεθεί στο Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Board-FSB), με σκοπό τη μείωση της έκθεσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος στον συστημικό κίνδυνο και τη διασφάλιση της σταθερότητάς του.
- Στο *επίπεδο της έμμεσης επιβολής της εφαρμογής των κανόνων* του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου. Ο ρόλος αυτός έχει ανατεθεί στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF).

Υπογραμμίζεται ότι η το πολυπληθές των διεθνών φορέων που έχουν συσταθεί στο πλαίσιο της θεσμικής διακυβέρνησης του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος οφείλεται στο γεγονός ότι η ικανοποίηση των

επιμέρους αιτημάτων ρυθμιστικής παρέμβασης είναι ανατεθειμένη σε εθνικό επίπεδο σε διάσπαρτους και διαφορετικούς κάθε φορά φορείς.

Έτσι, εν όψει αυτού του υφιστάμενου κατακερματισμού, κρίθηκε σκόπιμος ο συντονισμός του έργου των προαναφερθέντων διεθνών φόρουμ και επιτροπών με την ανάθεση σχετικού ρόλου αρχικά στο FSF, και μεταγενέστερα στον διάδοχό του, το FSB.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το δίκαιο διακρίνεται ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής του σε πρωτογενές δίκαιο (που θεσπίζεται από αυτά καθ' αυτά τα κράτη -μέλη της ΕΕ), όπως οι συνθήκες ίδρυσης και σε παράγωγο δίκαιο (δηλαδή η νομοθεσία που θεσπίζουν τα όργανα της ΕΕ), όπως οι Οδηγίες που εκδίδονται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και οι Οδηγίες που εκδίδονται με τη διαδικασία Lamfalussy. Εξάλλου, εκτελεστικά μέτρα εκδίδονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τη μορφή Κανονισμού (έχουν ισχύ γενική και δεσμεύουν όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ) ή Οδηγίας (δεσμεύουν το κράτος μέλος ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά όχι ως προς την επιλογή του τύπου και των μέσων για την υλοποίηση του αποτελέσματος).

Επιπλέον, πράξεις ήπιου ευρωπαϊκού δικαίου εκδίδονται από ευρωπαϊκούς φορείς με τη συμμετοχή των εποπτικών αρχών των τριών βασικών τομέων του χρηματοπιστωτικού συστήματος των κρατών μελών. Η συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων τραπεζικών εποπτικών αρχών των κρατών-μελών λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής. Η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή (European Banking Authority-EBA) αποτελείται από υψηλόβαθμους εκπροσώπους των τραπεζικών αρχών εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων και των κεντρικών τραπεζών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κύρια καθήκοντά της είναι να συμβουλευεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε θέματα που αφορούν στις τραπεζικές δραστηριότητες, να συνεισφέρει στη συνεπή εφαρμογή των Κοινοτικών Οδηγιών και στην εναρμόνιση των εποπτικών πρακτικών, καθώς και να ενισχύει την εποπτική συνεργασία. Αντίστοιχες με την EBA αρχές είναι η ESMA (European Securities and Markets Authority) για την Κεφαλαιαγορά, και η EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) για τις ασφαλιστικές εταιρείες. Η EBA, η ESMA και η EIOPA είναι αρμόδιες κατά κύριο λόγο στο πεδίο της μικροπροληπτικής εποπτείας των φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, που ασκούν δραστηριότητα στα κράτη-μέλη της Ένωσης.

Σε εθνικό επίπεδο, το σχετικό δίκαιο διαμορφώνεται κυρίως με τους Νόμους και Πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, που ενσωματώνουν το διεθνές και ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο στην ελληνική έννομη τάξη.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει σχηματικά την προεκταθείσα ανάλυση:

ΕΠΙΠΕΔΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ	ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΛΗΨΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	G-7, G-10 και G-20	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	Κυβέρνηση
ΕΠΙΠΕΔΟ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΚΑΝΟΝΩΝ	Κανόνες ήπιου δικαίου (Επιτροπή Βασιλείας, IOSCO, IAIS)	-Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο Ecofin -Ευρωπαϊκή Επιτροπή (κατ' εξουσιοδότηση εκτελεστικές πράξεις) - κανόνες ήπιου δικαίου (επίπεδο 3 διαδικασίας Lamfalussy): EBA/ESMA/ EΙΟΡΑ	Νόμοι Κοινοβουλίου
ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ	Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας	EBA/ESMA/ EΙΟΡΑ	Τράπεζα της Ελλάδος, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΝΟΝΩΝ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (έμμεση επιβολή)	-Ευρωπαϊκή Επιτροπή (κανόνες αυστηρού δικαίου) -EBA/ESMA/ EΙΟΡΑ(για κανόνες ήπιου δικαίου)	ΠΔΤΕ, ΕΤΠΘ, Αποφάσεις Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς

Πίνακας 2 (Πηγή: Γκόρτσος, 2012:176)

2.2 Ο νέος ρόλος των G-20, BCBS και FSB στη διακυβέρνηση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος

Τον Σεπτέμβριο του 2012 στην τρίτη Σύνοδο κορυφής της ομάδας G-20 στην πόλη Πίτσμπουργκ των ΗΠΑ αποφασίστηκε ότι, το ίδιο το G-20 θα διαδραματίζει πλέον *πρωταρχικό* ρόλο στη διεθνή οικονομική συνεργασία σε σχέση με τα λοιπά διακυβερνητικά φόρουμ. Επισημαίνεται ότι η Ελβετία δεν είναι μέλος του G-20, μολονότι η Βασιλεία είναι η έδρα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών και της πλειοψηφίας των διεθνών φόρουμ που παράγουν τα διεθνή χρηματοπιστωτικά πρότυπα, και των οποίων οι εκθέσεις αποτελούν τις πηγές του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου.

Το FSB δεν είναι εποπτική αρχή, ούτε καταρχήν φορέας παραγωγής προτύπων, αλλά συντονιστικός φορέας. Από τον Σεπτέμβριο του 2009, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSB) έχει καταστεί το *πρώτο* διεθνές φόρουμ στο πλαίσιο της διεθνούς αρχιτεκτονικής του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που αν και δεν είναι διεθνής οργανισμός, εντούτοις διαθέτει καταστατικό. Εδρεύει στην ελβετική πόλη της Βασιλείας και υποστηρίζεται γραμματειακά από την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank for International Settlements-BIS). Η Ελλάς δεν εκπροσωπείται στο FSB.

Ειδικότερα, η ανάγκη δημιουργίας του Συμβουλίου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ήταν απόρροια του γεγονότος ότι, φορείς όπως η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (BCBS), η Διεθνής Οργάνωση Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς (IOSCO) και η Διεθνής Ένωση Ασφαλιστικών Εποπτικών Αρχών (IAIS) έχουν τομεακά εστιασμένη την προσοχή τους (τραπεζικό σύστημα, κεφαλαιαγορές, ασφαλιστικές επιχειρήσεις αντίστοιχα) και συνεπώς δεν έχουν τη δυνατότητα να μελετούν και να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα που ανακύπτουν σε χρηματοπιστωτικούς ομίλους που χαρακτηρίζονται από σύνθετες δομές (Tietmeyer, 1999).

Η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, που είναι ο βασικός φορέας παραγωγής των κανόνων του διεθνούς τραπεζικού δικαίου, εδρεύει επίσης στη Βασιλεία και λειτουργεί υπό τη διοικητική αιγίδα της Τράπεζας Διεθνών

Διακανονισμών, από την οποία υποστηρίζεται γραμματειακά, δεν έχει το καθεστώς διεθνούς οργανισμού, δεν συστάθηκε βάσει διεθνούς σύμβασης, δεν διαθέτει καταστατικό, δεν διαθέτει τυπικά όργανα, ούτε κανονισμό λειτουργίας! Μέλη της είναι οι νομισματικές και εποπτικές αρχές (dual representation) από 27 κράτη. Η Ελλάς δεν εκπροσωπείται στην Επιτροπή.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι κανόνες που περιέχονται στις εκθέσεις της δεν έχουν νομικά εξαναγκαστό και δεσμευτικό χαρακτήρα, αλλά μόνο συμβουλευτικό, καθώς αποσκοπούν στη διαμόρφωση γενικών εποπτικών κατευθύνσεων και βέλτιστων πρακτικών. Με άλλα λόγια στερούνται νομικής δεσμευτικότητας, και γι' αυτό καλούνται κανόνες ήπιου διεθνούς δικαίου. Ακόμα και έτσι όμως, η επιρροή του έργου της παραμένει σημαντική, που αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι, σημαντικό τμήμα αυτού έχει υιοθετηθεί και εκτός του κύκλου των νομισματικών και εποπτικών αρχών που συμμετέχουν στη σύνθεσή της,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ

3.1 Η έννοια της κανονιστικής συμμόρφωσης

Ως κανονιστική συμμόρφωση (compliance) νοείται η συμμόρφωση της επιχείρησης με τους κανόνες δικαίου γενικά, με κάθε κανονιστική-νομοθετική ρύθμιση. Ως εκ τούτου, το αντικείμενο της κανονιστικής συμμόρφωσης είναι ιδιαίτερα ευρύ, και δεν περιορίζεται σε ένα κλειστό αριθμό θεματικών ενοτήτων. Πρωτεύον αντικείμενο κανονιστικής συμμόρφωσης είναι εκείνοι οι παράγοντες και εκείνα τα μεγέθη που μπορεί να επηρεάσουν είτε την ακρίβεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, είτε τη βιωσιμότητα της επιχείρησης, είτε τη νομική ή πραγματική δυνατότητα της επιχείρησης να εξακολουθεί και στο μέλλον τη δραστηριότητά της (π.χ. παραβάσεις της νομοθεσίας που δεν εγκυμονούν σοβαρό οικονομικό κόστος, αλλά θα μπορούσαν να αποτελέσουν λόγο για ανάκληση αδείας).

3.2 Ο κίνδυνος μη συμμόρφωσης

Προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον «Κίνδυνο μη συμμόρφωσης» (Non compliance risk), δηλαδή τον κίνδυνο που συνεπάγεται η μη τήρηση του ισχύοντος κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να ενσωματώσουν στην εταιρική κουλτούρα τους (compliance culture) τις βασικές απαιτήσεις και γενικές αρχές που ορίζονται από την κείμενη νομοθεσία για το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου και πιο συγκεκριμένα εκείνες που διέπουν τη λειτουργία της Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Δεν απαιτείται απλώς λοιπόν η υιοθέτηση και η ύπαρξη καταγεγραμμένων πολιτικών και εσωτερικών διαδικασιών, αλλά και η αφομοίωση και η ενσωμάτωσή τους στην **εταιρική κουλτούρα**, οπότε αποτελεί ευθύνη τόσο των υπαλλήλων που απασχολούνται στη μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης, όσο και του λοιπού ανθρωπίνου δυναμικού.

Ο κίνδυνος μη συμμορφώσεως προς το κανονιστικό πλαίσιο συνίσταται στην πιθανότητα να υποστεί το πιστωτικό ίδρυμα νομικές κυρώσεις, οικονομική ζημία ή απώλεια φήμης, ως συνέπεια της αποτυχίας του να συμμορφωθεί προς τις

υποχρεώσεις που επιβάλλονται από το ισχύον δίκαιο, τους νόμους, κανονισμούς, τους κώδικες συμπεριφοράς και τα πρότυπα καλής πρακτικής.

Στη διεθνή βιβλιογραφία, ο κίνδυνος μη συμμόρφωσης αναφέρεται εναλλακτικά και ως κίνδυνος συμμόρφωσης με το ίδιο ακριβώς νόημα (π.χ. στο βασικό συμβουλευτικό έγγραφο-αναφορά της Επιτροπής της Βασιλείας).

3.3 Οι δέκα αρχές της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας

Στο βασικό έγγραφο αναφοράς της «Η λειτουργία της Κανονιστικής Συμμόρφωσης στις Τράπεζες» (Compliance function in banks), η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία έχει θεσπίσει το ακόλουθο πλαίσιο αρχών, οι οποίες πρέπει να διέπουν τη λειτουργία της. Ο όρος λειτουργία (*function*) αναφέρεται στο στελεχικό δυναμικό με συγκεκριμένες αρμοδιότητες ώστε να διεκπεραιώνει συγκεκριμένες υποθέσεις και δεν υπαινίσσεται καμία ειδική οργανωτική δομή.

Οι αρχές αρχές είναι:

Αρχή 1η: Το Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας έχει την ευθύνη της επίβλεψης της διαχείρισης του κινδύνου μη συμμορφώσεως με το κανονιστικό πλαίσιο. Το Διοικητικό Συμβούλιο πρέπει να εγκρίνει την πολιτική κανονιστικής συμμορφώσεως της Τράπεζας με την έκδοση ενός επίσημου εγγράφου που να καθιερώνει μια μόνιμη και αποτελεσματική λειτουργία κανονιστικής συμμορφώσεως. Τουλάχιστον μια φορά το χρόνο, το Διοικητικό Συμβούλιο ή η Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου πρέπει να αναθεωρεί την πολιτική κανονιστικής συμμορφώσεως της Τράπεζας και την τρέχουσα υλοποίηση της για την αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο η τράπεζα διαχειρίζεται αποτελεσματικά τον κίνδυνο μη συμμόρφωσης με το κανονιστικό πλαίσιο.

Αρχή 2η: Τα ανώτερα στελέχη της Τράπεζας είναι υπεύθυνα για την αποτελεσματική διαχείριση της Τράπεζας του κινδύνου μη συμμόρφωσης με το κανονιστικό πλαίσιο.

Αρχή 3η: Τα ανώτερα στελέχη είναι υπεύθυνα για την δημιουργία και παρακολούθηση μιας καταγεγραμμένης πολιτικής κανονιστικής συμμόρφωσης και την υποβολή των αναφορών στο Διοικητικό Συμβούλιο τουλάχιστον μια φορά ετησίως για την τρέχουσα υλοποίηση της.

Αρχή 4η: Τα ανώτερα στελέχη είναι υπεύθυνα για την καθιέρωση μιας μόνιμης και αποτελεσματικής λειτουργίας κανονιστικής συμμόρφωσης εντός της τράπεζας ως μέρος της πολιτικής της για την κανονιστική συμμόρφωση.

Αρχή 5η: Η λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες της Τράπεζας, χωρίς όμως να περιορίζεται η συνεργασία της με την Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης με την Διοίκηση ή με άλλες μονάδες. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να εξασφαλίζονται τα παρακάτω:

- Αυτή η λειτουργία να έχει επίσημη μορφή.
- Να υπάρχει Υπεύθυνος Κανονιστικής Συμμόρφωσης σε επίπεδο ομίλου, ή κεντρική μονάδα που να συντονίζει τη διαχείριση του κινδύνου μη συμμορφώσεως με το κανονιστικό πλαίσιο.
- Αποφυγή συγκρούσεως συμφερόντων μεταξύ αρμοδιοτήτων κανονιστικής συμμόρφωσης και άλλων αρμοδιοτήτων με τις οποίες έχει επιφορτιστεί το προσωπικό της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης ή ο επικεφαλής αυτής.
- Πρόσβαση του προσωπικού της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης σε όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την εκπλήρωση των καθηκόντων του.

Αρχή 6η: Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης πρέπει να διαθέτει όλους τους απαραίτητους πόρους για την αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων της.

Αρχή 7η: Ο ρόλος της λειτουργίας της κανονιστικής συμμορφώσεως έγκειται στην υποβοήθηση των ανώτερων στελεχών του πιστωτικού ιδρύματος ως προς την αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου μη συμμορφώσεως με το κανονιστικό πλαίσιο που αντιμετωπίζει.

Αρχή 8η: Το εύρος και η έκταση των δραστηριοτήτων της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης πρέπει να υπόκεινται σε περιοδική επαναξιολόγηση από την Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου.

Αρχή 9η: Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να συμμορφώνονται με τους εφαρμοστέους κανόνες σε όλες τις περιοχές που δραστηριοποιούνται και η οργάνωση, η δομή, καθώς και οι αρμοδιότητες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης πρέπει να είναι συνεπείς με τις τοπικές κανονιστικές απαιτήσεις.

Αρχή 10η: Η κανονιστική συμμόρφωση θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως βασική δραστηριότητα διαχείρισεως του κινδύνου εντός του πιστωτικού ιδρύματος. Συγκεκριμένα καθήκοντα της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης μπορούν να ανατεθούν σε τρίτους. Αλλά πρέπει να υπόκεινται σε κατάλληλη επίβλεψη από τον επικεφαλής της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης.

3.4 Η θέσπιση της λειτουργίας της Κανονιστικής Συμμόρφωσης σύμφωνα με την ΠΔ/ΤΕ 2577/2006

Η Πράξη του Διοικητού της Τραπέζης της Ελλάδος (εν συντομία ΠΔ/ΤΕ) 2577/2006, «Πλαίσιο αρχών λειτουργίας και κριτηρίων αξιολόγησης της οργάνωσης και των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και σχετικές αρμοδιότητες των διοικητικών τους οργάνων» ορίζει ως υποχρεωτική τη λειτουργία της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης στην περίπτωση που τα πιστωτικά ιδρύματα πληρούν μία από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- έχουν εισαγάγει τις μετοχές τους σε οργανωμένη χρηματιστηριακή αγορά
- διατηρούν θυγατρικές εταιρίες ή υποκαταστήματα στο εξωτερικό
- το σύνολο των εντός και εκτός ισολογισμού στοιχείων του ενεργητικού τους υπερβαίνει το ποσό των 10 δισεκατομμυρίων ευρώ

Πάντως, εναλλακτικά της υποχρέωσης αυτής, τα εν λόγω πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να αναθέτουν τα αντίστοιχα καθήκοντα σε εξουσιοδοτημένους προς αυτό υπαλλήλους, μετά από έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία θα αξιολογεί την

παροχή της σχετικής δυνατότητας με βάση την πολυπλοκότητα των εργασιών του πιστωτικού ιδρύματος και τους αναλαμβανόμενους από αυτό κινδύνους.

Στα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα, τα προαναφερόμενα καθήκοντα εκτελούνται από εξουσιοδοτημένους προς αυτό υπαλλήλους. Η μονάδα (ή τα εξουσιοδοτημένα, κατά τα ανωτέρω πρόσωπα), θα υπάγονται στη Διοίκηση και θα υποβάλλουν αναφορές, τουλάχιστον ετησίως, για θέματα της αρμοδιότητάς τους και στο Διοικητικό Συμβούλιο.

Το πώς ειδικότερα διαμορφώνεται ο τρόπος άσκησης του έργου της μονάδας κανονιστικής συμμόρφωσης δεν είναι αυστηρά και απαρέγκλιτα προκαθορισμένος. Εξαρτάται αφενός από το χρηματοοικονομικό μέγεθος και την ποικιλία των δραστηριοτήτων κάθε πιστωτικού ιδρύματος, τις ιδιαιτερότητές του και τη διοικητική διάρθρωση και οργάνωση. Γι' αυτό και εύλογο είναι να υπάρξουν σημαντικές διαφοροποιήσεις από επιχείρηση σε επιχείρηση στην εφαρμογή του θεσμού. Θα μπορούσαν πάντως να επισημανθούν ενδεικτικά οι ακόλουθες δραστηριότητες για τη μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης:

α) Ελεγκτικό έργο: Το κατεξοχήν έργο της μονάδας κανονιστικής συμμόρφωσης είναι να παράσχει νομικές συμβουλές στο πιστωτικό ίδρυμα σε σχέση με την εφαρμογή της νομοθεσίας, αλλά πρωτίστως και να ασκήσει ελεγκτικό έργο στις λοιπές διευθύνσεις και υπηρεσιακές μονάδες για να διασφαλίσει κατά πόσον τηρείται η ισχύουσα νομοθεσία. Η άσκηση του ελεγκτικού έργου έχει το χαρακτήρα εσωτερικού νομικού ελέγχου και γι' αυτό δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένο αν δεν περιλαμβάνει και δειγματοληπτικούς ελέγχους. Το ελεγκτικό έργο της μονάδας κανονιστικής συμμόρφωσης αποτελεί μέρος του συνολικού εσωτερικού ελέγχου και πρέπει να τίθεται στη διάθεση των εξωτερικών ελεγκτών. Το ελεγκτικό έργο ασκείται με τη δειγματοληπτική ή στατιστική εξέταση των γεγονότων που στο παρελθόν οδήγησαν στην επιβολή προστίμων από εποπτεύουσες αρχές (π.χ. την εξέταση παραπόνων πελατών σε δειγματοληπτική ή στατιστική βάση, την υποβολή ερωτημάτων στις άλλες διευθύνσεις σχετικά με τις τηρούμενες διαδικασίες κλπ). Στη συνέχεια, η μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης οφείλει να γνωστοποιεί στη Διοίκηση τα πορίσματα των ελέγχων της.

β) Νομοθετική ενημέρωση: Αντικείμενο της μονάδας κανονιστικής συμμόρφωσης είναι επίσης να τηρεί ενήμερη την επιχείρηση για τις εκάστοτε μεταβολές της υφιστάμενης νομοθεσίας στους ως άνω κρίσιμους τομείς. Αυτό απαιτεί ικανή γραμματειακή υποδομή και υποστήριξη για τη συλλογή, επεξεργασία, ταξινόμηση και αξιολόγηση της νομοθετικής παραγωγής όλων των επιπέδων (νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, ΠΔ/ΤΕ, αλλά και κανονισμοί και Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Σε μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα εύλογο είναι ότι τη λειτουργία αυτή η μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης θα την επιτελεί παράλληλα με τις λοιπές υπηρεσιακές μονάδες που θα συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται κάθε μια τη νομοθετική παραγωγή που την αφορά.

γ) Διάχυση πληροφόρησης: Η μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης ενημερώνει τις λοιπές διευθύνσεις για την αναθεώρηση και συμπλήρωση της ισχύουσας νομοθεσίας και προς το σκοπό αυτό συντάσσει ενημερωτικές εγκυκλίους, εγχειρίδια διαδικασιών και πρακτικών, κ.λπ. Επίσης, ασκεί εκπαιδευτικό έργο με τη μορφή σεμιναρίων.

δ) Πρόληψη κινδύνων παραβίασης νομικών κανόνων: Η μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης ασκεί και προληπτικό έλεγχο συμμετέχοντας συμβουλευτικά στο σχεδιασμό νέων προϊόντων και νέων σημαντικών επιχειρηματικών κινήσεων, όπως εξαγορές, συγχωνεύσεις, κ.λπ.

Υπό ένα διαφορετικό πρίσμα, οι λειτουργίες της Κανονιστικής Συμμόρφωσης μπορούν να διακριθούν σε δυο κατηγορίες:

- Τη στατική λειτουργία, η οποία περιλαμβάνει την παρακολούθηση και εξασφάλιση της συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος με το κανονιστικό πλαίσιο.
- Τη δυναμική λειτουργία, η οποία περιλαμβάνει την έγκαιρη ενημέρωση της Διοίκησης, ώστε να αξιολογηθούν οι επερχόμενες μεταβολές και να προβλεφθούν κατά τη χάραξη της στρατηγικής.

Υπογραμμίζεται ότι η εν λόγω μονάδα (ή τα εξουσιοδοτημένα, κατά τα ανωτέρω πρόσωπα) πρέπει να είναι διοικητικά ανεξάρτητη/α, να διασφαλίζεται η αποτροπή σύγκρουσης συμφερόντων κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της και να έχει τη δυνατότητα απρόσκοπτης πρόσβασης σε όλα τα στοιχεία και πληροφορίες που είναι απαραίτητα για την εκπλήρωση της αποστολής της.

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης (ή τα εξουσιοδοτημένα, κατά τα ανωτέρω πρόσωπα) υπόκειται στο έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης ως προς την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των διαδικασιών της κανονιστικής συμμόρφωσης.

Συνοψίζοντας, κατά την ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, αλλά και τα κείμενα και τις προτάσεις της Επιτροπής Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας, το αντικείμενο της κανονιστικής συμμόρφωσης περιλαμβάνει ιδίως: την τραπεζική και επενδυτική νομοθεσία, την προστασία των καταναλωτών και τους γενικούς όρους συναλλαγών και την εν γένει διαφάνεια των συναλλαγών με τους πελάτες και την ορθή προσυμβατική πληροφόρηση, την προστασία των προσωπικών δεδομένων, τη νομοθεσία για την αποτροπή νομιμοποίησης εσόδων εγκληματικής δραστηριότητας και την αποτροπή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η ΠΔ/ΤΕ συγκαταλέγει επίσης στις αρμοδιότητες της μονάδας κανονιστικής συμμόρφωσης, τον συντονισμό σε επίπεδο ομίλου του έργου των υπευθύνων κανονιστικής συμμόρφωσης των καταστημάτων εξωτερικού και των θυγατρικών.

3.5 Η ένταξη της κανονιστικής συμμόρφωσης στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

Η ΠΔ/ΤΕ 2577/2006 εντάσσει την κανονιστική συμμόρφωση στο Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου (ΣΕΕ) της επιχείρησης, ένα σύστημα ασφαλιστικών δικλίδων, οι οποίες διέπουν τη λειτουργία της επιχείρησης σε κάθε στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας. Γι' αυτό, η κατανόηση της σημασίας που αποδίδει ο νομοθέτης στην κανονιστική συμμόρφωση απαιτεί τη συσχέτισή της με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Ο όρος σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι μετάφραση από την αγγλική του *internal control system* και δεν πρέπει να συγχέεται με τον όρο *internal auditing*, που αναφέρεται στον εσωτερικό έλεγχο ως εσωτερική επιθεώρηση.

Στην ΠΔ/ΤΕ, ως ΣΕΕ ορίζεται το σύνολο των ελεγκτικών μηχανισμών και των διαδικασιών που καλύπτει σε συνεχή βάση κάθε δραστηριότητα του Πιστωτικού Ιδρύματος και συντελεί στην αποτελεσματική και ασφαλή λειτουργία του. Πιο συγκεκριμένα, ως ΣΕΕ ορίζεται ένα οργανωμένο και καλά δομημένο πλέγμα

λειτουργιών και διαδικασιών που καθιερώνει ο οργανισμός, με σκοπό την εφαρμογή και την τήρηση αρχών και πολιτικών προκειμένου να διασφαλιστούν τα συμφέροντά του. Είναι ένα οργανωτικό σχέδιο με πολλές προεκτάσεις. Περιλαμβάνει το σύνολο των πολιτικών, διαδικασιών, ελεγκτικών μηχανισμών και άλλων στοιχείων, που τίθενται σε εφαρμογή από το Διοικητικό Συμβούλιο, τη Διοίκηση και το ανθρώπινο δυναμικό και στοχεύει στην αποτελεσματική λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος και την επίτευξη των επιχειρηματικών του στόχων, στη διασφάλιση της αξιοπιστίας της παρεχόμενης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και στην συμμόρφωση με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς. Το μέγεθος και η έκτασή του σε μια επιχείρηση, καθορίζεται από τις δραστηριότητες, την πολυπλοκότητα του αντικειμένου εκμετάλλευσης και των συναλλαγών, την εκπαίδευση καθώς και την εξειδίκευση του προσωπικού.

Όσον αφορά στον *εξωτερικό έλεγχο* της επιχείρησης, μπορούν να επισημανθούν τα εξής:

(α) οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν ενεργούν μόνο προς το συμφέρον των μετόχων και οι υποχρεώσεις τους δεν εξαντλούνται μόνο προς τους μετόχους, αλλά ότι είναι αρωγοί της κρατικής εποπτείας και οφείλουν να ενημερώνουν τις εποπτικές αρχές για τυχόν παραβάσεις, ατασθαλίες, κ.λπ.

(β) ο έλεγχος της επιχείρησης δεν πρέπει να είναι μόνο λογιστικός (έλεγχος χρηματοοικονομικών καταστάσεων), αλλά συνολικός (δηλ. έλεγχος και των λειτουργικών, νομικών κινδύνων κ.ά.)

(γ) ο εξωτερικός έλεγχος (από ορκωτούς ελεγκτές και από εποπτικές αρχές) πρέπει να στηρίζεται και να επικουρείται από τον εσωτερικό έλεγχο που διενεργείται από υπηρεσιακές μονάδες της ίδιας της επιχείρησης.

Ο εξωτερικός έλεγχος είτε από ορκωτούς ελεγκτές, είτε από εποπτικές αρχές, δεν είναι παρόλα αυτά πάντα επαρκής, διότι είναι περισσότερο κατασταλτικός παρά προληπτικός. Είναι έλεγχος ιστορικών γεγονότων δηλαδή γεγονότων που ανάγονται στο παρελθόν και τα πορίσματά του έρχονται με σημαντική καθυστέρηση σε σχέση με τα γεγονότα που εξετάζει. Γι' αυτό, κρίθηκε αναγκαία η συμπλήρωσή του και από εσωτερικό έλεγχο που στρέφεται περισσότερο στην τρέχουσα δραστηριότητα της επιχείρησης και εξετάζει τα μελλοντικά επιχειρηματικά σχέδια και τους κινδύνους που εγκυμονούν (Χρυσάνθης, 2006: 64).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα απουσίας αποτελεσματικού ΣΕΕ είναι η κατάρρευση του παλαιότερου τραπεζικού ομίλου της Αγγλίας Barings, εξαιτίας ανάληψης υπέρμετρων επενδυτικών κινδύνων από ένα και μόνο στέλεχος που στο πρόσωπό του συγκέντρωνε την ιδιότητα του ελέγχοντος και του ελεγχόμενου και το οποίο ενεργούσε καθ' υπέρβαση στοιχειωδών κανόνων διαχείρισης κινδύνων.

Επί της ουσίας, η ΠΔ/ΤΕ αποσκοπεί στην ενίσχυση και αναβάθμιση του ΣΕΕ με τη θέσπιση δύο ειδικών επιτροπών του διοικητικού συμβουλίου (Ελέγχου, Διαχείρισης κινδύνων) και τριών υπηρεσιακών μονάδων (Εσωτερικής επιθεώρησης, Διαχείρισης κινδύνων, Κανονιστικής συμμόρφωσης).

- **Επιτροπή ελέγχου ή ελεγκτική επιτροπή:** Η επιτροπή ελέγχου που ορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο, απαρτίζεται από μέλη αυτού και λειτουργεί με βάση κανονισμό που εκπονείται ειδικά γι' αυτήν. Έργο της είναι η αξιολόγηση του ΣΕΕ και η διασφάλιση της ποιότητας και αξιοπιστίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης καθώς επίσης η συνεργασία και αξιολόγηση της μονάδας εσωτερικής επιθεώρησης. Έργο της μονάδας εσωτερικής επιθεώρησης είναι η διενέργεια κάθε μορφής ελέγχων και επιθεωρήσεων.
- **Επιτροπή διαχείρισης κινδύνων:** Η επιτροπή διαχείρισης κινδύνων απαρτίζεται επίσης από μέλη του διοικητικού συμβουλίου, συγκροτεί κανονισμό για τη λειτουργία της, διαμορφώνει στρατηγικές αντιμετώπισης κινδύνων και κρίσεων, αξιολογεί την τριμηνιαία έκθεση διαχείρισης κινδύνων που της υποβάλλει η αντίστοιχη υπηρεσιακή μονάδα και μεριμνά για την ενημέρωση του διοικητικού συμβουλίου στα θέματα της αρμοδιότητάς της. Έργο της υπηρεσιακής μονάδας διαχείρισης κινδύνων είναι η υλοποίηση της πολιτικής του διοικητικού συμβουλίου για την ανάληψη και διαχείριση κινδύνων.

Εν κατακλείδι, το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα περιλαμβάνει οπωσδήποτε τρεις λειτουργίες:

- **Εσωτερική Επιθεώρηση**
- **Διαχείριση Κινδύνων και**
- **Κανονιστική Συμμόρφωση**

Συνοψίζοντας, η λειτουργία της Κανονιστικής συμμορφώσεως αποτελεί υπό το πρίσμα της θεσπισθείσας ΠΔ/ΤΕ μαζί με τη Διαχείριση κινδύνων και την Εσωτερική επιθεώρηση, τα απαραίτητα συστατικά στοιχεία για τη δόμηση ενός επαρκούς και αποτελεσματικού Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, ενώ με την εν λόγω ΠΔ/ΤΕ η θεσμοθέτηση Μονάδας Κανονιστικής Συμμορφώσεως ή η ανάθεση των σχετικών καθηκόντων σε εξουσιοδοτημένους προς τούτο υπαλλήλους μετά από έγκριση της Τραπέζης της Ελλάδος καθίσταται πλέον υποχρεωτική.

3.6 Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμορφώσεως στο εταιρικό οργανόγραμμα

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμορφώσεως υπάγεται οργανικά στη Γενική Διεύθυνση, αναφέρεται στην Επιτροπή Ελέγχου (Audit Committee) και υπόκειται στον έλεγχο της Μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου, ενώ απολαμβάνει ανεξαρτησίας έναντι των λειτουργικών μονάδων της Τραπέζης και των εταιρειών του Ομίλου.

3.7 Αρμοδιότητες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμορφώσεως

Οι πλώνες που περιλαμβάνουν τους κύριους τομείς δράσης της Μονάδας Κανονιστικής Συμμορφώσεως είναι οι εξής:

- Η Ασφάλεια Χρηματοπιστωτικού Συστήματος (Financial Security)
- Η Επιχειρηματική Ηθική (Professional Ethics)
- Τα Συμφέροντα Πελατών (Customers' Interests).

✓ **Ασφάλεια Χρηματοπιστωτικού Συστήματος**

- Εέπλυμα χρήματος
- Ζητήματα διαφθοράς και δωροδοκίας
- Διεθνή εμπάργγο και επιπτώσεις τους
- Δημιουργία και επικαιροποίηση προφίλ «γνώρισε τον πελάτη σου»
- Χρήση συστημάτων πληροφορικής για τον εντοπισμό υπόπτων συναλλαγών, προσώπων και οντοτήτων

✓ **Επιχειρηματική Ηθική**

- Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα
- Σύγκρουση συμφερόντων
- Προσωπική συναλλαγή
- Αποδοχή ή προσφορά δώρων
- Απάτη
- Εταιρική διακυβέρνηση
- Ακεραιότητα Αγορών
- Η εμπιστευτική ή προνομιακή πληροφορία
- Η κατάχρηση και η χειραγώγηση αγοράς

✓ **Συμφέροντα Πελατών**

- Προστασία του καταναλωτή τραπεζικών προϊόντων και υπηρεσιών
- Παράπονα πελατών
- Τραπεζικό απόρρητο
- Οδηγία για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων (MiFID)
- Συστήματα πληροφορικής για αυτοματοποίηση των ελέγχων

Στα επόμενα κεφάλαια, από τους τρεις προαναφερθέντες άξονες επιλέγονται να παρουσιασθούν οι κυριότερες θεματικές ενότητες, οι συνιστώσες εκείνες που αντιπροσωπεύουν περισσότερο το νόημα και το περιεχόμενο της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης:

- Πρόληψη και καταστολή νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες («ξέπλυμα χρήματος») - Χρηματοδότηση της τρομοκρατίας
- Εταιρική διακυβέρνηση (π.χ. συγκρούσεις συμφερόντων)
- Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα
- Προστασία του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών
- Κεφαλαιαγορά - Χειραγώγηση της αγοράς
- Τραπεζικό απόρρητο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

4.1 Τα Κονκορδάτα της Βασιλείας

Η κρίση της γερμανικής τράπεζας Herstatt Bank, όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, ανέδειξε την απουσία κανόνων μικροπροληπτικής εποπτείας σε διεθνές επίπεδο και οδήγησε στη σύσταση της ίδιας της Επιτροπής της Βασιλείας.

Από τις πρώτες προσπάθειες που κατέβαλε η Επιτροπή της Βασιλείας ήταν η έκδοση δυο κειμένων:

- Το Κονκορδάτο της Βασιλείας (Basel Concordat, 1975), με θέμα «Έκθεση για την εποπτεία των αλλοδαπών εγκαταστάσεων των τραπεζών», που περιείχε κανόνες για την εποπτεία της φερεγγυότητας και της ρευστότητας των αλλοδαπών υποκαταστημάτων διεθνών τραπεζών.
- Το Αναθεωρημένο Κονκορδάτο της Βασιλείας (1983), με θέμα «Αρχές για την εποπτεία των αλλοδαπών εγκαταστάσεων των τραπεζών» που ήρθε να συμπληρώσει την κατανομή των αρμοδιοτήτων και να εισάγει την έννοια της ενοποιημένης εποπτείας (κατανομή αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις αρχές του κράτους καταγωγής και αυτές του κράτους υποδοχής). Καταλύτης ήταν η ανάκληση της άδειας της λουξεμβουργιανής εταιρείας επενδυτικών συμμετοχών Banco Ambrosiano Holding (θυγατρική της ιταλικής τράπεζας Banco Ambrosiano) από τις τραπεζικές εποπτικές αρχές του Λουξεμβούργου το 1982, όταν καμία εποπτική αρχή δεν αναλάμβανε την ευθύνη διεύθυνσης των προβλημάτων που ανέκυψαν από την ανάκληση, καθώς οι μεν ιταλικές εποπτικές αρχές θεωρούσαν αρμόδιες τις εποπτικές αρχές της καταστατικής έδρας (Λουξεμβούργο), ενώ οι λουξεμβουργιανές δεν ασκούσαν τέτοια εποπτεία διότι, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους, η εταιρεία συμμετοχών δεν εθεωρείτο τράπεζα και δεν υπάγετο στη δικαιοδοσία τους.

4.2 Βασιλεία I

Το «Σύμφωνο της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια» (Basel Capital Accord) του 1988, γνωστό και ως «Βασιλεία I», προσδιόρισε τα εξής:

-τον τρόπο υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων των διεθνών τραπεζών έναντι του *πιστωτικού κινδύνου* (και του κινδύνου χώρας) από στοιχεία εντός και εκτός ισολογισμού, με προκαθορισμένους συντελεστές στάθμισης. Κάθε στοιχείο του Ενεργητικού της τράπεζας, σταθμιζόταν με ένα συγκεκριμένο συντελεστή στάθμισης κινδύνου από τις 4 κατηγορίες: 0%, 20%, 50% ή 100%, ώστε να προκύψει η κατά τον εκτιμώμενο κίνδυνο σταθμισμένη αξία. Η μέθοδος αυτή συχνά αναφέρεται ως «τυποποιημένη προσέγγιση» (standardized approach).

-τον καθορισμό των στοιχείων των εποπτικών Ιδίων Κεφαλαίων για κάλυψη έναντι αυτών των κινδύνων. Καθόρισε ως ελάχιστο Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας (ΔΚΕ), δηλαδή δείκτη συνολικών Ιδίων Κεφαλαίων προς τα σταθμισμένα στοιχεία Ενεργητικού, που δηλώνουν τον κίνδυνο που έχει αναληφθεί, το 8%. Τα πιστωτικά ιδρύματα σε περίπτωση που ο ΔΚΕ ήταν χαμηλότερος του 8%, θα έπρεπε να λάβουν πρόσθετα μέτρα ενίσχυσης της κεφαλαιακής επάρκειας με αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου τους ή αναδιάθρωση του Ενεργητικού τους.

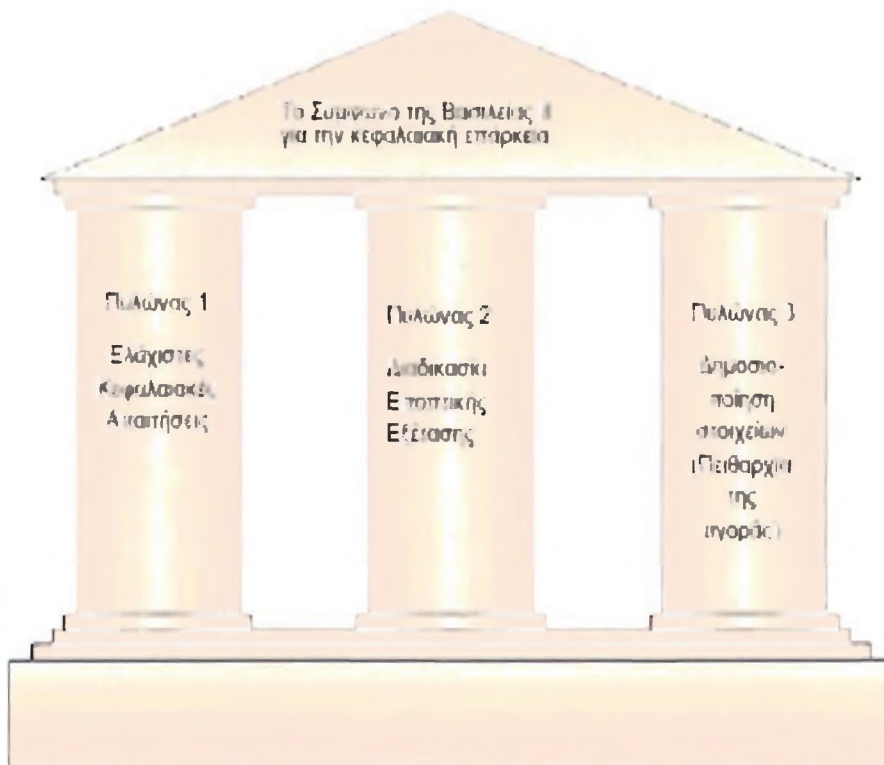
Εν συνεχεία ακολούθησε η «Τροποποίηση του Συμφώνου για την κεφαλαιακή επάρκεια με στόχο την ενσωμάτωση των κινδύνων της αγοράς» (Amendment to the Capital Accord to incorporate market risks) του 1996, η οποία καθιέρωσε τον τρόπο υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων των διεθνών τραπεζών όχι μόνον έναντι του πιστωτικού κινδύνου, αλλά -όπως άλλωστε μαρτυρά ο τίτλος της- και του *κινδύνου αγοράς* με παράλληλη υιοθέτηση της προσέγγισης που βασίζεται στα εσωτερικά συστήματα διαβάθμισης κινδύνου των τραπεζών (internal ratings based approach). Στην πραγματικότητα με τις διατάξεις του εν λόγω Συμφώνου δεν επήλθε τροποποίηση, αλλά συμπλήρωση της Βασιλείας I.

4.3 Βασιλεία II

Ήδη από το 1999, η Επιτροπή βρισκόταν σε εκτεταμένες διαβουλεύσεις με τους φορείς της αγοράς για την τροποποίησή της Βασιλείας I. Εν τέλει, τον Ιούνιο του

2004, η Επιτροπή υιοθέτησε την τελική έκθεσή της με τίτλο «**Το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια**» (The New Basel Capital Accord), γνωστό και ως «Βασιλεία II».

Το φάσμα των ρυθμίσεών της Βασιλείας II στηρίζεται σε τρεις πυλώνες, όπως εμφανίζονται στο κάτωθι διάγραμμα:

Διάγραμμα 2: Οι τρεις πυλώνες της Βασιλείας II

Η Βασιλεία II απομακρύνεται από την ιδέα ότι οι εποπτικοί κανόνες πρέπει να είναι οι ίδιοι για όλους (one size fits all) και αναγνωρίζει ότι όσο πιο εξελιγμένο και αποτελεσματικό είναι ένα πιστωτικό ίδρυμα στην εκτίμηση και διαχείριση των αναλαμβανόμενων κινδύνων, τόσο λιγότερο κεφάλαια οφείλει να διακρατά για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Προβλεπόταν επίσης για πρώτη φορά η καθιέρωση κανόνων αναφορικά με τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για κάλυψη των τραπεζών έναντι της έκθεσής τους στον *λειτουργικό κίνδυνο*.

4.3.1 Οι τρεις πυλώνες της Βασιλείας II

- **1^{ος} Πυλώνας:** Υπολογισμός και εκπλήρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάλυψη έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων

-Όσον αφορά στον πιστωτικό κίνδυνο, για τον υπολογισμό της απαιτούμενης κεφαλαιακής επάρκειας καθιερώνονται ουσιαστικά δύο εναλλακτικές μέθοδοι υπολογισμού των εποπτικών κεφαλαίων:

- ✓ η τυποποιημένη προσέγγιση (standardized approach)

Ο πιστωτικός κίνδυνος υπολογίζεται αφού το πιστωτικό ίδρυμα κατατάξει τα χρηματοδοτικά του ανοίγματα ανά κατηγορίες. Κατόπιν το κάθε άνοιγμα κατατάσσεται από άποψη πιστωτικής ποιότητας σε βαθμίδες. Με βάση την κατηγορία χρηματοδοτικού ανοίγματος και τη βαθμίδα πιστωτικής ποιότητας, το κάθε άνοιγμα σταθμίζεται με ένα προκαθορισμένο συντελεστή. Επί της συνολικής αξίας των σταθμισμένων ανοιγμάτων εφαρμόζεται συντελεστής κεφαλαιακής επάρκειας 8%.

- ✓ προσέγγιση της εσωτερικών διαβαθμίσεων (internal ratings based approach) με δύο εναλλακτικούς τρόπους υπολογισμού, ανάλογα με το βαθμό εξέλιξης των εσωτερικών τους συστημάτων διαβάθμισης κινδύνου:

α) τη θεμελιώδη μέθοδο (foundation approach) και

β) την προηγμένη μέθοδο (advanced approach)

Σύμφωνα με την προηγμένη μέθοδο, οι πιο έμπειρες και προηγμένες τεχνολογικά τράπεζες επιτρέπεται να στηριχθούν στις δικές τους αξιολογήσεις, χρησιμοποιώντας τα μοντέλα διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αγοράς, που έχουν ήδη αναπτύξει. Με βάση αυτά τα εσωτερικά υποδείγματα, οι τράπεζες εκτιμούν την τιμή τεσσάρων συγκεκριμένων παραμέτρων πιστωτικού κινδύνου. Οι παράμετροι αυτοί είναι:

-Η πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης αντισυμβαλλομένου (Probability of Default-PD)

-Η ζημία σε περίπτωση αδυναμίας εκπλήρωσης υποχρέωσης αντισυμβαλλομένου (Loss Given Default-LGD)

-Η έκθεση έναντι του αντισυμβαλλομένου (Exposure At Default-EAD)

-Την εναπομένουσα διάρκεια μέχρι τη λήξη (Maturity-M)

Η πρώτη παράμετρος (PD) σχετίζεται με την πιθανότητα αθέτησης υποχρέωσης του αντισυμβαλλομένου και απεικονίζει την πιστοληπτική του ικανότητα. Μετράει την πιθανότητα αδυναμίας κάλυψης των υποχρεώσεων του πελάτη εντός δεδομένης χρονικής περιόδου. Η δεύτερη παράμετρος κινδύνου (LDG) δίνει μια εκτίμηση της μέσης αναμενόμενης ζημίας, το ποσοστό της χρηματοδότησης το οποίο δεν θα εισπραχθεί, σε περίπτωση που ο πελάτης δεν εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του. Το μέγεθος της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το είδος των εξασφαλίσεων και των εγγυήσεων που έχουν χρησιμοποιηθεί. Μια τρίτη παράμετρος (EAD) δίνει την έκθεση του αντισυμβαλλομένου σε περίπτωση αθέτησης της υποχρέωσής του, δηλαδή την εκτίμηση του χρηματοδοτικού ανοίγματος, ενώ η τελευταία παράμετρος (M) μετρά το μέγεθος της εναπομένουσας διάρκειας μέχρι τη λήξη των απαιτήσεων, το χρονικό διάστημα που απομένει ως τη λήξη του ανοίγματος. Η ποσοτικοποίηση των παραπάνω παραμέτρων πρέπει να γίνει πλήρως τεκμηριωμένα και να ανανεώνεται σε τουλάχιστον ετήσια βάση.

Στην εξελιγμένη μέθοδο των Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης οι εκτιμήσεις των PD, LDG, EAD και M παρέχονται από την τράπεζα, βάσει των εκτιμήσεών της και των κατάλληλων ιστορικών δεδομένων, ενώ για την εκτίμηση του M υπάρχει δυνατότητα εξαίρεσης για κάποια χρηματοδοτικά ανοίγματα.

Αντίθετα, στη Θεμελιώδη προσέγγιση μόνο η τιμή του PD παρέχεται από το υπάρχον χαρτοφυλάκιο χορηγήσεων, καθώς οι σταθμίσεις των LDG, EAD και M τίθενται από την Επιτροπή.

-Όσον αφορά στον κίνδυνο αγοράς, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις αναλύονται σε απαιτήσεις για την αντιμετώπιση των κινδύνων θέσης, διακανονισμού/παράδοσης, αντισυμβαλλομένου, συναλλάγματος, ή βασικού εμπορεύματος. Το πιο γνωστό

υπόδειγμα υπολογισμού του, που στηρίζεται στα εσωτερικά υποδείγματα των τραπεζών, είναι αυτό της «αξίας σε κίνδυνο» (Value At Risk).

Ο πρώτος πυλώνας ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία ιδίως με τις ακόλουθες ΠΔ/ΤΕ:

- ✓ ΠΔ/ΤΕ 2588/20.8.2007: *“Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Τυποποιημένη Προσέγγιση”*
- ✓ ΠΔ/ΤΕ 2589/20.8.2007: *“Υπολογισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων έναντι του Πιστωτικού Κινδύνου σύμφωνα με την Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων”*

- **2^{ος} Πυλώνας:** Διαδικασία εποπτικής εξέτασης (supervisory review process)

Με τον 2^ο Πυλώνα καθιερώνονται διαδικασίες βάσει των οποίων παρέχεται στις εποπτικές αρχές η εξουσία άσκησης εξατομικευμένης εποπτείας στις τράπεζες που ενέχουν μεγαλύτερο συστημικό κίνδυνο.

Ο δεύτερος Πυλώνας ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία ιδίως με την ΠΔ/ΤΕ 2595/20.8.2007 *«Καθορισμός των κριτηρίων που πρέπει να διέπουν τη Διαδικασία Αξιολόγησης Επάρκειας Εσωτερικού Κεφαλαίου (ΔΑΕΕΚ) των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη Διαδικασία Εποπτικής Αξιολόγησης (ΔΕΑ) από την Τράπεζα της Ελλάδος».*

- **3^{ος} Πυλώνας:** Δημοσιοποίηση στοιχείων από τις τράπεζες

Με τον 3^ο Πυλώνα καθιερώνεται η δημοσιοποίηση στοιχείων -τόσο ποιοτικού όσο και ποσοτικού χαρακτήρα- αναφορικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια και την ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων τους, με στόχο την ενίσχυση της επιβαλλόμενης από την αγορά πειθαρχίας προς τους κανόνες ορθής διαχείρισης των κινδύνων, ώστε οι επενδυτές να κατανοούν τον κίνδυνο αλλά και να υπάρχει καλύτερη και αποτελεσματικότερη εποπτεία.

Ο τρίτος πυλώνας ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία ιδίως με την ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007 «*Δημοσιοποίηση από τα πιστωτικά ιδρύματα εποπτικής φύσεως πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνουν καθώς και τη διαχείρισή τους*».

Οι τρεις αυτοί πυλώνες είναι συμπληρωματικοί: Η αποτελεσματικότητα των κανόνων του πρώτου πυλώνα εξαρτάται καθοριστικά από την ικανότητα των εποπτικών αρχών να ελέγχουν την ορθή εφαρμογή τους μέσω των εξουσιών του δεύτερου πυλώνα. Επίσης, οι αυξημένες υποχρεώσεις δημοσιοποίησης στοιχείων του τρίτου πυλώνα διαμορφώνουν τα κατάλληλα κίνητρα για τη βελτίωση των διαδικασιών διαχείρισης που αναπτύσσουν οι τράπεζες.

4.4 Βασιλεία III

Τον Δεκέμβριο του 2010, η Επιτροπή της Βασιλείας υιοθέτησε και δημοσίευσε τις δυο κάτωθι εκθέσεις, γνωστές ως «Βασιλεία III»:

- Βασιλεία III: *Ένα παγκόσμιο κανονιστικό πλαίσιο για πιο ανθεκτικές τράπεζες και τραπεζικά συστήματα* (Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems)
- Βασιλεία III: *Διεθνές πλαίσιο για τη μέτρηση του κινδύνου ρευστότητας, πρότυπα και επιτήρηση* (Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring)

Ουσιαστικά ο νέος άξονας της Βασιλείας III είναι η καθιέρωση σημαντικών κανόνων μακροπροληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης.

Επίσης, σημαντική τροποποίηση επέρχεται από την εισαγωγή νέων προϋποθέσεων στα στοιχεία των εποπτικών Ιδίων Κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του αριθμητή του Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας (ΔΚΕ).

Αναλυτικότερα, το νέο κανονιστικό πλαίσιο περιέχει ειδικές διατάξεις για την αντιμετώπιση της χρονικής διάστασης του συστημικού κινδύνου, δηλαδή τον περιορισμό της υπερκυκλικότητας (procyclicality), της μεγέθυνσης του συστημικού κινδύνου προϊόντος του χρόνου. Ως εκ τούτου, οι τράπεζες καλούνται:

- να δημιουργούν σε ομαλές περιόδους «κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης» (capital conservation buffer)
- να δημιουργούν σε περιόδους υπερβολικής επέκτασης «αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα» (countercyclical buffer)
- να σχηματίζουν δυναμικές προβλέψεις βάσει των αναμενομένων ζημιών από στοιχεία του χαρτοφυλακίου τους
- να καλύπτονται έναντι της υπερβολικής κυκλικότητας των ελαχίστων κεφαλαιακών τους απαιτήσεων

Η εμπειρία που αντλήθηκε κατά την πρόσφατη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες των πιστωτικών ιδρυμάτων να απορροφήσουν μέσω των ιδίων κεφαλαίων τους τις ζημιές που προέκυψαν και δρομολόγησε τροποποιήσεις και προσθήκες στο κανονιστικό πλαίσιο της Βασιλείας II, στην υιοθέτηση της Βασιλείας III. Διαπιστώθηκε ότι οι τράπεζες, προκειμένου να μειώσουν το κόστος από την εφαρμογή της Βασιλείας II, προσέφυγαν ευρέως σε τεχνικές «ρυθμιστικού αρμπιτράζ», κυρίως δε σε υπερβολική και συστηματική τιτλοποίηση απαιτήσεων, όχι για λόγους διαχείρισης κινδύνων, αλλά αποκλειστικά και μόνο για να μειώσουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις που συνεπαγόταν η διακράτηση δανείων στο χαρτοφυλάκιο τους, ώστε με το ίδιο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων να μπορούν να επαυξάνουν τη δανειοδοτική τους ικανότητα. (Γκόρτσος, 2011:534)

Με τη Βασιλεία III καθιερώνεται η δημιουργία των τραπεζικών κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας, που θα αυξάνονται σε περιόδους οικονομικής ανόδου, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο της υπερκυκλικότητας, απορροφώντας ζημιές στις περιόδους κρίσης και έντασης του οικονομικού κύκλου. Το ύψος του κεφαλαιακού αποθέματος ορίζεται σε 2,5% επί του συνόλου των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών, όταν δημιουργείται για λόγους συντήρησης και από 0% έως 2,5% (κατά την κρίση των αρμοδίων αρχών) όταν πρόκειται για αντικυκλικό. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει σε περιόδους οικονομικής επέκτασης

να αυξάνουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια κατά 2,5% πάνω από το ελάχιστο απαιτούμενο όριο, και σε περιόδους οικονομικής κρίσης να απορροφούν τους κραδασμούς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις που θα επιβληθούν στις τράπεζες σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας στο τέλος των καθιερούμενων μεταβατικών περιόδων (*) (ποσοστά σε σχέση με το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού και εκτός ισολογισμού)

	Κύρια στοιχεία βασικών ιδίων κεφαλαίων	Σύνολο βασικών ιδίων κεφαλαίων	Συνολική κεφαλαιακή απαίτηση (βασικά και συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια)
1. Ελάχιστα ίδια κεφάλαια (από 1.1.2015)	4,5% (από 2%)	6,0% (από 4%)	8,0% (αμετάβλητο)
2. Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης (από 1.1.2019)	2,5% (νέο)		
3. Αθροισμα 1 και 2 (από 1.1.2019)	7,0%	8,5%	10,5%
Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (από 1.1.2019)	0 - 2,5% (νέο)		

(*) Για τις συστημικά σημαντικές τράπεζες ενδέχεται να καθιερωθεί επιπλέον κεφαλαιακή απαίτηση ύψους 2%

Πηγή: Γκόρτσος, 2011: 313

Στο πλαίσιο αυτό, όμως, ελλοχεύουν τρεις κίνδυνοι, η σημασία των οποίων δεν πρέπει να υποτιμηθεί:

(α) Κατ' αρχήν, η εφαρμογή των νέων κανόνων μπορεί σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις να οδηγήσει σε περιορισμό της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων από τις τράπεζες με αρνητικές επιπτώσεις στον πραγματικό τομέα της οικονομίας και την ανάπτυξη.

(β) Επιπλέον, δεδομένου ότι στο σύνολό του το τραπεζικό σύστημα θα κληθεί να αντλήσει από τις αγορές τεράστια ποσά ιδίων κεφαλαίων (έστω και σε βάθος εξαετίας), κατ' εξοχήν δε με την έκδοση κοινών μετοχών, τα περιθώρια κερδοφορίας των τραπεζών, δεδομένης της αντίστροφης σχέσης ρευστότητας-κερδοφορίας (Μελάς, 2002: 299) θα περιοριστούν αισθητά στο νέο περιβάλλον, όπως και οι αποδόσεις των ιδίων κεφαλαίων τους με κίνδυνο ο τραπεζικός κλάδος να μετατραπεί σε μια βιομηχανία χαμηλής αποδοτικότητας (low return industry), όποια και αν είναι η δυνατότητα μετακύλισης του κόστους στους αποδέκτες των υπηρεσιών και όποια και αν είναι τα περιθώρια για περικοπή λειτουργικού κόστους.

Η παρατήρηση αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η «Βασιλεία III» τελεί στην τρέχουσα συγκυρία υπό διαμόρφωση. Αξίζει να

επισημανθεί ότι στις συστημικά σημαντικές τράπεζες ενδέχεται να επιβληθεί και μία επιπλέον (πέραν των προαναφερθεισών) κεφαλαιακή απαίτηση, ύψους 2% των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων τους εκτός ισολογισμού, η οποία θα πρέπει να καλυφθεί επίσης με κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων τους. Αυτό συνεπάγεται ότι το μετοχικό κεφάλαιο των μεγάλων διεθνών τραπεζών ενδέχεται, στο πιο ακραίο σενάριο (in extremis), να χρειασθεί να οκταπλασιασθεί κατά τη διάρκεια των αμέσως επομένων ετών!

(γ) Τέλος, η εφαρμογή του νέου κανονιστικού πλαισίου μπορεί να οδηγήσει σε ένα νέο κύκλο «ρυθμιστικού αρμπιτράζ», κυρίως με τη μετατόπιση δραστηριοτήτων σε τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τα οποία θα συνεχίσουν να μην τελούν υπό ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία, όπως στο καλούμενο «σκιάδες τραπεζικό σύστημα» (shadow banking system), ή σε κράτη με χαλαρό ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο.

Γίνεται αντιληπτό ότι αυτό είναι βέβαια το τίμημα της ανάγκης θωράκισης της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, διεθνώς, απέναντι στο ενδεχόμενο εκδήλωσης μιας νέας σημαντικής χρηματοπιστωτικής κρίσης, όπως η πρόσφατη, έστω και αν το νέο περιβάλλον χαρακτηρίζεται από τάσεις υπερβολικής ρυθμιστικής παρέμβασης (overregulation).

Οι διατάξεις της Βασιλείας III προβλέπεται να τεθούν σε εφαρμογή σταδιακά από την 1.1.2013 και σε βάθος εξαιτίας μέχρι την 1.1.2019, καταληκτική ημερομηνία πλήρους εφαρμογής.

4.5. Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης παρακολουθεί διαρκώς το κανονιστικό πλαίσιο αναφοράς σε ζητήματα κεφαλαιακής επάρκειας και ενημερώνει σχετικά το Διοικητικό Συμβούλιο, τη Διοίκηση και τις αρμόδιες διευθύνσεις της τράπεζας. Αναμένεται να καθορίσει τις ενέργειές της ως προς το τροποποιημένο περιεχόμενο των διατάξεων της Βασιλείας III, αναλόγως του τρόπου υιοθέτησής του με τη μορφή

Συστάσεως, Κανονισμού, Οδηγίας και έκδοσης σχετικού νόμου ή με ΠΔ/ΤΕ, ώστε να εγγυηθεί τις αναγκαίες προσαρμογές στο εσωτερικό τους για την απρόσκοπτη υιοθέτησή του.

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης παρακολουθεί την υιοθέτηση και εφαρμογή του επικαιροποιημένου κανονιστικού πλαισίου. Επιβλέπει και συνδράμει στην τήρηση των υποχρεώσεων της Τραπεζής προς την εποπτική αρχή σχετικά με τις διαδικασίες για τον εποπτικό έλεγχο της κεφαλαιακής επάρκειας, τον υπολογισμό και την εκπλήρωση των ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων για κάλυψη έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων καθώς και την έγκαιρη δημοσιοποίηση στοιχείων σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

5.1. Η έννοια της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ξέπλυμα βρόμικου Χρήματος)

«Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ή «Ξέπλυμα χρήματος» με λιγότερο επιστημονική ορολογία) είναι η προσπάθεια των εγκληματιών να αποκρύψουν την πηγή προέλευσης προϊόντων παράνομης δραστηριότητας με τη διοχέτευσή τους στην υγιή οικονομία. Είναι, δηλαδή, η διαδικασία που ακολουθούν οι εγκληματίες σε τρόπο ώστε να μετατρέψουν κέρδη από παράνομη δραστηριότητα σε κέρδη που δήθεν αποκτήθηκαν από νόμιμη δραστηριότητα, με απώτερο σκοπό να μπορέσουν οι εμπλεκόμενοι να τα επανεπενδύσουν. Η προσπάθεια απόκρυψης της πραγματικής πηγής προέλευσης των εσόδων (παράνομες δραστηριότητες) και επανεμφάνισής τους ως νόμιμα επιχειρείται στα πλαίσια της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας με τη χρησιμοποίηση ή καλύτερα την εκμετάλλευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Συνεπώς η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες συνιστά από μόνη της ξεχωριστό νέο έγκλημα.

Όπως αποκαλύπτουν σχετικές έρευνες, το μαύρο χρήμα που διακινείται παγκοσμίως σε ετήσια βάση ξεπερνά τα 1,6 τρις. δολάρια ΗΠΑ. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά ότι το συνολικό μέγεθος του ξεπλύματος χρήματος στον κόσμο ενδεχομένως κυμαίνεται μεταξύ 2–5% του παγκοσμίου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος! (ΕΚΠΑ, 2012: 15)

5.1.1 Οι εγκληματικές δραστηριότητες (βασικά αδικήματα) στο Ξέπλυμα χρήματος

Σημαντικός είναι ο διαχωρισμός του «**βασικού εγκλήματος**» από το εκείνο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Δηλαδή πρώτα τελείται το βασικό αδίκημα και στη συνέχεια εφόσον υπάρξουν έσοδα από αυτό, τα οποία νομιμοποιούνται, συνίσταται το αδίκημα ξεπλύματος χρήματος. Διαχωρίζεται με αυτόν τον τρόπο η άσκηση ποινική δίωξης και η καταδίκη για ξεπλυμα βρόμικου χρήματος από τη δίωξη και καταδίκη για το βασικό αδίκημα.

Σύμφωνα με τον βασικό σχετικό νόμο 3691/2008, ως «εγκληματικές δραστηριότητες» νοούνται αδικήματα όπως «η σύσταση εγκληματικής οργάνωσης», «οι τρομοκρατικές πράξεις και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας», «η παθητική και η ενεργητική δωροδοκία και η δωροδοκία δικαστή», «η εμπορία ανθρώπων και η σωματεμπορία», «η απάτη με υπολογιστή», η παράβαση των Νόμων «περί ναρκωτικών», «όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών υλών», «προστασίας των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς», «προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών», «εισόδου, διαμονής και κοινωνικής ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», «προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», «δωροδοκία αλλοδαπού δημόσιου λειτουργού», «για την προστασία της Κεφαλαιαγοράς από πράξεις προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και πράξεις χειραγώγησης αγοράς» καθώς και κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος. Στα «βασικά αδικήματα» εντάσσονται κι εκείνα της φοροδιαφυγής καθώς και τα αδικήματα λαθρεμπορίας.

5.2 Η ιστορική διάσταση του Ξεπλύματος Χρήματος

Το Ξέπλυμα Χρήματος είναι γνωστό διεθνώς εδώ και πολλά χρόνια και η ποινικοποίησή του φέρει αμερικανική σφραγίδα προέλευσης. Ειδικότερα στις ΗΠΑ το ζήτημα του Ξεπλύματος Χρήματος αντιμετωπίστηκε για μεγάλο

χρονικό διάστημα ως ζήτημα φορολογικής απάτης ή φοροδιαφυγής, χωρίς πρόβλεψη ειδικής ποινικής νομοθεσίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η καταδίκη του διαβόητου Al Capone το 1932 μόνο για το αδίκημα της φοροδιαφυγής. Αν και δεν είναι ακριβώς γνωστό πότε το Ξέπλυμα Χρήματος άρχισε να χρησιμοποιείται ως όρος, αποδίδεται χρονικά στην Αμερική του 1940, όταν η Μαφία κυριολεκτικά κατείχε «επιχείρηση πλυντηρίων» για να την εμφανίζει ως νόμιμη πηγή των τεράστιων παράνομων εσόδων από εκβιασμούς, πορνεία, παράνομα παίγνια κλπ.

Στις μέρες μας, λόγω της ραγδαίας σχετικοποίησης της έννοιας των εθνικών συνόρων και της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης το φαινόμενο του Ξεπλύματος Χρήματος βρίσκεται πλέον σε έξαρση και συνακόλουθα σημειώνεται εντονότατη κινητικότητα και στο επίπεδο της νομοθεσίας για την καταπολέμησή του.

5.3 Τα τρία στάδια του Ξεπλύματος Χρήματος

Οι κάτοχοι κεφαλαίων παράνομης προέλευσης είναι διατεθειμένοι ν' αντιμετωπίσουν πολυάριθμους κινδύνους με στόχο τη νομιμοποίηση των εσόδων τους. Διακρίνονται τρεις φάσεις στη διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες:

α) φάση τοποθέτησης (placement stage), κατά την οποία το ρευστό χρήμα διοχετεύεται και αναμιγνύεται με νόμιμα κεφάλαια ή απλά κατατίθεται σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Το στάδιο αυτό συμπεριλαμβάνει και τη «φυσική», διασυνοριακή μεταφορά χαρτονομισμάτων. Κλασσικά ακόμη παραδείγματα είναι η αγορά περιουσιακών στοιχείων μεγάλης αξίας, πχ αντικείμενα τέχνης ή εταιρικά μερίδια. Πρόκειται για φάση υψηλής επικινδυνότητας αφού το «εξωλογιστικό-πραγματικό» χρήμα μπορεί να εντοπισθεί ευκολότερα.

Τα παράνομα έσοδα τοποθετούνται ιδίως στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κυρίως μέσω του κερματισμού μεγάλων χρηματικών ποσών σε μικρότερα, της κατάθεσης τους σε τραπεζικούς λογαριασμούς αλλά και αγοράς διαφόρων μέσων πληρωμών (τραπεζικές ή ταξιδιωτικές επιταγές, εντολές μεταφοράς πίστωσης ή εμβάσματα με μετρητά), που κατατίθενται σε λογαριασμούς σε διαφορετικές περιοχές. Με την ολοκλήρωση της φάσης αυτής, τα έσοδα των εγκληματικών ενεργειών δεν έχουν πλέον μορφή ρευστού χρήματος.

β) φάση διαστρωμάτωσης-συσσώρευσης (layering stage), κατά την οποία με ένα σύνθετο πλέγμα ενεργειών γίνεται η αποσύνδεση των παρανόμων εσόδων από την πραγματική-εγκληματική προέλευσή τους. Μπορεί λ.χ. να γίνει μεταφορά, λογιστικά πλέον, σε ένα διεθνή οικονομικά κέντρα -φορολογικούς παράδεισους ή υπεράκτια (offshore) οικονομικά κέντρα- που εξασφαλίζουν κινητικότητα και διακριτικότητα. Αυτό επιτυγχάνεται με απόκρυψη πραγματικών στοιχείων πιστοποίησης της ταυτότητας του συναλλασσόμενου-πελάτη, χρήση ανώνυμων λογαριασμών ή ψευδών και εικονικών στοιχείων.

γ) φάση ολοκλήρωσης (integration stage), ένταξη των περιουσιακών στοιχείων στο οικονομικό σύστημα έχοντας αποκτήσει νομιμοφάνεια. Απλή απόκρυψη θα προστάτεψε μόνο βραχυπρόθεσμα από τις διοικητικές αρχές. Επιθυμητό όμως είναι τα παράνομα έσοδα να αποκτήσουν νομιμοφανή υπόσταση ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν, να επενδυθούν και να χρησιμοποιηθούν.

5.4 Η έννοια της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας

Ως χρηματοδότηση της τρομοκρατίας νοείται:

- η παροχή κάθε είδους περιουσιακού στοιχείου, υλικού ή άυλου, κινητού ή ακίνητου ή κάθε είδους χρηματοοικονομικού μέσου, ανεξάρτητα από τον τρόπο κτήσης τους, σε τρομοκρατική οργάνωση ή σε μεμονωμένο τρομοκράτη ή για τη συγκρότηση τρομοκρατικής οργάνωσης ή για να καταστεί κάποιος τρομοκράτης
- η είσπραξη, η συλλογή ή η διαχείριση χάριν των ανωτέρω ανεξάρτητα από τη διάπραξη οποιουδήποτε σχετικού εγκλήματος (παράγραφος 1 άρθρου 187Α Ποινικού Κώδικα)
- η παροχή, εν γνώσει της μελλοντικής αξιοποίησής τους, ουσιωδών πληροφοριών για τη διευκόλυνση ή υποβοήθηση της τέλεσης από τρομοκρατική οργάνωση ή από μεμονωμένη τρομοκράτη οποιουδήποτε από τα κακουργήματα της παραγράφου 1 του άρθρου 187Α Ποινικού Κώδικα.

Ο χρηματοδότης τιμωρείται σε όλες τις περιπτώσεις (νόμιμα ή παράνομα κεφάλαια), ενώ επίσης τιμωρείται και αυτός που παρέχει οικονομική ή τεχνική βοήθεια σε εγκληματική οργάνωση ή σε άλλον για να διαπράξει άλλο έγκλημα. Ο δράστης του ξεπλύματος χρήματος σε αυτή την περίπτωση είναι τρίτο πρόσωπο που παρεμβάλλεται μεταξύ του χρηματοδότη και της τρομοκρατικής οργάνωσης, χωρίς να αποκλείεται οι δύο πρώτοι να ταυτίζονται. Αυτό το τρίτο πρόσωπο προσπαθεί να αποκρύψει είτε την ταυτότητα του χρηματοδότη είτε τον προορισμό προς πρόσωπα της τρομοκρατικής οργάνωσης.

Για τις περισσότερες διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις τα οργανωτικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά καταδεικνύουν την ύπαρξη πολλών διαφορετικών μικρότερων ομάδων, που εργάζονται χωριστά, τα μέλη των οποίων έχουν ελάχιστη έως καθόλου γνώση των λοιπών ομάδων δράσης. Η ιεραρχική δομή βασίζεται στην κάθετη οργάνωση και ελάχιστοι μόνο γνωρίζουν τον ακριβή αριθμό υποομάδων, τη διάρθρωσή τους αλλά και τη δυνατότητα άσκησης εξουσίας. Οι ομάδες δραστηριοποιούνται χωριστά, από αδρανή κατά τα άλλα μέλη, που δύνανται ωστόσο να ενεργοποιηθούν με τη χρήση συγκεκριμένων κρυφών κωδικών-λέξεων, με στόχο την άμεση εκτέλεση των κατά περίπτωση σχεδιασμών.

5.4.1 Η χρηματοδότηση μεγάλων τρομοκρατικών οργανώσεων: Η περίπτωση της Αλ Κάιντα

Η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, την ευθύνη της οποίας ανέλαβε η Αλ Κάιντα, ανέδειξε το αίτημα για την ύπαρξη νομοθεσίας σχετικά με την πρόληψη και αποφυγή της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ο μέσος όρος πλούτου για την Αλ Κάιντα την περίοδο 1999-2001 ανήλθε σε 5 δισεκ. δολάρια και οι ετήσιες οικονομικές ροές ποικίλλουν μεταξύ 20 έως 50 εκατ. δολάρια το χρόνο. Εύλογα τίθεται το ερώτημα αναφορικά με την πραγματική προέλευση των ετήσιων οικονομικών ροών. Η εμπορία ναρκωτικών συνεισφέρει κατά 30-35%, δωρεές ή αφιερώματα από κυβερνήσεις

άλλων ισλαμικών χωρών, πλούσιοι ιδιώτες και θρησκευτικές ομάδες παρέχουν συνδρομές που ανέρχονται μεταξύ 20-30%, κλασικές εγκληματικές δραστηριότητες (εκβιασμοί και απαγωγές) συνεισφέρουν κατά 10-15%, ενώ άγνωστη παραμένει η προέλευση του 30-35%.

5.5 Διαφορές μεταξύ Ξέπλυματος Χρήματος και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας

Υπάρχει ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στο ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, καθώς και ότι δε μπορούμε να χρησιμοποιούμε παραδοσιακές μεθόδους για τον εντοπισμό της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, όπως στο ξέπλυμα βρόμικου χρήματος. Για παράδειγμα, ενώσεις προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, όπως π.χ. φιλανθρωπικά ιδρύματα, είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν ως μέσα για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, συλλέγοντας κεφάλαια για να εξυπηρετήσουν δήθεν τους φιλανθρωπικούς σκοπούς τους, στη συνέχεια όμως τα διοχετεύουν στους τρομοκράτες για τη χρηματοδότηση των στόχων τους.

Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε τις πηγές χρηματοδότησης των τρομοκρατών σε νόμιμες και παράνομες. Πιο συγκεκριμένα, οι νόμιμες πηγές χρηματοδότησης περιλαμβάνουν την είσπραξη τελών συνδρομής, την πώληση εντύπων, τις πολιτιστικές ή κοινωνικές εκδηλώσεις, τις επισκέψεις από πόρτα σε πόρτα εντός της κοινότητας, την έκκληση σε πλούσια μέλη της κοινότητας και τη δωρεά ποσοστού προσωπικών αποταμιεύσεων. Από την άλλη πλευρά, οι παράνομες πηγές χρηματοδότησης περιλαμβάνουν την απαγωγή και τον εκβιασμό, το λαθρεμπόριο, τον δόλο (περιλαμβανομένης της απάτης με πιστωτικές κάρτες), την κατάχρηση μη κερδοσκοπικών οργανώσεων και την απάτη με φιλανθρωπικά ιδρύματα, τις κλοπές και ληστείες καθώς και το λαθρεμπόριο ναρκωτικών.

Στο ξέπλυμα χρήματος ο εγκληματίας (π.χ. έμπορος ανθρωπίνων οργάνων) αποσκοπεί στην απόκτηση κέρδους και τα έσοδα προέρχονται από την εγκληματική δραστηριότητα (εμπόριο ανθρωπίνων οργάνων). Αντίθετα, στην περίπτωση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας το κίνητρο είναι πάντα ιδεολογικό (θρησκεία, πολιτικές ή άλλες ιδεολογικές πεποιθήσεις) και τα έσοδα

των τρομοκρατών προέρχονται είτε από εράνους ατόμων που ασπάζονται το ίδιο ιδεολογικό κίνητρο είτε από προσωπικούς πόρους.

Παρότι η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας είναι μια μορφή ξεπλύματος χρήματος, δε λειτουργεί με το συμβατικό τρόπο που λειτουργεί το ξέπλυμα. Τα χρήματα συνήθως είναι «καθαρά» στην αρχή και έχουν τη μορφή «φιλανθρωπικής δωρεάς». Στη συνέχεια μεταφέρονται σε λογαριασμούς τρομοκρατών.

Τα ποσά που διακινούν όσοι ξεπλένουν χρήμα είναι συνήθως υψηλά, ενώ η χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών συνήθως γίνεται με τη συγκέντρωση μικρότερων ποσών από πολλούς ανθρώπους. Τα ποσά για τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών διακινούνται μέσω του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος με εμβάσματα εντός είτε εκτός προσωπικών ή επιχειρηματικών λογαριασμών. Μπορεί να παραμείνουν στους λογαριασμούς παράνομων φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και να ξεπλυθούν με την αγοραπωλησία χρεογράφων ή άλλων εμπορεύσιμων αγαθών ή με την αγορά και εξαργύρωση ασφαλιστηρίων συμβολαίων.

Η διαδρομή που ακολουθεί το βρώμικο χρήμα προκειμένου να ξεπλυθεί είναι κυκλική, δηλαδή ξεκινά από τον εγκληματία, περνά μέσα από πολύπλοκες συναλλαγές, λογαριασμούς, εταιρείες, χώρες κλπ. και καταλήγει «καθαρό» πάλι στον ίδιο. Αντίθετα, στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας η διαδρομή του χρήματος είναι γραμμική, δηλαδή τα κεφάλαια περνούν από χέρι σε χέρι και ο αρχικός με τον τελικό δικαιούχο είναι διαφορετικά συνήθως πρόσωπα.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι στην περίπτωση του ξεπλύματος χρήματος τα ποσά διακινούνται μέσω του τυπικού οικονομικού συστήματος (π.χ. Τράπεζες και λοιποί επίσημοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί), ενώ στην περίπτωση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας χρησιμοποιούνται άλλες μέθοδοι/κανάλια. Η πιο γνωστή από αυτές είναι η Μέθοδος Hawala, που είναι ιδιαίτερα γνωστή στον αραβικό κόσμο. Μάλιστα, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, οι αξιωματούχοι της Ουάσινγκτον φοβήθηκαν πως η Αλ

Καίιντα χρησιμοποιούσε το συγκεκριμένο σύστημα για να χρηματοδοτεί τις επιχειρήσεις της.

Ο τρόπος λειτουργίας της μεθόδου Hawala παρουσιάζεται με το παρακάτω παράδειγμα: Όταν ένας Ιρανός έμπορος από την Τεχεράνη θέλει να μεταφέρει χρήματα στην επενδυτική επιχείρησή του στο Ντουμπάι ή στους συνεργάτες του στις ΗΠΑ δεν πηγαίνει στην τράπεζα. Αντίθετα, όπως χιλιάδες άλλοι Ιρανοί επιχειρηματίες, απευθύνεται σ' έναν έμπιστο μεσάζοντα. Χρησιμοποιώντας αυτό το παμπάλαιο τριγωνικό σύστημα μεταφοράς χρημάτων, ο Ιρανός μεταφέρει τα χρήματά του εύκολα και σχεδόν χωρίς να γίνει αντιληπτό με τη βοήθεια του μεσίτη-ανταποκριτή. Το εν λόγω σύστημα χρησιμοποιείται από τον 8ο αιώνα, αλλά τις τελευταίες δεκαετίες έχει γίνει το μέσο που προτιμούν περισσότερο οι μετανάστες από τη νότια Ασία και τη Μέση Ανατολή για να στέλνουν χρήματα στην πατρίδα τους. Το ίδιο σύστημα χρησιμοποιούν και οι επιχειρήσεις και από τότε που οι ΗΠΑ και τα Ηνωμένα Έθνη άρχισαν να περιορίζουν την πρόσβαση του Ιράν στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα, μετά την άρνηση της χώρας να σταματήσει τον εμπλουτισμό ουρανίου.

Καθώς το σύστημα βασίζεται στην εντιμότητα, οι μεσίτες, όπως και οι Τράπεζες, γνωρίζουν ότι θα βγουν εκτός συστήματος αν δεν κρατήσουν το λόγο τους. Με μέσο χρόνο μεταφοράς τις 48 ώρες, είναι πολύ πιο γρήγορο από οποιοδήποτε διεθνές τραπεζικό σύστημα μεταφοράς χρημάτων ή τη Western Union ή τη Money Gram, χάρη στην έλλειψη γραφειοκρατίας. Επίσης, συχνά κοστίζει πολύ λιγότερο από τις παραδοσιακές μεθόδους. Οι Ιρανοί μεσίτες χρεώνουν μια προμήθεια, συνήθως 1-1,5% ή κάποιες φορές 50 δολάρια ανεξαρτήτως ποσού, ή χρησιμοποιούν ως πηγή κέρδους τις διαφορές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Η ρευστότητα του συστήματος εξασφαλίζεται από τις τεράστιες ροές εμβασμάτων που στέλνουν οι οικονομικοί μετανάστες της Δύσης στις οικογένειές τους στη Μέση Ανατολή και τη νότια Ασία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, τα εμβάσματα αυτά ανέρχονται κάθε χρόνο σε 100 δισ. δολάρια.

Συνοψίζοντας, οι κυριότερες διαφορές ανάμεσα στο ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας απεικονίζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Διαφορές μεταξύ ξεπλύματος χρήματος & χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

+	Ξέπλυμα Χρήματος	Χρηματοδότηση τρομοκρατίας
Κίνητρο	Κέρδος	Ιδεολογικό
Πηγή κεφαλαίων	Εγκληματική δραστηριότητα	Αυτοχρηματοδότηση ή συγκέντρωση πόρων (έρανος)
Διοχέτευση μέσω	Τυπικού οικονομικού συστήματος	Άτυπου οικονομικού συστήματος (Μεταφορείς μετρητών ή hawala)
Επίκεντρο αντίχρυσης	Υποπτες συναλλαγές	Υποπτες σχέσεις / δεσμοί
Ποσά συναλλαγών	Υψηλά	Χαμηλά ποσά κάτω από τα όρια αναφοράς συναλλαγής
Οικονομική Δραστηριότητα	Πολύπλοκη	Ακαθόριστο προφίλ επιχειρήσεων
Διαδρομή χρήματος	Κυκλική	Γραμμική

42

Πίνακας 4 (Πηγή: ΕΚΠΑ, 2012: 31)

5.6. Η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης για το ξέπλυμα χρήματος (FATF)

Το διεθνές Κανονιστικό πλαίσιο περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τις περιφημες συστάσεις (recommendations) της FATF:

-40 γενικές, που αναφέρονται στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και

-9 (ΙΧ) ειδικές, που αφορούν στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

Η Διεθνής διακυβερνητική ομάδα εργασίας σχετικά με το ξέπλυμα μαύρου χρήματος (Financial Action Task Force on Money Laundering-FATF) δεν είναι ένας διεθνής οργανισμός αλλά μια οντότητα, που συστάθηκε στο Παρίσι το 1989 και γραμματειακά υποστηρίζεται από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Έργο της είναι η μελέτη μεθόδων και τεχνικών για το ξέπλυμα χρήματος και την τρομοκρατία καθώς και η δημιουργία οδηγιών για την καταπολέμησή τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Ανά τακτά χρονικά διαστήματα η FATF εξετάζει εάν τα μέλη της συμμορφώνονται με τις προαναφερθείσες Συστάσεις και εκδίδει περιοδικές αξιολογήσεις, προτείνοντας σημαντικές βελτιώσεις και ρυθμίσεις στις εθνικές δικαιοδοσίες. Χώρες που αρνούνται συστηματικά ή αδιαφορούν να λάβουν υπόψη τους τις συστάσεις και παρατηρήσεις της τίθενται στη λίστα «Μη Συνεργαζόμενων Χωρών» (Non Cooperative Countries and Territories). Οι συναλλαγές από και προς τις χώρες αυτές (π.χ. Συρία, Ιράν κλπ) αντιμετωπίζονται με αυξημένη δέουσα επιμέλεια, καθώς λαμβάνονται πρόσθετα μέτρα.

5.7 Η Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας (FIU)

Η Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί την αρμόδια εποπτική αρχή, για την εφαρμογή από τα εποπτευόμενα από αυτήν ιδρύματα του νομοθετικού πλαισίου πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Στα πλαίσια του εποπτικού ελέγχου αξιολογεί την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα, τόσο της πολιτικής, όσο και των διαδικασιών του κάθε πιστωτικού ιδρύματος στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Όμως, η Τράπεζα της Ελλάδος δεν έχει προανακριτικές αρμοδιότητες.

Αντιθέτως η «Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης» (*hellenic* Financial Intelligence Unit-FIU), ως Ανεξάρτητη Αρχή, είναι επιφορτισμένη με το έργο της συλλογής στοιχείων για ύποπτες/ασυνήθεις δραστηριότητες, παροχή κατευθυντήριων αρχών για χειρισμό υποθέσεων, παροχή πληροφοριών για τις διεθνείς νομοθετικές εξελίξεις σε θέματα ξεπλύματος χρήματος, διενέργεια επιτόπιων ελέγχων και τη συνεργασία με τις υπόλοιπες εθνικές και διεθνείς αρχές.

5.8. Πολιτική πρόληψης και καταστολής ΞΧ & ΧΤ

-Η πρόληψη βασίζεται στη ρύθμιση και εποπτεία, τα μέτρα δέουσας επιμέλειας, την υποβολή αναφορών και τις κυρώσεις.

-Η καταστολή από την άλλη στηρίζεται κυρίως στα βασικά/πρωτογενή εγκλήματα, την έρευνα, τη δίωξη και τιμωρία, καθώς και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων.

5.8.1 Πολιτική αποδοχής και συνεργασίας των πελατών

Η Τράπεζα διαμορφώνει πολιτική και διαδικασίες αποδοχής και συνεργασίας των πελατών της, προκειμένου να αξιολογήσει και να διαχειρισθεί αποτελεσματικά τον κίνδυνο χρήσεως των υπηρεσιών του, για σκοπούς ξεπλύματος χρήματος και χρηματοδοτήσεως της τρομοκρατίας (risk-based approach).

Οι διαδικασίες για τη διαχείριση των πελατών καθορίζονται με βάση την επικινδυνότητα κάθε πελάτη ή/και συναλλαγής.

- **Η Αρχή «Γνώρισε τον πελάτη σου» (Know Your Customer-K.Y.C.)**

Αποτελεί τη βάση όλων των διαδικασιών προλήψεως του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδοτήσεως της τρομοκρατίας.

- **Κατηγοριοποίηση πελάτη με βάση τον Κίνδυνο Ξεπλύματος**

Με την εφαρμογή της Αρχής «Γνώρισε τον πελάτη σου» και αξιολογώντας τις πληροφορίες που έχουν συλλεγεί για τον πελάτη, είναι δυνατή η διαμόρφωση του «προφίλ» επικινδυνότητάς του και η διαβάθμιση του πελάτη, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, σε τέσσερις κατηγορίες κινδύνου, ως εξής:

- i. *Κατηγορία μη Αποδεκτού Κινδύνου*

Στην κατηγορία μη αποδεκτού κινδύνου δεν επιτρέπεται η έναρξη συνεργασίας ή διακόπτεται υφιστάμενη συνεργασία.

- ii. *Κατηγορία Υψηλού Κινδύνου (Αυξημένη Δέουσα Επιμέλεια)*

- iii. *Κατηγορία Κανονικού Κινδύνου*

Στην κατηγορία κανονικού κινδύνου, που είναι και η πιο συνηθισμένη διαβαθμίζονται οι πελάτες οι οποίοι δεν εντάσσονται σε καμμία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες, υψηλού ή χαμηλού κινδύνου.

iv. Κατηγορία Χαμηλού Κινδύνου (Απλουστευμένη Δέουσα Επιμέλεια)

Κάθε κατηγορία κινδύνου εκφράζει το ενδεχόμενο να τελεστεί το αδίκημα του ξεπλύματος χρήματος ή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, αποδίδοντας μια πιθανότητα (χαμηλή στον χαμηλό κίνδυνο, μεσαία στον κανονικό κίνδυνο και υψηλή στον υψηλό κίνδυνο). Το πιστωτικό ίδρυμα εφόσον αντλήσει στοιχεία και διαμορφώσει το προφίλ του κάθε πελάτη, οφείλει να τον κατατάξει σε μια από τις ανωτέρω διαβαθμίσεις. Η κατάταξη θα καθορίσει και το είδος των μέτρων επιμέλειας που θα ακολουθηθούν.

• Μέτρα Δέουσας Επιμέλειας

Ανάλογα με την επικινδυνότητα κάθε πελάτη ή/και συναλλαγής, λαμβάνονται συγκεκριμένα μέτρα διαχειρίσεώς του, δηλαδή επιδεικνύεται η απαιτούμενη δέουσα επιμέλεια, η οποία διακρίνεται σε απλουστευμένη ή αυξημένη.

Αυξημένη Δέουσα Επιμέλεια

Οι πελάτες που διαβαθμίζονται σε κατηγορία υψηλού κινδύνου, όπως και η συναλλακτική τους σχέση, επαναξιολογούνται τουλάχιστον ετησίως, συντάσσεται σύντομη έκθεση στην οποία αναφέρονται τα αποτελέσματα της επαναξιολογήσεως και εξετάζεται η συνέχιση ή μη της συνεργασίας

Απλουστευμένη Δέουσα Επιμέλεια

Μέτρα απλουστευμένης δέουσας επιμέλειας λαμβάνονται όταν ο πελάτης είναι πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικός οργανισμός που εδρεύει στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή σε Τρίτη χώρα, η οποία επιβάλλει υποχρεώσεις τουλάχιστον ισοδύναμες προς αυτές της Οδηγίας 2005/60/EK και το εν λόγω ίδρυμα ή οργανισμός τελεί υπό εποπτεία όσον αφορά στη συμμόρφωσή του προς τις υποχρεώσεις αυτές.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΠΕΛΑΤΗ	ΜΕΤΡΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΠΕΛΑΤΗ
Μη αποδεκτού	Μη έναρξη ή διακοπή συνεργασίας
Υψηλού	Αυξημένη δέουσα επιμέλεια
Κανονικού	Δέουσα επιμέλεια
Χαμηλού	Απλουστευμένη δέουσα επιμέλεια

Πίνακας 5

5.8.2 Διαρκής παρακολούθηση λογαριασμών και συναλλαγών

Η διαρκής παρακολούθηση λογαριασμών και συναλλαγών επιτυγχάνεται με την τήρηση των διαδικασιών, αλλά κυρίως μέσω κατάλληλων πληροφοριακών συστημάτων. Στόχος της διαρκούς παρακολουθήσεως των λογαριασμών και των συναλλαγών είναι ο εντοπισμός ασυνήθων ή ύποπτων συναλλαγών, που από τη φύση τους είναι δυνατόν να συνδεθούν με ξέπλυμα χρήματος ή με χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

5.8.3 Αναφορά ύποπτων και ασυνήθιστων συναλλαγών

Εφόσον εντοπισθούν ασυνήθιστες ή ύποπτες συναλλαγές που δεν αιτιολογούνται από τα υπάρχοντα στοιχεία, αναφέρονται στην αρμόδια Μονάδα Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της Τραπέζης.

Κάθε συναλλαγή, που από τη φύση της μπορεί να συνδεθεί με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, όπως είναι οι πολύπλοκες ή ασυνήθιστα μεγάλες συναλλαγές καθώς και οι ασυνήθεις ή ύποπτες συναλλαγές, εξετάζεται με τη δέουσα επιμέλεια και εάν υφίσταται υπόνοια απόπειρας ή διαπράξεως εγκληματικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το ξέπλυμα χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, το αρμόδιο Διευθυντικό Στέλεχος υποβάλλει αναφορά ασυνήθους ή ύποπτης συναλλαγής στην τοπική Μονάδα Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών.

Εντοπισμός των συναλλαγών μπορεί επίσης να γίνει μέσω του πληροφοριακού συστήματος, το οποίο παράγει ειδοποιήσεις (alerts), για ασυνήθεις ή ύποπτες συναλλαγές.

- Ως *ασυνήθης* ορίζεται η συναλλαγή ή οι συναλλαγές ή δραστηριότητες που δεν συνάδουν με τη συναλλακτική, επιχειρηματική ή επαγγελματική συμπεριφορά του πελάτη ή με την οικονομική του επιφάνεια ή που δεν έχουν προφανή σκοπό ή κίνητρο οικονομικής, επαγγελματικής ή προσωπικής φύσεως.
- Ως *ύποπτη* συναλλαγή ορίζεται η συναλλαγή ή οι συναλλαγές ή δραστηριότητες από τις οποίες εκτιμάται ότι προκύπτουν αποχρώσεις ενδείξεις ή υπόνοιες για πιθανή εμπλοκή του πελάτη σε εγκληματικές δραστηριότητες, με βάση την αξιολόγηση των στοιχείων της συναλλαγής (φύση της συναλλαγής, κατηγορία χρηματοπιστωτικού μέσου, συχνότητα, πολυπλοκότητα και ύψος της συναλλαγής, χρήση ή μη μετρητών) και του προσώπου (επάγγελμα, οικονομική επιφάνεια, συναλλακτική ή επιχειρηματική συμπεριφορά, φήμη, παρελθόν, επίπεδο διαφάνειας του νομικού προσώπου-πελάτη κλπ).

5.9 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης εφαρμόζει τις αρχές που διέπουν το ρυθμιστικό πλαίσιο για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και υποβάλλει σχετικές αναφορές στη Γενική Διεύθυνση και στην Ελεγκτική Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου.

Το ρυθμιστικό πλαίσιο κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες περιλαμβάνει τα κάτωθι:

- ανάπτυξη Πλαισίου από τη Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμορφώσεως της Τραπέζης,
- υποβολή του Πλαισίου στη Γενική Διεύθυνση και την Ελεγκτική Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου της Τραπέζης, προς έγκριση
- εφαρμογή του Πλαισίου σε όλα τα προϊόντα, στις υπηρεσίες και στους πελάτες (περιλαμβανομένης της αρχής «Γνώρισε τον πελάτη σου»).

- υποβολή αναφορών στη Γενική Διεύθυνση και την Ελεγκτική Επιτροπή του Διοικητικού Συμβουλίου της Τραπέζης και στις εποπτικές αρχές σχετικά με ύποπτες δραστηριότητες (προερχόμενες είτε από εργαζόμενο, είτε από σύστημα) ακολουθώντας τις καθορισμένες διαδικασίες και
- ενημέρωση για κάθε αλλαγή Νομολογίας σχετικά με θέματα ξεπλύματος χρήματος.

Τέλος, ο Διευθυντής Κανονιστικής Συμμορφώσεως της Τραπέζης διατηρεί άμεση επικοινωνία με την Τράπεζα της Ελλάδος με σκοπό τη λήψη έγκαιρης ενημερώσεως αναφορικά με νέες ρυθμιστικές διατάξεις και κανονισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

6.1 Η έννοια της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Σύμφωνα με τον παραδοσιακό ορισμό της, η Εταιρική Διακυβέρνηση (Corporate Governance) αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ της διοίκησης μιας επιχείρησης, του διοικητικού συμβουλίου, των μετόχων της και άλλων ενδιαφερόμενων μερών, όπως οι εργαζόμενοι και οι εκπρόσωποί τους, περιγράφοντας τη δομή μέσω της οποίας ορίζονται οι στόχοι μιας επιχείρησης, καθώς και τα μέσα για την επίτευξή τους.

6.2 Η Έκθεση του ΟΟΣΑ για την Εταιρική Διακυβέρνηση

Στην έκθεσή του «Ενισχύοντας την Εταιρική Διακυβέρνηση για τους τραπεζικούς οργανισμούς» (Enhancing Corporate Governance for Banking Organizations) το 1999, ο ΟΟΣΑ ορίζει ως εταιρική διακυβέρνηση το σύστημα που εξειδικεύει τη διάρθρωση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων μεταξύ των διαφορετικών συμμετεχόντων σε μία εταιρεία, όπως το Διοικητικό Συμβούλιο, τα ανώτατα εκτελεστικά διευθυντικά στελέχη, τους μετόχους (shareholders) και άλλους εταίρους (stakeholders) π.χ. εργαζόμενους, προμηθευτές, μακροχρόνιοι πελάτες, τοπική κοινωνία κλπ.

Η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί έναν τρόπο να προσεγγισθεί και να επιλυθεί το βασικό πρόβλημα του "εντολέα-εντολοδόχου" (principal-agent problem), πώς δηλαδή θα επιλεγούν οι ικανότεροι διαχειριστές της εταιρείας (εντολοδόχοι), και κυρίως με ποιο τρόπο θα είναι αξιόπιστοι και θα λογοδοτούν στους μετόχους-επενδυτές αυτής (εντολείς). Καθώς οι ιδιοκτήτες (μέτοχοι) και οι διαχειριστές (management) της εταιρείας μπορούν να έχουν διαφορετικά και αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα, το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης οφείλει να διασφαλίζει ότι τα συμφέροντα αυτά ευθυγραμμίζονται, κατά το δυνατό, ώστε να

επιτυγχάνεται το άριστο επίπεδο αποτελεσματικότητας και κερδοφορίας (Σπανός, 2001: 57).

Τα συμφέροντα των πιστωτών των χρηματοπιστωτικών οργανισμών (καταθετών, κατόχων ασφαλιστηρίων συμβολαίων ή δικαιούχων συνταξιοδοτικών προγραμμάτων και ως ένα βαθμό των εργαζομένων) μπορούν ενδεχομένως να μη συμβαδίζουν με τα αντίστοιχα των μετόχων τους. Οι μέτοχοι επωφελούνται από την άνοδο της τιμής της μετοχής και από τη μεγιστοποίηση των κερδών βραχυπρόθεσμα και ενδεχομένως ενδιαφέρονται λιγότερο για πολύ χαμηλά επίπεδα κινδύνου. Οι καταθέτες και οι λοιποί πιστωτές, από την πλευρά τους, επικεντρώνονται στην ικανότητα του χρηματοπιστωτικού οργανισμού να αποδίδει τις καταθέσεις τους και άλλα προθεσμιακά προϊόντα άμα τη λήξει τους, άρα στην μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά του. Κατά συνέπεια, οι καταθέτες έχουν την τάση να υπεραμύνονται ενός ιδιαίτερα χαμηλού επιπέδου κινδύνου.

Λόγω αυτών κυρίως των ιδιαιτεροτήτων που συνδέονται με τη φύση των δραστηριοτήτων τους, η πλειονότητα των χρηματοπιστωτικών οργανισμών υπόκειται σε αυστηρή ρύθμιση και εποπτεία. Για τους ίδιους λόγους, η εσωτερική διακυβέρνηση των χρηματοπιστωτικών οργανισμών δεν μπορεί να περιστρέφεται απλώς γύρω από το ζήτημα της σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ μετόχων και διοίκησης. Κατά συνέπεια, οι κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων πρέπει να προσαρμοστούν ώστε να λαμβάνουν υπόψη την ιδιαίτερη φύση των επιχειρήσεων αυτών. Ειδικότερα, οι εποπτικές αρχές των οποίων η αποστολή να εγγυηθούν τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας συμπίπτει με τα συμφέροντα των καταθετών και λοιπών πιστωτών για έλεγχο της ανάληψης κινδύνων εκ μέρους του χρηματοπιστωτικού τομέα, καλούνται να διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλο στη θέσπιση ορθών πρακτικών εταιρικής διακυβέρνησης των χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

Τα πρόσφατα εταιρικά σκάνδαλα σε διεθνές επίπεδο (π.χ. περίπτωση Enron) φέρνουν στην επικαιρότητα τον τρόπο με τον οποίο διοικούνται και ελέγχονται οι εισηγμένες σε χρηματιστήρια εταιρείες. Επίσης, εγείρουν σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τη δυνατότητα προστασίας των συμφερόντων των μετόχων, ιδιαίτερα των μικρομετόχων και των πιστωτών. Κάτω από την πίεση της κατάρρευσης πολλών μεγάλων εταιρειών, οι εποπτικές αρχές των κεφαλαιαγορών σχεδόν όλων των χωρών έχουν σχεδιάσει

συστήματα αντιμετώπισης και επίλυσης των προβλημάτων που σχετίζονται με την προστασία των συμφερόντων των μετόχων και των πιστωτών των εισηγμένων σε χρηματιστήρια εταιρειών. Αυτά τα συστήματα, γνωστά ως συστήματα εταιρικής διακυβέρνησης έχουν σαν βασικό στόχο τη διασφάλιση διαφανούς, χρηστής και αποτελεσματικής διοίκησης που μεγιστοποιεί την οικονομική αξία της επιχείρησης, προστατεύοντας ταυτοχρόνως τα συμφέροντα όλων, μετόχων και πιστωτών.

Το κέντρο ενδιαφέροντος των σύγχρονων συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης είναι το Διοικητικό Συμβούλιο, η οργάνωσή του, και η εξασφάλιση ανεξαρτησίας του από μεγαλομετόχους και ανώτατα διευθυντικά στελέχη της εταιρείας. Υιοθετώντας τις προτάσεις της Επιτροπής Cadbury της Μεγάλης Βρετανίας που περιλαμβάνονται στον Κώδικα Βέλτιστης Συμπεριφοράς που εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1992, οι περισσότερες χώρες προέβησαν σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις που μεταξύ άλλων προβλέπουν :

- Διαφορετικά άτομα για τις θέσεις του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου και του Διευθύνοντος Συμβούλου.
- Συμμετοχή στα Διοικητικά Συμβούλια Μη Εκτελεστικών Μελών, δηλαδή Συμβούλων που δεν έχουν σχέση εξαρτημένης εργασίας με την εταιρεία. Σε μερικές χώρες, όπως η Ελλάδα, προβλέπεται και η συμμετοχή ενός αριθμού ανεξαρτήτων Συμβούλων, δηλαδή Συμβούλων που δεν έχουν στενούς συγγενικούς δεσμούς με τον Διευθύνοντα Σύμβουλο ή με τους μεγαλομετόχους.
- Θέσπιση Επιτροπής Εσωτερικού Ελέγχου που θα απαρτίζεται κατά πλειοψηφία από Μη Εκτελεστικά Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.
- Θέσπιση Επιτροπής Καθορισμού Αμοιβών Διευθυντικών Στελεχών που θα απαρτίζεται αποκλειστικά ή κύρια από Μη Εκτελεστικά Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου.

6.3 Ο νόμος για την Εταιρική Διακυβέρνηση

Σύμφωνα με τον Ν.3016/2002, το διοικητικό συμβούλιο αποτελείται από εκτελεστικά και μη εκτελεστικά μέλη. Εκτελεστικά μέλη θεωρούνται αυτά που

ασχολούνται με τα καθημερινά θέματα διοίκησης της εταιρίας, ενώ μη εκτελεστικά τα επιφορτισμένα με την προαγωγή όλων των εταιρικών ζητημάτων. Ο αριθμός των μη εκτελεστικών μελών του διοικητικού συμβουλίου δεν πρέπει να είναι μικρότερος του 1/3 του συνολικού αριθμού των μελών. Αν προκύψει κλάσμα, στρογγυλοποιείται στον επόμενο ακέραιο αριθμό. Μεταξύ των μη εκτελεστικών μελών πρέπει να υπάρχουν δύο τουλάχιστον ανεξάρτητα μέλη. Η ύπαρξη ανεξαρτήτων μελών δεν είναι υποχρεωτική, όταν στο διοικητικό συμβούλιο ορίζονται ρητά και συμμετέχουν ως μέλη εκπρόσωποι της μειοψηφίας των μετόχων. Η ιδιότητα των μελών του διοικητικού συμβουλίου ως εκτελεστικών ή μη ορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο. Τα ανεξάρτητα μέλη ορίζονται από τη γενική συνέλευση. Τα ανεξάρτητα μη εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου πρέπει κατά τη διάρκεια της θητείας τους να μην κατέχουν μετοχές σε ποσοστό μεγαλύτερο του 0,5% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας και να μην έχουν σχέση εξάρτησης με την εταιρία ή με συνδεδεμένα με αυτή πρόσωπα

Θέματα που αφορούν τις κάθε είδους αμοιβές που καταβάλλονται στα διευθυντικά στελέχη της εταιρίας, τους εσωτερικούς ελεγκτές αυτής και τη γενικότερη πολιτική των αμοιβών της εταιρίας αποφασίζονται από το διοικητικό συμβούλιο.

6.4 Η έννοια της σύγκρουσης συμφερόντων

Μια ειδική περίπτωση στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης είναι η σύγκρουση συμφερόντων και ρόλων. Ως «σύγκρουση συμφερόντων» ορίζεται η σύγκρουση που δημιουργείται, κατά την παροχή επενδυτικής υπηρεσίας σε πελάτη ενός πιστωτικού ιδρύματος, η οποία ενδέχεται να ζημιώσει τον πελάτη και να ωφελήσει, είτε το πιστωτικό ίδρυμα είτε άλλον πελάτη, για λογαριασμό του οποίου ενεργεί το πιστωτικό ίδρυμα.

Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο περιλαμβάνεται στο *Παράρτημα 6* της ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, «Θέματα σύγκρουσης συμφερόντων και κανόνες προσωπικών συναλλαγών στο πλαίσιο παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, για τους σκοπούς

εφαρμογής των άρθρων 12 και 13 του Ν.3606/2007», που με τη σειρά του αναφέρεται στις «Αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και άλλες διατάξεις».

Ενδεικτικώς αναφέρονται οι ακόλουθες περιπτώσεις, στις οποίες ενδέχεται να ανακύψει κάποια μορφή συγκρούσεως συμφερόντων:

- Υπάλληλος της Τραπέζης θέτει με προτεραιότητα την εκτέλεση προσωπικής του συναλλαγής σε χρηματοπιστωτικό μέσο (π.χ. αγορά) σε σχέση με την εκτέλεση συναλλαγής πελάτη (αγορά) για το ίδιο χρηματοπιστωτικό μέσο (front running).
- Υπάλληλος ενθαρρύνει τον Πελάτη προς μία συγκεκριμένη, επενδυτική επιλογή (όχι, όμως, προς τη βέλτιστη για τον Πελάτη επενδυτική επιλογή), διότι αποβλέπει στην ικανοποίηση ίδιου οικονομικού συμφέροντος.
- Η Τράπεζα παρέχει σε μία επιχείρηση πίστωση προκειμένου η τελευταία να προβεί στην εξαγορά μίας άλλης επιχειρήσεως, ενώ οι υπηρεσίες επενδυτικής τραπεζικής της (investment banking) ή οι Επενδυτικές Εταιρίες του Ομίλου παρέχουν στην επιχείρηση-στόχο την υπηρεσία της συμβουλευτικής καθοδηγήσεως σχετικά με συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων.
- Η Τράπεζα παρέχει συμβουλές σε δύο ανταγωνίστριες εταιρίες για την εξαγορά της ίδιας εταιρίας,
- Η Τράπεζα έχει πληροφόρηση σχετικά με την οικονομική δυσχέρεια εταιρίας και προβαίνει σε συναλλαγές επί χρηματοπιστωτικών στοιχείων αυτής, για ίδιον όφελος,
- Οι Αναλυτές των Εταιριών του Ομίλου λαμβάνουν αμοιβή ή οιαδήποτε άλλη αντιπαροχή, η οποία αποτιμάται σε χρήμα, από εκδότες κινητών αξιών που έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκθέσεως αναλύσεως των εν λόγω αναλυτών.

6.5 Πολιτικές διαχείρισης της σύγκρουσης συμφερόντων

Προκειμένου να αποφευχθεί η πιθανότητα σύγκρουσης συμφερόντων, τα πιστωτικά ιδρύματα και οι αρμόδιοι λειτουργοί του (υπάλληλοι, στελέχη, διευθυντές και μέλη Διοικητικού Συμβουλίου) οφείλουν:

- Να εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία των Μονάδων Κανονιστικής Συμμόρφωσης και Εσωτερικού Ελέγχου, που είναι υπεύθυνες να ελέγχουν, να εντοπίζουν, αποτρέπουν και αντιμετωπίζουν τις συγκρούσεις συμφερόντων.
- Να τηρούν αυστηρώς το επαγγελματικό απόρρητο και την εμπιστευτικότητα των προνομιακών πληροφοριών στις οποίες αποκτούν πρόσβαση κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, με χρήση της φραγής πληροφόρησης, των λεγόμενων «σινικών τειχών» (chinese walls), κατά τέτοιο τρόπο ώστε η πρόσβαση στα τηρούμενα αρχεία, στα οποία περιέχονται οι πληροφορίες αυτές να μην επιτρέπεται, παρά μόνον αν αυτό είναι απαραίτητο για την ορθή εκτέλεση των καθηκόντων τους.
- Να δεσμεύονται μέσω του Κώδικα Δεοντολογίας ότι δεν αποδέχονται άμεσα ή έμμεσα δώρα για την εκτέλεση της υπηρεσίας και δεν εξασφαλίζουν για τους ίδιους ή τους οικείους τους άλλα πλεονεκτήματα ή ωφέλειες
- Να διαθέτουν θεσμοθετημένους κανόνες προσωπικών επενδύσεων και επαγγελματικών δραστηριοτήτων τους ώστε να αποτρέπεται η σύγκρουση συμφερόντων εις βάρος των πελατών

6.6 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Αναφορικά με την εταιρική διακυβέρνηση, η κεντρική ιδέα είναι ότι, όσο ενισχύεται η ανεξαρτησία του Διοικητικού Συμβουλίου έναντι των διευθυντικών στελεχών τόσο θωρακίζεται το Διοικητικό Συμβούλιο στην άσκηση του εποπτικού και ελεγκτικού του ρόλου επί των διευθυντικών στελεχών της επιχείρησης, με αποτέλεσμα τη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων ή την αντικατάσταση των ανεπαρκών στελεχών. Κατά συνέπεια, είναι υψίστης σημασίας καθήκον και αρμοδιότητα της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης να εισηγηθεί και να διασφαλίσει τη θέσπιση και λειτουργία *Επιτροπής Εσωτερικού Ελέγχου* ή/και *Επιτροπής Καθορισμού Αμοιβών Διευθυντικών Στελεχών* (χωρίς μάλιστα να υφίσταται συμμετοχή των κορυφαίων διευθυντικών στελεχών σ' αυτές), καθώς και την επαρκή συμμετοχή των Μη-Εκτελεστικών Μελών στο Διοικητικό Συμβούλιο.

Ειδικότερα, όσον αφορά στην πολιτική σύγκρουσης συμφερόντων, αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει τον εντοπισμό και την καταγραφή των περιπτώσεων που ανακύπτουν και δύνανται να αποβούν επιζήμιες, καθώς και τον καθορισμό των διαδικασιών και των μέτρων που πρέπει να λαμβάνονται για τη διαχείριση των συγκρούσεων αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

7.1 Η έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Ο Ν.2472/1997 «για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» κάνει την διάκριση ανάμεσα σε προσωπικά δεδομένα και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.

Ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» (ή προσωπικά δεδομένα) νοούνται κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο δεδομένων, του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή, ή μπορεί να εξακριβωθεί, δηλαδή μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως. Δεν λογίζονται ως τέτοια τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία, από τα οποία δεν μπορούν να προσδιορισθούν τα υποκείμενα των δεδομένων.

Στα «ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα» περιλαμβάνονται εκείνα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια, στα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω, ενώσεις προσώπων.

Τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα προστατεύονται από το Νόμο με αυστηρότερες ρυθμίσεις, από εκείνες που ισχύουν για τα απλά προσωπικά δεδομένα. Ειδικά για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα απαγορεύεται η συλλογή και η επεξεργασία, με ορισμένες εξαιρέσεις κατόπιν σχετικής άδειας.

7.2 Πολιτική προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων επιτρέπεται κυρίως όταν το άτομο έχει δώσει τη γραπτή συγκατάθεσή του. Ως επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ορίζεται κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιούνται με ή

χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων διαδικασιών και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η τροποποίηση, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η ανακοίνωση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η εναρμόνιση ή ο συνδυασμός, καθώς και το κλείδωμα, η διαγραφή ή η καταστροφή. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η επεξεργασία χωρίς συγκατάθεση σε ορισμένες από τον νόμο περιπτώσεις.

Τα προσωπικά δεδομένα σε ένα πιστωτικό ίδρυμα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για συγκεκριμένους σκοπούς, να είναι συναφή και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται για το σκοπό επεξεργασίας, να είναι ακριβή και να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων τους, μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται.

Τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν την υποχρέωση να ενημερώσουν την «Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων» (μια ανεξάρτητη αρχή, αποστολή της οποίας είναι η προστασία των δικαιωμάτων της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής των ατόμων) ύστερα από αίτηση του υπεύθυνου επεξεργασίας να τους χορηγηθεί άδεια συλλογής και επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και άδεια τήρησης (σύστασης και λειτουργίας) *αρχείου προσωπικών δεδομένων*. Ως αρχείο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ορίζεται κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία είναι προσιτά με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια.

Η ενημέρωση προς την Αρχή περιλαμβάνει απλώς περιγραφή του είδους και του σκοπού χρήσης του αρχείου, ενώ δεν ανακοινώνεται το περιεχόμενό του. Η γνωστοποίηση επίσης περιλαμβάνει την ταυτότητα του υπεύθυνου επεξεργασίας, τη διεύθυνση εγκατάστασης του αρχείου, το είδος των δεδομένων, τους αποδέκτες, τις διαβιβάσεις και το σκοπό τους, τα βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος και των μέτρων ασφαλείας του αρχείου καθώς και το αιτούμενο χρονικό διάστημα διατήρησης του αρχείου. Εν τέλει, η άδεια εκδίδεται για ορισμένο χρόνο, ανάλογα με τον σκοπό της επεξεργασίας, ενώ ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να καταστρέψει τα δεδομένα μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας.

Η τράπεζα συνήθως αναρτά την πολιτική της, όσον αφορά στη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων, στον επίσημο ιστότοπό της στο διαδίκτυο, όπου παρέχεται ενημέρωση προς τον πελάτη ειδικότερα για τον τρόπο συλλογής και επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων, τον τρόπο τήρησης του αρχείου και την ασφάλεια των δεδομένων..

Προκειμένου να διασφαλιστεί έναντι του πελάτη της, η τράπεζα περιλαμβάνει σχετική ρήτρα στους γενικούς όρους συναλλαγών των συμβάσεών της για την ενημέρωση του συμβαλλόμενου και τη δήλωση εκ μέρους του ότι αναγνωρίζει, αποδέχεται και συναινεί ρητά και ανεπιφύλακτα στην τήρηση και χρήση των προσωπικών δεδομένων του. Ενημερώνει τον πελάτη ότι στα πλαίσια ελέγχου της φερεγγυότητάς του (π.χ. κατά τη χορήγηση δανείου) έχει τη δυνατότητα να αναζητά δεδομένα της εταιρίας «Τειρεσίας ΑΕ». Επίσης, η τράπεζα ενημερώνει τον πελάτη ότι στοιχεία του τηρούμενου αρχείου προσωπικών δεδομένων, δύνανται να διαβιβασθούν ή κοινοποιηθούν στις αρμόδιες δικαστικές και άλλες δημόσιες αρχές, εφόσον τη διαβίβαση ή κοινοποίηση επιβάλλουν οι εκάστοτε ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις ή δικαστική απόφαση.

Τέλος, ο πελάτης ενημερώνεται για το δικαίωμα έγγραφης αντίρρησης σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του.

7.3 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης εισηγείται και εκπονεί πολιτική προστασίας των προσωπικών δεδομένων των πελατών και του απασχολούμενου ανθρώπινου δυναμικού. Η πολιτική αυτή, πέρα από την ηθική, έχει και επιχειρηματική διάσταση, καθώς το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να υποστεί οικονομική ζημία λόγω διοικητικών κυρώσεων ή ακόμη να πληγεί η φήμη του.

Υφίσταται ειδική διαδικασία για τον τρόπο τήρησης του αρχείου των πελατών και την αποφυγή διαρροής οποιουδήποτε εγγράφου. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει συγκεκριμένες οδηγίες για τον χρόνο που αυτά θα τηρούνται στο αρχείο της τράπεζας καθώς και τον τρόπο καταστροφής τους, όταν παρέλθει ο προβλεπόμενος χρόνος

τήρησής τους ή δεν είναι πλέον απαραίτητα για την εκτέλεση των εργασιών της τράπεζας.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την αποφυγή διαρροής τους, προβλέπεται εξουσιοδοτημένη πρόσβαση των υπαλλήλων στα συστήματα, μηχανισμοί ελέγχου μη εξουσιοδοτημένης αποθήκευσης των σχετικών αρχείων σε μαγνητικά μέσα φύλαξης, και αποστολής τους μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Στα ως άνω πλαίσια, η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης περιγράφει και εγγυάται τις διαδικασίες, ώστε τα προσωπικά δεδομένα :

- Να χρησιμοποιούνται με διαφάνεια και σύμφωνα με τον νόμο λαμβάνοντας υπ' όψιν τη συγκατάθεση του προσώπου που αφορούν οι πληροφορίες, στον βαθμό που είναι απαραίτητη η χρήση τους
- Να μην πωλούνται, εμπορεύονται ή ενοικιάζονται σε τρίτους
- Να απαγορεύεται η χρήση τους από τους συνεργάτες τους μέσω ειδικών συμβατικών όρων.
- Να μην γνωστοποιούνται ούτε προφορικά, ούτε γραπτά, ούτε τυχαία σε μη εξουσιοδοτημένα τρίτα μέρη. Στις περιπτώσεις που χρησιμοποιείται λογισμικό στην καταχώρισή τους, προστατεύονται με κωδικό ασφαλείας, κρυπτογράφηση ή «firewall» ανάλογα με την ευαισθησία τους, ή τηρούνται μόνο σε ηλεκτρονικό ή μαγνητικό μέσο φυλάξεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

8.1 Η έννοια της προστασίας του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών

Η υπερχρέωση των νοικοκυριών εξαιτίας της εκτεταμένης προσφυγής τους στο δανεισμό, αποτέλεσμα της πλήρους απελευθέρωσης της καταναλωτικής πίστης στα τέλη της δεκαετίας του 1990, ανέδειξε το αίτημα για την προστασία του καταναλωτή. Προκειμένου να αποφευχθούν αθέμιτες πρακτικές από πλευράς των πιστωτικών ιδρυμάτων, η σχετική νομοθεσία προβλέπει την προστασία του καταναλωτή τραπεζικών υπηρεσιών και την επιβολή προστίμων, σε περίπτωση ύπαρξης όρων στις συμβάσεις που μπορούν να θεωρηθούν καταχρηστικοί.

Σύμφωνα με τα διδάγματα της οικονομικής θεωρίας, η προστασία του καταναλωτή επιβάλλεται για να αντιμετωπιστούν:

- Η ασυμμετρία πληροφόρησης μεταξύ προμηθευτή (τράπεζα) και καταναλωτή (πελάτη), καθώς δεν υφίσταται από πλευράς του πελάτη η σχετική τεχνογνωσία και εξοικείωση με το αντικείμενο των συναλλαγών.
- Η μειωμένη διαπραγματευτική ικανότητα του καταναλωτή έναντι του προμηθευτή.
- Η πρόληψη της υπερχρέωσης των νοικοκυριών, με ό,τι κόστος αυτή συνεπάγεται σε επίπεδο κοινωνίας.

8.2 Ο βασικός νόμος για την προστασία των καταναλωτών

Ο Νόμος 2551/1994 για την «προστασία των καταναλωτών» ενσωμάτωσε στο ελληνικό δίκαιο την οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, που μεταξύ άλλων προνοεί για την αποφυγή ύπαρξης *καταχρηστικών όρων* στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές.

Ορίζει την έννοια της σύμβασης ως δικαιοπραξία στην οποία δύο δηλώσεις βούλησης, που αντιτίθενται (προμηθευτή και καταναλωτή), οδηγούνται στο ίδιο ηθελημένο έννομο αποτέλεσμα. Οι συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και των συναλλασσόμενων περιλαμβάνουν τόσο τους Γενικούς όσο και τους Ειδικούς Όρους Συναλλαγών.

Ειδικότερα, όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων (γενικοί όροι των συναλλαγών), δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή, αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε ανυπαιτίως, και ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξή τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση για το περιεχόμενό τους. Η κάθε είδους σύμβαση θα πρέπει να συντάσσεται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι κατανοητή και εύληπτη στον καταναλωτή. Η γλώσσα συγγραφής των γενικών όρων συμβάσεων και των παρεπόμενων συμφωνιών, που καταρτίζονται στην Ελλάδα, είναι η ελληνική. Οι γενικοί όροι των διεθνών συναλλαγών που εφαρμόζονται στην ελληνική αγορά, πρέπει να είναι μεταφρασμένοι και στην ελληνική γλώσσα.

Οι *ειδικοί όροι συναλλαγών*, δηλαδή εκείνοι που συνάφθηκαν μετά από ειδική συμφωνία μεταξύ των συμβαλλομένων, είναι ισχυρότεροι των γενικών όρων.

Θεωρούνται *καταχρηστικοί όροι* που δεν ήταν αποτέλεσμα της συμφωνίας των δύο μερών ιδίως όταν:

- περιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες των προμηθευτών/πιστωτικών ιδρυμάτων.
- προβλέπουν προθεσμίες μακρού διαστήματος για την άσκηση των δικαιωμάτων του προμηθευτή και αντιθέτως σύντομου διαστήματος για την άσκηση του δικαιώματος του καταναλωτή .
- προβλέπουν μονομερή τροποποίηση ή λύση σύμβασης υπέρ του προμηθευτή.

Ο νόμος στοχεύει επίσης στον έλεγχο της παραπλανητικής διαφήμισης προς το συμφέρον του καταναλωτή. Ως παραπλανητική διαφήμιση ορίζεται κάθε διαφήμιση, που με οποιονδήποτε τρόπο, παραπλανά ή ενδέχεται να παραπλανήσει τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται και είναι ικανή να επηρεάσει την οικονομική τους συμπεριφορά. Στα ως άνω πλαίσια καθιερώνεται υποχρεωτική αναφορά στα στοιχεία

που αφορούν το συνολικό κόστος παροχής μιας πίστωσης στη χρησιμοποιούμενη διαφήμιση. Στα απαραίτητα και υποχρεωτικά στοιχεία περιλαμβάνεται το επιτόκιο χορηγήσεων καθώς και το ΣΕΠΠΕ (Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης), που περιλαμβάνει όλες τις δαπάνες, συμπεριλαμβανομένων τόκων, φόρων ή άλλων τελών, εξόδων ασφαλιστικής κάλυψης ή άλλων εξόδων.

Επίσης, ενισχύεται η σημασία της προσυμβατικής και συμβατικής πληροφόρησης. Πριν την σύμβαση και κατά τη διάρκεια αυτής, το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται να ενημερώνει τον πελάτη για αλλαγές του επιτοκίου και αλλαγές των καταβολών των δόσεων. Επιπλέον, θεσπίζεται η δυνατότητα αναιτιολόγητης και χωρίς κόστος υπαναχώρησης του καταναλωτή. Τέλος, παρέχεται η δυνατότητα πρόωρης εξόφλησης της πίστωσης χωρίς καμία επιπλέον αποζημίωση ή επιβάρυνση.

8.3 Η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία για τις Υπηρεσίες Πληρωμών στην εσωτερική αγορά (PSD)

Ο Νόμος 3862/2010 ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 2007/64/EK για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, γνωστή ως - PSD (Payment Services Directive), λαμβάνοντας υπ' όψιν τις αλλαγές που επήλθαν λόγω του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ (Single Euro Payments Area-SEPA). Επιβάλλει την πληροφόρηση του χρήστη υπηρεσιών πληρωμών (τόσο σε συμβατικό όσο και σε προσυμβατικό στάδιο) για πράξεις πληρωμών που καλύπτονται από τη σύμβαση-πλαίσιο,

Ορίζονται συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις για το φορέα παροχής υπηρεσιών πληρωμών και τον χρήστη παροχής υπηρεσιών πληρωμών (π.χ. υποχρέωση από πλευράς καταναλωτή για άμεση ενημέρωση της τραπέζης σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας του μέσου πληρωμής (π.χ. κάρτα), με περιορισμό της ευθύνης του μέχρι του ποσού των 150 ευρώ, εάν δεν υφίσταται δόλος).

8.4 Ο νόμος για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά

Ο νόμος 3869/2010 για τη «ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων» που προέκυψε μετά από εκτενείς διαδικασίες διαβούλευσης, δίδει σε υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, τα οποία δεν έχουν την εμπορική ιδιότητα, την προοπτική απεγκλωβισμού από την υπερχρέωση και τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν πλέον ένα νέο οικονομικό ξεκίνημα, απαλλαγμένα από μέρος ή ακόμη, υπό προϋποθέσεις, το σύνολο των οφειλών τους. Η διαδικασία περιλαμβάνει τρία στάδια: α) το στάδιο του εξωδικαστικού συμβιβασμού, β) το στάδιο του δικαστικού συμβιβασμού και γ) το στάδιο της ρύθμισης των χρεών με δικαστική απόφαση.

Ο νόμος επιχειρεί να δώσει μία δεύτερη ευκαιρία στους υπερχρεωμένους. Οι υπερχρεωμένοι πολίτες που έχουν αποδεδειγμένη μόνιμη αδυναμία να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους, μπορούν να ρυθμίσουν την εξόφληση τους και να απαλλαγούν από σημαντικό μέρος των χρεών τους, εφόσον εξυπηρετήσουν για τέσσερα έτη με βάση το εισόδημα τους ένα μέρος αυτών που καθορίζεται από το Δικαστήριο. Κατά το διάστημα της εξυπηρέτησης του χρέους διαφυλάσσεται ένα ελάχιστο επίπεδο οικονομικής διαβίωσης. Ο υπερχρεωμένος καταναλωτής ή επαγγελματίας, εφόσον ανταποκριθεί στη ρύθμιση που θα ορίσει το δικαστήριο ή σε περίπτωση εξώδικου συμβιβασμού θα έχει συμφωνήσει με τους πιστωτές, θα αποκτήσει το δικαίωμα για ένα νέο οικονομικό ξεκίνημα στη ζωή του, απαλλασσόμενος από το υπόλοιπο των χρεών του.

8.5 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης συμμετέχει στις διαδικασίες για την προσαρμογή των πιστωτικών ιδρυμάτων στο κανονιστικό και ρυθμιστικό πλαίσιο αναφορικά με την καταναλωτική πίστη. Έχει καθοριστικό ρόλο στη συγγραφή του ενημερωτικού υλικού αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των καταναλωτικών προϊόντων και υπηρεσιών, τους όρους χορήγησής τους, με έμφαση στην προσυμβατική ενημέρωση των καταναλωτών. Ελέγχει και διαμορφώνει το

περιεχόμενο της διαφήμισης των προϊόντων. Διαθέτει ειδική υπηρεσία εξέτασης των παραπόνων των πελατών και απαντά σε αιτήματα πελατών σχετικά με τους όρους των συμβάσεων. Έργο της είναι επίσης να παρακολουθεί και να διασφαλίζει ότι τα επιτόκια και το τιμολόγιο της Τραπέζης διαμορφώνονται στο πλαίσιο της ανοικτής αγοράς και του (κατά τον Ν.703/1977) ελεύθερου ανταγωνισμού. Τέλος, παρακολουθεί τις νομοθετικές παρεμβάσεις και την επικαιροποίηση της νομοθεσίας περί καταναλωτικής πίστης, ώστε τυχόν νέες ρυθμίσεις να ενσωματωθούν στο ήδη ισχύον πλαίσιο συνεργασίας με τους πελάτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΓΟΡΑΣ

9.1 Η έννοια της προστασίας των επενδυτών

Ως προστασία της κεφαλαιαγοράς νοείται η προστασία των επενδυτών από πράξεις προσώπων που κατέχουν προνομιακές πληροφορίες και από πράξεις χειραγώγησης της αγοράς.

Η περίφημη Οδηγία MiFID που στοχεύει στην προστασία της κεφαλαιαγοράς είναι συντομογραφία (Markets in Financial Instruments Directive) της Οδηγίας 2004/39/EK της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τις Αγορές Χρηματοπιστωτικών Μέσων, που ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον Ν.3606/2007 και εξειδικεύεται με εκτελεστικά μέτρα της Τραπέζης της Ελλάδος και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Στοχεύει μεταξύ άλλων στην προστασία των επενδυτών-πελατών της Τραπέζης, με τη θέσπιση κανόνων για την ενημέρωσή τους καθώς και για την ενίσχυση της διαφάνειας των συναλλαγών και τη διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς με την εισαγωγή νέων οργανωτικών απαιτήσεων για τις εσωτερικές λειτουργίες και διαδικασίες. Τα προϊόντα που ρυθμίζονται είναι οι μετοχές, τα ομόλογα, τα παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα και τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων. Δεν ρυθμίζονται οι καταθέσεις, τα δάνεια και τα ασφαλιστικά προϊόντα.

Ουσιαστικά τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να υιοθετήσουν μέτρα και να καταρτίσουν διαδικασίες, που αφορούν κυρίως τα κάτωθι θέματα:

- (i) την κατηγοριοποίηση των πελατών
- (ii) την προσυμβατική ενημέρωση
- (iii) την καταλληλότητα και συμβατότητα επενδυτικού προϊόντος και πελάτη-επενδυτή
- (iv) την υπογραφή σύμβασης
- (v) τη βέλτιστη εκτέλεση των εντολών

9.2 Πολιτικές προστασίας των επενδυτών σύμφωνα με την Οδηγία MiFID

(i) Τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να κατηγοριοποιήσουν τους πελάτες, τόσο βάσει των κριτηρίων που έχει θεσπίσει ο νόμος όσο και σύμφωνα με την εσωτερική πολιτική και τις διαδικασίες τους στις ακόλουθες κατηγορίες: Ιδιώτες πελάτες και Επαγγελματίες πελάτες. Οι επενδυτές-πελάτες της Τραπέζης, κατηγοριοποιούνται ανάλογα με το επίπεδο γνώσεως και εμπειρίας τους ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν τους κινδύνους που ενέχει το επιλεγόμενο ή προτεινόμενο επενδυτικό προϊόν ή υπηρεσία. Με βάση την **κατηγοριοποίηση των πελατών** προσδιορίζεται και το επίπεδο προστασίας που απολαμβάνουν. Ειδικότερα, για το σκοπό αυτό, οι πελάτες κατηγοριοποιούνται σε:

- **Ιδιώτες**, στους οποίους παρέχεται η μέγιστη προστασία καθώς θεωρείται ότι έχουν περιορισμένη γνώση και εμπειρία σχετικά με τα επενδυτικά προϊόντα και υπηρεσίες, και ως εκ τούτου απαιτείται να έχουν αυξημένη ενημέρωση κατά τη διενέργεια των επενδυτικών επιλογών τους.
- **Επαγγελματίες**, στους οποίους παρέχεται περιορισμένη προστασία καθώς θεωρείται ότι έχουν την απαραίτητη γνώση και εμπειρία ώστε να αναγνωρίζουν, να κατανοούν και να αξιολογούν τους κινδύνους που αναλαμβάνουν με τις επενδυτικές τους αποφάσεις.

Ενδεικτικά ως επαγγελματίες πελάτες αντιμετωπίζονται:

- τα Πιστωτικά Ιδρύματα, οι ΕΠΕΥ, οι Ασφαλιστικές επιχειρήσεις, οι Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων και τα συνταξιοδοτικά ταμεία καθώς και οι εταιρίες διαχείρισής τους.
- οι διαπραγματευτές σε χρηματιστήρια εμπορευμάτων, οι ανώνυμες εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και άλλοι θεσμικοί επενδυτές.
- οι μεγάλες επιχειρήσεις που πληρούν τουλάχιστον δύο από τα κριτήρια α) σύνολο ισολογισμού 20 εκ., β) καθαρό κύκλο εργασιών 40 εκ. γ) ίδια κεφάλαια 2 εκ.

- οι εθνικές και περιφερειακές κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες, δημόσιοι φορείς που διαχειρίζονται δημόσιο χρέος κλπ.

• **Επιλέξιμοι αντισυμβαλλόμενοι.** Δεν αντιμετωπίζονται ως πελάτες, αλλά ως συμβαλλόμενοι της Τραπέζης βάσει συγκεκριμένων όρων που εκάστοτε συμφωνούνται μεταξύ τους. Η παροχή επενδυτικών υπηρεσιών σε επιλέξιμο αντισυμβαλλόμενο εξ αυτού και μόνο του προσδιορισμού του ως «αντισυμβαλλόμενου» αίρει την υποχρέωση της Τραπέζης να του παράσχει οιαδήποτε προστασία. Επιλέξιμοι αντισυμβαλλόμενοι είναι οι: ΑΕΠΕΥ, Ασφαλιστικές Εταιρίες, Πιστωτικά Ιδρύματα, ΟΣΕΚΑ (Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες) και οι εταιρίες διαχείρισής τους, Συνταξιοδοτικά Ταμεία και οι εταιρίες διαχείρισής τους, Ανώνυμες Εταιρίες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου.

(ii) Καθίσταται υποχρεωτική η αναλυτική **προσυμβατική ενημέρωση**, που κατ' ελάχιστον πρέπει να περιλαμβάνει:

- Όρους συναλλαγών.
- Περιγραφή προϊόντων και υπηρεσιών.
- Αναλυτική παρουσίαση επενδυτικών κινδύνων.
- Τιμολόγηση προϊόντων και υπηρεσιών.
- Πολιτική εκτελέσεως εντολών πελατών – Βέλτιστη εκτέλεση εντολών/Βέλτιστη διαβίβαση προς εκτέλεση εντολών.
- Πολιτική προστασίας από συγκρούσεις συμφερόντων, την οποία εφαρμόζει η Τράπεζα.

(iii) Καθίσταται υποχρεωτική η άντληση των αναγκαίων πληροφοριών για την αξιολόγηση των γνώσεων και της εμπειρίας του πελάτη ή του δυνητικού πελάτη προκειμένου να εκτιμηθεί κατά πόσο η σχεδιαζόμενη επενδυτική υπηρεσία ή το χρηματοπιστωτικό μέσο ανταποκρίνεται σε αυτόν. Η συνηθισμένη πρακτική για τη λήψη των πληροφοριών είναι η συμπλήρωση κατάλληλα διαμορφωμένων ερωτηματολογίων μέσα από τα οποία προκύπτουν τόσο το γνωστικό επίπεδο (όσον αφορά σε επενδύσεις) όσο και το επενδυτικό προφίλ του πελάτη. Ειδικότερα:

• Όταν η Τράπεζα παρέχει προϊόντα πολύπλοκα (πχ. σύνθετα ομόλογα) ή επενδυτικές υπηρεσίες (λήψη/διαβίβαση και εκτέλεση εντολών) που ενσωματώνουν πολύπλοκα προϊόντα, τότε πρέπει να εξετάζεται η γνώση και εμπειρία του πελάτη, προκειμένου να διαπιστώνεται κατά πόσον κατανοεί τη λειτουργία του προϊόντος και τους κινδύνους που αναλαμβάνει, ώστε να του προσφερθεί ή όχι το συγκεκριμένο προϊόν ή υπηρεσία (**έλεγχος συμβατότητας**).

• Όταν η Τράπεζα παρέχει επενδυτικές συμβουλές ή Υπηρεσίες Διαχείρισεως Χαρτοφυλακίου, τα παρεχόμενα προϊόντα και υπηρεσίες θα πρέπει να είναι τέτοια που να ανταποκρίνονται στη γνώση, την εμπειρία, την οικονομική δυνατότητα και τους επενδυτικούς στόχους του πελάτη (**έλεγχος καταλληλότητας**).

Δεν είναι απαραίτητη η αξιολόγηση του πελάτη για τη λήψη, διαβίβαση και εκτέλεση εντολών σε «απλά» επενδυτικά προϊόντα όπως είναι οι μετοχές, τα μερίδια ΟΣΕΚΑ καθώς και τα μη σύνθετα επενδυτικά προϊόντα και εφόσον αυτά διατίθενται αποκλειστικά μετά από πρωτοβουλία του πελάτη.

(iv) Καθίσταται υποχρεωτική η **υπογραφή συμβάσεως** για την παροχή κάθε μορφής επενδυτικής υπηρεσίας ακόμα και για την απλή λήψη και διαβίβαση εντολών.

(v) Κατά την έναρξη της συνεργασίας παρέχεται στον πελάτη-επενδυτή ενημέρωση σχετικά με την Πολιτική εκτελέσεως και διαβίβασεως προς εκτέλεση εντολών, η οποία αποσκοπεί στην επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος για τον επενδυτή. Το σημαντικότερο κριτήριο για την επίτευξη καλύτερου αποτελέσματος για τον Ιδιώτη Πελάτη, αποτελεί το συνολικό κόστος της συναλλαγής (αξία συναλλαγής πλέον σχετικών προμηθειών και εξόδων).

Επιπλέον, λαμβάνεται υπόψη η ταχύτητα εκτελέσεως, το μέγεθος της εντολής, η πιθανότητα εκτέλεσης και άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάζουν την επίτευξη του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος (**Βέλτιστη Εκτέλεση**).

Πάντως, ο πελάτης δύναται ενυπόγραφα να δώσει ειδικές οδηγίες για την εκτέλεση των συναλλαγών. Στις περιπτώσεις αυτές και εφόσον η Τράπεζα αποδεχθεί τις εν λόγω οδηγίες, ο πελάτης φέρει την συνολική ευθύνη για την εκτέλεση των συναλλαγών του.

9.3 Ενημέρωση πελατών

Η ενημέρωση των πελατών αναφέρεται σε όλα τα στάδια της σχέσης πελάτη-επενδυτή και τραπεζίης, δηλαδή προσυμβατικά, κατά την εκτέλεση των εντολών, ανά τακτά χρονικά διαστήματα με αντίγραφα του λογαριασμού του, μέσω εναλλακτικών δικτύων (αν πρόκειται για χρήστη αυτών) καθώς και με αίτησή του κατά περίπτωση. Θα πρέπει να είναι διαρκής και συστηματική και να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα και τις επενδυτικές υπηρεσίες, την αξία των επενδύσεών τους και θέματα σχετικά με τη διαδικασία εκτέλεσης των εντολών τους. Επίσης η πληροφορία που παρέχεται, θα πρέπει να συνάδει με την κατηγοριοποίηση των πελατών, πράγμα που σημαίνει ότι στους ιδιώτες πελάτες θα παρέχεται υψηλότερη πληροφόρηση σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες πελατών.

9.4 Σύστημα αποζημιώσεως επενδυτών

Οι συναλλαγές που καταρτίζονται, καλύπτονται από το Ταμείο Εγγυήσεως Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ) εφόσον διενεργούνται μέσω της Τραπεζίης, είτε από το Συνεγγυητικό Κεφάλαιο Εξασφαλίσεως Επενδυτικών Υπηρεσιών (το Συνεγγυητικό) εφόσον διενεργούνται από Επιχειρήσεις Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (ΕΠΕΥ), υπό την προϋπόθεση ότι τα πινακίδια και τα λοιπά στοιχεία που αποδεικνύουν την απαίτηση του Πελάτη προς την καλυπτόμενη εταιρία, σύμφωνα με το άρθρο 66 παρ. 5 του Ν.2533/1997, είναι συντεταγμένα και φέρουν τις ενδείξεις που προβλέπονται από τις αντίστοιχες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις και σχετικές αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνεγγυητικού.

Το ύψος της καλύψεως των παρεχόμενων προς τον Πελάτη επενδυτικών υπηρεσιών, όταν τα πιστωτικά ιδρύματα αδυνατούν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, ανέρχεται έως του ποσού των Ευρώ τριάντα χιλιάδων (Ευρώ 30.000) για το σύνολο των απαιτήσεων του επενδυτή-πελάτη έναντι ορισμένου συμμετέχοντος πιστωτικού ιδρύματος, ανεξαρτήτως καλυπτόμενων επενδυτικών υπηρεσιών, αριθμού λογαριασμών, νομίματος και τόπου παροχής της υπηρεσίας.

9.5 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης συμμετέχει στις διαδικασίες για την προσαρμογή των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Οδηγία MiFID, όπως αυτή έχει ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη. Έχει καθοριστικό ρόλο στη συγγραφή του ενημερωτικού υλικού αναφορικά με την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών, με ιδιαίτερη έμφαση στην προσυμβατική ενημέρωση των πελατών-επενδυτών. Επιπλέον, συνδράμει στις διατυπώσεις που απαιτούνται (σύνταξη ερωτηματολογίου κλπ) για την κατηγοριοποίηση των πελατών, απ' όπου προκύπτει το γνωστικό επίπεδο και το επενδυτικό προφίλ τους, με βάση το οποίο πραγματοποιείται ο προβλεπόμενος έλεγχος συμβατότητας με τα παρεχόμενα εξ' αυτών προϊόντα και υπηρεσίες. Τέλος, συμμετέχει στη σύνταξη των συμβάσεων και του λοιπού έντυπου υλικού. Με τους ως άνω τρόπους υλοποιείται η προστασία της κεφαλαιαγοράς και η συνακόλουθη προστασία των επενδυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟΡΡΗΤΟΥ

10.1 Η έννοια του τραπεζικού απορρήτου

Το τραπεζικό απόρρητο αναφέρεται στην υποχρέωση των τραπεζών να μην ανακοινώνουν σε τρίτους πληροφορίες, σχετικά με στοιχεία και δεδομένα των πελατών με τους οποίους συναλλάσσονται και τα οποία περιήλθαν στη γνώση τους λόγω της επαγγελματικής τους δραστηριότητας. Γενικότερα αντικείμενο του τραπεζικού απορρήτου είναι όλα εκείνα τα πραγματικά περιστατικά, που ο πελάτης έχει συμφέρον να μην γνωστοποιηθούν σε τρίτους, καθώς θα μπορούσαν να του προκαλέσουν οικονομική ή ηθική βλάβη.

Το τραπεζικό απόρρητο διακρίνεται σε:

- γενικό τραπεζικό απόρρητο, οπότε θεσπίζεται η υποχρέωση της τηρήσεως μυστικότητας σχετικά με το απόρρητο των συναλλαγών και πηγάζει αφενός από το καθήκον επαγγελματικής εχεμύθειας από την πλευρά της τραπεζής και αφετέρου ως κομμάτι της προστασίας της προσωπικότητας του πελάτη.
- Ειδικό τραπεζικό απόρρητο, που θεσπίσθηκε με το ΝΔ 1059/1971 και αφορά το απόρρητο των πάσης φύσεως καταθετικών λογαριασμών. Καταλαμβάνει όλες τις μορφές καταθέσεων (όψεως ή προθεσμίας) και κατά συνέπεια καθίσταται απόρρητη κάθε πληροφορία που αφορά σε κινήσεις καταθετικών λογαριασμών. Συνεπώς το ειδικό τραπεζικό απόρρητο δεν καλύπτει τις συμβάσεις ανοιχτού λογαριασμού ή τις μισθώσεις των θυρίδων. Τέλος, το ειδικό τραπεζικό απόρρητο θεσπίζει ένα κλειστό αριθμό εξαιρέσεων του.

10.2 Πολιτικές προστασίας και άρση του τραπεζικού απορρήτου

Σχετικά με τις ποινές που προκύπτουν από την παραβίαση του τραπεζικού απορρήτου, θα πρέπει να αναφερθεί ότι κάθε πρόσωπο, που λαμβάνει γνώση των τραπεζικών καταθέσεων, στα πλαίσια ασκήσεως των καθηκόντων του και παρέχει με οποιονδήποτε τρόπο κάποια πληροφορία, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Το αξιόποino της πράξης δεν αίρεται, ακόμα και αν υπάρχει συναίνεση του καταθέτη ενώ σε περίπτωση καταδίκης, δε μπορεί να ανασταλεί η εκτέλεση της ποινής, ούτε να μετατραπεί σε χρηματική. Τα παραπάνω πρόσωπα εξάλλου, όταν καλούνται ως μάρτυρες σε δίκη δεν εξετάζονται ποτέ για θέματα καταθέσεως, ακόμα και αν υπάρχει η συναίνεση του καταθέτη.

Σχετικά με την «άρση ή μη ισχύ του τραπεζικού απορρήτου» πρέπει να αναφερθεί ότι:

- Επιτρέπεται η κάμψη του απορρήτου έναντι των δικαστικών και ανακριτικών αρχών με έκδοση βουλεύματος ή δικαστικής απόφασης μετά από αιτιολογημένη παραγγελία ή αίτηση ή απόφαση του αρμόδιου οργάνου για την άσκηση ποινικής δίωξης ή τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης ή κύριας ανάκρισης.
- Το απόρρητο δεν ισχύει έναντι της Τράπεζας της Ελλάδος κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, των σχετικών με τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος και της εφαρμογής των νομισματικών, πιστωτικών και συναλλαγματικών κανόνων.
- Δεν αποτελεί παραβίαση εχεμύθειας, η μεταξύ των τραπεζών ανταλλαγή πληροφοριών, που αφορούν συγκεντρωτικά στοιχεία ομάδων συναλλασσόμενων και προορίζονται για στατιστικούς λόγους.

10.3 Ο ρόλος της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης οφείλει να παρακολουθεί την πιστή τήρηση του τραπεζικού απορρήτου με την παροχή οδηγιών, διευκρινήσεων ή

εγκυκλίων. Παράλληλα, φέρει την υποχρέωση της κατά νόμο παροχής στοιχείων στις Αρμόδιες Αρχές και της άρσης του τραπεζικού απορρήτου, όταν συντρέχουν οι εξής λόγοι:

- **Κατασχέσεις** εις χείρας της Τραπέζης ως τρίτης, των λογαριασμών καταθέσεων ή άυλων τίτλων που υφίστανται επ' ονόματι του καθ'ού η κατάσχεση, ή ως συνδικαιούχου σε περίπτωση κοινών λογαριασμών στο ποσοστό που αντιστοιχεί στον καθ'ού (π.χ. σε κοινό λογαριασμό με δύο συνδικαιούχους τίθεται ποσοστό 50%)
 - **Δεσμεύσεις** τραπεζικών λογαριασμών (ατομικών ή κοινών), χρηματοοικονομικών προϊόντων και θυρίδων από το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (κατ' εφαρμογή του άρθρου 3 παρ. 5 του Ν.3296/2004) σε ειδικές περιπτώσεις οικονομικού εγκλήματος και μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίου, με έγγραφο του προϊσταμένου της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης του ΣΔΟΕ, ενημερώνοντας για την ενέργεια αυτή εντός είκοσι τεσσάρων ωρών τον αρμόδιο Εισαγγελέα.
Μάλιστα απαγορεύεται η οποιαδήποτε πληροφόρηση των δικαιούχων των λογαριασμών σχετικά με τη διενεργούμενη έρευνα και λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να μην διαρρεύσει το γεγονός της διενεργούμενης έρευνας σε τρίτα αναρμόδια όργανα τόσο εκτός όσο και εντός της Τραπέζης.
- **Διασφαλίσεις** των συμφερόντων του Δημοσίου κατά 50% (κατ' εφαρμογή του άρθρου 27 του Ν.3296/2004) των καταθέσεων, των λογαριασμών, των κοινών λογαριασμών, των πάσης φύσεως επενδυτικών λογαριασμών, των συμβάσεων επί παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων και του περιεχομένου των θυρίδων για φορολογικές παραβάσεις όταν διαπιστωθεί ότι δεν έχει αποδοθεί συνολικά στο Δημόσιο ποσό άνω των 150.000 ευρώ από ΦΠΑ.
Εξαιρέση αποτελούν τα ποσά που μισθών και συντάξεων που κατατίθενται στους οικείους λογαριασμούς φυσικών προσώπων.
- **Παροχή στοιχείων** σε ειδικούς φορείς (όπως ΣΔΟΕ, ΙΚΑ, Οικονομική Επιθεώρηση ΔΟΥ), δικαστήρια κλπ, περί ύπαρξης λογαριασμών σε

οποιαδήποτε μορφή και κινήσεων αυτών, με ρητή επίκληση από πλευράς τους της σχετικής διατάξεως βάσει της οποίας αιτούνται της παροχής.

Τέλος, ειδική περίπτωση είναι η δήμευση περιουσιακών στοιχείων που αποτελούν προϊόν βασικού εγκλήματος ή αδικήματος που συνιστά νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, κατόπιν καταδικαστικής απόφασης ή απόφασης της Αρχής Καταπολέμησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ - ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

11.1 Η υπόθεση της Τράπεζας Σοσιετέ Ζενεράλ

Η έλλειψη κουλτούρας συμμόρφωσης και η αποτυχία των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε απομείωση της εταιρικής αξίας των τραπεζικών επιχειρήσεων.

Παραδείγματος χάριν, η Τράπεζα Σοσιετέ Ζενεράλ (Société Générale) μία από τις μεγαλύτερες γαλλικές τράπεζες ανακοίνωσε την 25 Ιανουαρίου 2008 ότι έχασε το αστρονομικό ποσό των 4,9 δισεκατομμυρίων δολαρίων, διότι ένας 31χρονος κερδοσκόπος χρηματιστής έκανε λαθεμένες κινήσεις και στοιχήματα στην αγορά μετοχών. Η Τράπεζα υποστήριξε ότι οι θέσεις αυτές στην αγορά ήταν προϊόν απάτης από μέρος του Ζερόμ Κερβιέλ (Jérôme Kerviel), ενός από τους χρηματιστές της. Από την άλλη ο Κερβιέλ που είχε προσληφθεί πριν οκτώ έτη στη Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμορφώσεως της Τραπεζής ισχυρίζεται ότι, η υπέρβαση της εξουσιοδότησής του να πραγματοποιήσει συναλλαγές αξίας € 49,9 δισεκατομμυρίων, ένα νούμερο πολύ υψηλότερο από τη συνολική κεφαλαιοποίηση της τραπεζής στο χρηματιστήριο, δεν μπορεί παρά να ήταν εις γνώσιν της Τραπεζής, που εθελουφλούσε χάριν της υψηλής μέχρι τότε κερδοφορίας που της εξασφάλιζε. Μπορεί αυτές οι ζημιές των 4,9 δισεκατομμυρίων ευρώ να ήταν από τις μεγαλύτερες που έχουν σημειωθεί ποτέ και μάλιστα σε έναν διάστημα τριών μόνο ημερών, όμως δεν είναι φυσικά το μοναδικό σκάνδαλο.

11.2 Η Περίπτωση της Τράπεζας Μπάρινγκς

Αρκετά χρόνια νωρίτερα, το 1996, η υπόθεση της Τράπεζας Μπάρινγκς αποτελούσε το μεγαλύτερο χρηματοοικονομικό σκάνδαλο του 20^{ου} αιώνα.

Η Τράπεζα είχε ιδρυθεί το 1762 και ήταν η αρχαιότερη εμπορική τράπεζα στο Λονδίνο. Την εποχή εκείνη, οι μεγαλύτερες τραπεζικές οικογένειες ήταν οι Barings

Brothers και οι Rothschilds. Η τελευταία λειτουργούσε ως ανταποκρίτρια τράπεζα για την Αγγλία και διέθετε επιρροή σε χώρες που δεν εξυπηρετούνταν από την Μπάριγκς.

Η Μπάριγκς διέθετε τέτοια επιρροή που ο πρωθυπουργός του Λουδοβίκου ΙΗ', δούκας του Ρισελιέ, σχολίαζε το 1818: «Υπάρχουν έξι μεγάλες δυνάμεις στην Ευρώπη: η Αγγλία, η Γαλλία, η Πρωσία, η Αυστρία, η Ρωσία και η Μπάριγκς Μπράδερς». Η Τράπεζα δραστηριοποιούταν στον τομέα της εταιρικής χρηματοδότησης, στη διαχείριση επενδύσεων για τους καλλίτερους πελάτες στο Λονδίνο, μεταξύ των οποίων και η Βασιλική Οικογένεια.

Το 1986 συνέστησε την Barings Futures Singapore Pte, Ltd (BFS) και το 1992 έγινε μέλος στο Χρηματιστήριο της Σιγκαπούρης. Ο αυξημένος όγκος των Συμβολαίων Μελλοντικής Εκπλήρωσης (futures) εκεί, δημιούργησαν την ανάγκη για ένα νέο πόστο, μία θέση που κλήθηκε να καλύψει τον Μάρτιο του 1992 ο 28χρονος Νικ Λίσον ως διευθυντής της.

Στις εξουσιοδοτημένες αρμοδιότητές του ήταν:

- α) συναλλαγές εξισορροπητικής κερδοσκοπίας (αρμπιτράζ) στην αγορά παραγώγων στον δείκτη NIKKEI 225 ανάμεσα στο Χρηματιστήριο Αξιών της Σιγκαπούρης (Singapore Mercantile Exchange - SIMEX) και σ' αυτά της Οζάκας (Osaka Stock Exchange - OSE). Ο δείκτης αυτός βασίζεται στις τιμές ενός καλαθιού μετοχών και αντικατοπτρίζει το χρηματοοικονομικό κλίμα. Καθώς στο αρμπιτράζ δεν υφίσταται κίνδυνος αγοράς, η Τράπεζα δεν επέβαλε φραγμούς στις συναλλαγές αν και γίνονταν με χρήση κεφαλαίων της Τραπέζης (proprietary trading).
- β) συναλλαγές Συμβολαίων Μελλοντικής Εκπλήρωσης - ΣΜΕ (futures) και δικαιωμάτων προαίρεσης (options) για λογαριασμό των πελατών του Ομίλου Μπάριγκς, δραστηριότητα φαινομενικά ακίνδυνη.

Αναλύοντας τις αρμοδιότητές του επισημαίνονται τα εξής:

- Αρμπιτράζ ανάμεσα στον SIMEX και OSE συνεπάγεται θέση αγοράς ή μακρά θέση (long position) στη μία αγορά και θέση πώλησης ή βραχεία θέση (short position) στην άλλη.

- Θέση αγοράς σημαίνει αγορά στον παρόντα χρόνο με παράδοση όμως στο μέλλον, συναλλαγή συμφέρουσα όταν αναμένει κανείς ότι οι τιμές θα αυξηθούν ή ακριβέστερα ότι θα έχουν αυξηθεί κατά τον χρόνο της παράδοσης.

(1) Ο Λίσον πήρε θέση αγοράς στην Οζάκα. Η θέση του αυτή ήταν ευρέως γνωστή στην αγορά καθώς το χρηματιστήριο της Οζάκας δημοσίευε τα στοιχεία σε εβδομαδιαία βάση. Κανονικά, θα έπρεπε λοιπόν να πάρει θέση πώλησης στη Σιγκαπούρη. Αντιθέτως πήρε θέση αγοράς με τον ίδιο περίπου αριθμό συμβολαίων που θα έπρεπε να πάρει θέση πώλησης διενεργώντας ουσιαστικά μη εξουσιοδοτημένες συναλλαγές.

(2) Εξάλλου, μια άλλη μη εξουσιοδοτημένη δραστηριότητα του Λίσον ήταν η πώληση *straddles* στον δείκτη NIKKEI 225, βασιζόμενος σε μία προσδοκία σταθερής αγοράς, δηλαδή μία ουδέτερη αγορά με σχετικά μικρή διακύμανση.

- Straddle είναι ένας συνδυασμός δικαιωμάτων διαφορετικού είδους (δικαιώματος αγοράς και δικαιώματος πώλησης), δηλαδή ένα put option και ένα call option με την ίδια τιμή εξάσκησης (strike) και την ίδια ημερομηνία λήξης (maturity). Έτσι, κέρδιζε από το αντίτιμο (premium) των δικαιωμάτων, πουλώντας πάνω από 37.000 straddles σε μια 14μηνη περίοδο.

Αυτή η στρατηγική ευνοεί τον πωλητή εάν οι τιμές δεν μεταβληθούν πολύ και παραμείνουν λίγο-πολύ στο ίδιο επίπεδο καθώς τα call & put options θα εκπνεύσουν χωρίς αξία.

Υπογραμμίζεται ότι ο αγοραστής ενός δικαιώματος δεν διατρέχει κανένα περαιτέρω κίνδυνο πέραν του αντιτίμου (premium) που έχει καταβάλει κατά την αγορά του, αντιθέτως ο πωλητής διατρέχει κίνδυνο αν η αγορά κινηθεί αντιθέτως με τη θέση που έχει λάβει. Για θέση πώλησης σε δικαίωμα πώλησης (put option) η μέγιστη δυνητική ζημία ισούται με την ονομαστική αξία του υποκείμενου τίτλου, ενώ για θέση πώλησης σε δικαίωμα αγοράς (call option) η μέγιστη δυνητική ζημία είναι απεριόριστη.

Στις 17 Ιανουαρίου 1995, ο σεισμός στην πόλη Κομπέ της Ιαπωνίας είχε ως αποτέλεσμα ο δείκτης NIKKEI να πέσει μέσα σε μια μόνο εβδομάδα στις 17.950 μονάδες, ενώ πριν το σεισμό εμπορευόταν σε ένα φάσμα ανάμεσα στις 19.000-19.500

μονάδες, μεταφραζόμενο σε βαριές απώλειες για τον Λίσον. Ακόμη μεγαλύτερες απώλειες προκάλεσαν τα straddles. Τα put options βγήκαν «πολύ πάνω από το χρηματικό τους ισοδύναμο» (deep in the money) δηλαδή η εσωτερική τους αξία ήταν υψηλότερη από το μηδέν, καθώς η τιμή εξάσκησης ήταν υψηλότερη από αυτή του υποκείμενου τίτλου. Με απλά λόγια:

(1) *Όταν κάποιος κερδοσκοπεί με θέση αγοράς σε ΣΜΕ και οι τιμές πέσουν, τότε χάνει.*

(2) *Όταν κάποιος πωλεί straddles και οι τιμές πέσουν σημαντικά, τότε χάνει.*

Ο Λίσον είχε ανοίξει ένα λογαριασμό λαθών, τον περίφημο λογαριασμό 88888, που δεν ήταν γνωστός στην ανώτερη διεύθυνση στο Λονδίνο, ώστε τα μεν κέρδη να πιστώνονται στον επίσημο λογαριασμό 92000, ενώ οι ζημιές να χρεώνονται στον κρυφό λογαριασμό 88888. Εν τέλει, αυτό που φαινόταν ως αρμπιτράζ ήταν –με τη βοήθεια του κρυφού λογαριασμού– μία μεταμφιεσμένη και επικίνδυνη κερδοσκοπία.

Εμφανιζόταν μάλιστα να επιτυγχάνει ένα φανταστικά μεγάλο ποσοστό κερδών, καθώς αντιπροσώπευε το 25% των συνολικών κερδών της, από μια εξ' ορισμού «χαμηλού ρίσκου» δραστηριότητα. Μάλιστα, το 1994 κατασκεύασε 28,55 εκατομμύρια πλαστών κερδών, εδραιώνοντας τη φήμη του ως χρηματιστής-αστέρας και εξασφαλίζοντας υψηλά μόνους τόσο για τον εαυτό του (9 φορές τον μισθό του) όσο και για τα λοιπά στελέχη της Τραπέζης.

Όμως, ο Λίσον έχανε χρήματα ευθύς εξ' αρχής. Μεγαλώνοντας τα «στοιχήματα», το μόνο που κατάφερε ήταν να χάνει όλο και περισσότερα χρήματα. Στο τέλος του 1992, ο λογαριασμός 88888 έδειχνε ζημία περίπου 2 εκατομμυρίων λιρών. Ένα χρόνο αργότερα άγγιζε τα 23 εκατομμύρια. Στα τέλη του 1994, οι συσσωρευμένες ζημιές ήταν 208 εκατομμύρια λίρες.

Ο Λίσον στοιχημάτιζε συνεχώς προς μία και μόνη κατεύθυνση: την αύξηση του ιαπωνικού δείκτη και των επιτοκίων. Όταν κατέγραφε απώλειες, η απάντησή του ήταν επιθετικές θέσεις αγοράς, κατ' ουσίαν διπλασιάζοντας τις προηγούμενες θέσεις αγοράς και επιχειρώντας ο ίδιος μόνος του να ανατρέψει το κλίμα της αγοράς (Brown-Steenbeek, 2001).

Καθώς ο τζόγος είχε ξεφύγει, ο Λίσον συσώρευσε ζημιές σε έκταση £ 827 εκατομμύρια ή \$ 1,4 δισεκατομμύρια, ενώ τα ίδια κεφάλαια της τραπέζης ήταν μόλις \$ 615 εκατομμύρια.

Στις 16 Φεβρουαρίου 1995, το παλαιότερο και πιο σεβαστό τραπεζικό ίδρυμα της Αγγλίας αδυνατούσε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις από τις συναλλαγές επ' ονόματί του και κήρυξε πτώχευση! Τον Ιούνιο του 1995 ο ολλανδικός ασφαλιστικός όμιλος ING (International Nederlanden Group) εξαγόρασε την Μπάριγκς με το συμβολικό τίμημα της £ 1!

11.3 Συμπεράσματα

Η κατάρρευση της Μπάριγκς οφειλόταν κυρίως στον λειτουργικό κίνδυνο (Μελάς, 2011: 171). Υπήρχε εσφαλμένη οργανωτική δομή και κατανομή εξουσιών. Δεν εφαρμοζόταν καμία από τις αρχές της εταιρικής διακυβέρνησης. Δεν υπήρχε σαφής διαχωρισμός καθηκόντων για κάθε θέση εργασίας ούτε περιγραφή των ορίων ευθύνης του κάθε λειτουργού. Δεν υπήρχε διαχωρισμός front & back office καθώς το ίδιο πρόσωπο ήταν υπεύθυνο τόσο για τη διενέργεια των εμπορικών πράξεων αυτών καθ' αυτών όσο και για τη λογιστική τακτοποίηση και συμφωνία τους. Κατ' ουσίαν ο Λίσον ήταν ταυτόχρονα ελέγχων και ελεγχόμενος, αφού αναφερόταν στον ίδιο τον εαυτό του. Για του λόγου το ακριβές, φαίνεται να υπήρχαν πολλοί υπεύθυνοι αναφορικά με την αξιολόγησή του, όμως καθένας εξ' αυτών υπέθετε ότι ο άλλος τον παρακολουθούσε πιο στενά απ' ό,τι εκείνος. Ο διττός αυτός ρόλος του συνιστούσε υπερβολική συγκέντρωση εξουσιών στο πρόσωπό του, μία καταστρατήγηση αυτού που στην ΠΔ/ΓΕ 2577/2006 περιγράφεται ως «αρχή των τεσσάρων οφθαλμών» (four eyes principle).

Ακόμη και όταν η Τράπεζα κλήθηκε από το Χρηματιστήριο της Σιγκαπούρης να δώσει εξηγήσεις για ορισμένες ανακολουθίες σχετιζόμενες με το λογαριασμό 88888, εκλήθη ο ίδιος ο Λίσον να απαντήσει.

Η διοίκηση της Τραπεζής γνώριζε πως οι αρμόδιες βρετανικές αρχές είχαν απορρίψει το 1992 αίτηση για παροχή άδειας χρηματιστή στον Λίσον, καθώς είχε αποκρύψει την ύπαρξη καταδίκης λόγω ύπαρξης χρεών εις βάρος του.

Δεν υπήρχε ουσιαστικός έλεγχος στις κεφαλαιακές απαιτήσεις του, ούτε όρια στις θέσεις του στην αγορά. Ο ανύπαρκτος εσωτερικός έλεγχος, η έλλειψη συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών τόσο σε εξατομικευμένη όσο και σε ενοποιημένη βάση με τις αρμόδιες τραπεζικές εποπτικές αρχές και τις εποπτικές αρχές της κεφαλαιαγοράς ήταν μια άλλη ακόμη αιτία της κατάρρευσης. Η Διοίκηση απέτυχε να

συμμορφωθεί προς τις επιταγές και τα πορίσματα του εσωτερικού ελέγχου για διαχωρισμό της εμπορικής δραστηριότητας και του κλεισίματος των πράξεων, μολονότι το πρόβλημα ήταν εις γνώσιν της, εθελουφλώντας χάριν της υψηλής κερδοφορίας.

Εν κατακλείδι, η έλλειψη κουλτούρας συμμόρφωσης, η αγνόηση των αρχών εταιρικής διακυβέρνησης και η αποτυχία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, δηλαδή των εσωτερικών διαδικασιών και συστημάτων διοικητικής πληροφόρησης, είχαν ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση λειτουργικού κινδύνου και την επέλευση τέτοιων ζημιών, που οδήγησαν την αρχαιότερη βρετανική τράπεζα σε πτώχευση.

Η υπόθεση αυτή αποτέλεσε και την αφορμή για την έκδοση της έκθεσης με τίτλο «Πλαίσιο για τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου στους τραπεζικούς οργανισμούς» από την Επιτροπή της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο τραπεζικός κλάδος έχει ιστορικά προσελκύσει τόσο έντονη ελεγκτική παρουσία, που είναι συγκρίσιμη μόνο με αυτήν που παραδοσιακά συναντάται στις δημόσιες επιχειρήσεις. Όσο και αν εκπλήσσει, η αλήθεια είναι ότι, σε παγκόσμιο επίπεδο, κατά μέσο όρο, ο χρηματοπιστωτικός τομέας και δη αυτός της τραπεζικής βιομηχανίας είναι πιθανόν ο πλέον στενά ρυθμισμένος από οποιοδήποτε άλλο κομμάτι της ιδιωτικής οικονομίας.

Στις περισσότερες χώρες, το κύριο βάρος του εποπτικού ελέγχου κατευθύνεται προς τα τραπεζικά ιδρύματα και λιγότερο προς τους υπόλοιπους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Η αιτία είναι ότι παραδοσιακά οι τράπεζες αποτελούσαν τον πυρήνα του χρηματοοικονομικού συστήματος. Ήταν το βασικό κανάλι μέσω του οποίου οι αποταμιεύσεις μετατρέπονταν σε πιστώσεις. Έτσι, ενδεχόμενη κατάρρευσή τους μπορεί να επηρεάσει πολύ περισσότερο την οικονομία από ό,τι η κατάρρευση άλλων χρηματοοικονομικών οργανισμών.

Η ΠΔ/ΤΕ 2577/2006 *«Πλαίσιο αρχών λειτουργίας και κριτηρίων αξιολόγησης της οργάνωσης και των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και σχετικές αρμοδιότητες των διοικητικών τους οργάνων»* θέσπισε ως υποχρεωτική τη λειτουργία της Κανονιστικής Συμμόρφωσης, την οποία εντάσσει μαζί με τη Διαχείριση κινδύνων και την Εσωτερική επιθεώρηση στο *Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών ιδρυμάτων*.

Εν κατακλείδι, για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων απέναντι στις αρμόδιες εποπτικές αρχές, προβλέπεται η ύπαρξη λειτουργίας Κανονιστικής Συμμόρφωσης στο εσωτερικό τους. Στην Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης επιφυλάσσεται ένας ρόλος νευραλγικού και συνάμα κομβικού χαρακτήρα: η αποστολή να παρακολουθεί το διαμορφούμενο κανονιστικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, να ενημερώνει τις καθ' ύλην αρμόδιες διευθύνσεις και τη διοίκηση των πιστωτικών ιδρυμάτων και να συνδράμει στην εν γένει υιοθέτηση και ενσωμάτωσή του, μέσω των κατάλληλων προσαρμογών στις εσωτερικές διαδικασίες τους, ώστε να αποφευχθεί ο λειτουργικός κίνδυνος, και δη ο κίνδυνος «μη

συμμόρφωσής» τους, η πιθανότητα να υποστούν απομείωση της εταιρικής αξίας είτε εξαιτίας διοικητικών κυρώσεων, είτε λόγω απώλειας φήμης τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Γιανναράς Χρήστος (2012), «Οι λύσεις γεννώνται, δεν σερβίρονται» Η Καθημερινή 23 Ιουλίου.
- Gilpin Robert (2002), “Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία”, Εκδόσεις Ποιότητα.
- Γκόρτσος, Χρ. (2012), «Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο», Νομική Βιβλιοθήκη.
- - (2011), «Βασιλεία ΙΙΙ: Η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος» στον Τμητικό Τόμο του Ομότιμου Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Νικόλαου Ρόκα.
- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (2012), «Κανονιστική Συμμόρφωση οικονομικά παράνομων δραστηριοτήτων»
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο, (2006), «Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές, τόμος Α΄, Το νομισματικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον».
- - (2007), «Εισαγωγή στις Τραπεζικές σπουδές- Β΄ Προϊόντα και πελατεία».
- - (2007β), «Εισαγωγή στις Τραπεζικές σπουδές- Γ΄ Θέματα σχετικά με την πελατεία».
- Ιωακείμογλου Ηλίας -Λαπατσιώρας Σπύρος- Παπαδοπούλου Έλενα – Σταθάκης Γιώργος-Τσακαλώτος Ευκλείδης- Φραγκάκη Μαρίκα (συλλογή άρθρων - Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς) (2009), «Η παγκόσμια κρίση και το χρηματοπιστωτικό σύστημα», Λύχνος ΕΠΕ.
- Krugman Paul - Obstfeld Maurice (2002), “Διεθνής Οικονομική” Τόμος Β΄, Εκδόσεις Κριτική.
- Κρούγκμαν Πωλ (2009), «Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της ύφεσης», Εκδόσεις Καστανιώτη
- Μανωλάκενας Γεράσιμος (2006), «Η λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η εμπειρία της Alpha Bank», Δελτίο ΕΕΤ, Α΄ τρίμηνο, τεύχος 44, σελ. 39-48.

- Μελάς Κώστας (2002), «Εισαγωγή στην τραπεζική χρηματοοικονομική διοικητική» Τόμος Α', Εκδόσεις Εξάντας.
- - (2011), «Οι σύγχρονες κρίσεις του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος (1974-2008)», Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη.
- Peet Richard (2010), «Ανόσια τριάδα», Εκδοτικός οίκος Α.Α.Λιβάνη.
- Προβόπουλος Γ. – Γκόρτσος Χρ. (2004), «Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοοικονομικό περιβάλλον: τάσεις και προοπτικές» Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Ρουμελιώτης Παναγιώτης (2002), «Παγκόσμια Διακυβέρνηση ή Ηγεμονική Παγκοσμιοποίηση» Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη.
- Σπανός Λουκάς (2001), «Συστήματα Εταιρικής Διακυβέρνησης και σύγχρονη ελληνική επιχείρηση», *Δελτίο ΕΕΤ*, Δ' τρίμηνο, τεύχος 44, σελ. 57-63.
- Στεφάνου Κωνσταντίνος- Γκόρτσος Χρήστος (2006), «Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο», Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φούσκας Βασίλης (2010), «Περιγράμματα μιας αγγλοσαξονικής κρίσης».
- Χαρδούβελης Α.Γκίκας (2010), «Η υπερκυκλικότητα του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος και προτάσεις για τη μείωσή της».
- Χρυσάνθης Χρήστος (2006), «Η κανονιστική συμμόρφωση στο πλαίσιο του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου», *Δελτίο ΕΕΤ*, Α' τρίμηνο, τεύχος 44, σελ. 63-68.

Βιβλία

- Barro Robert Joseph (1990), «*Macroeconomics*» New York-Chichester-Brisbane- Toronto-Singapore, John Wiley and Sons (3rd edition).
- Brown Stephen J.- Steenbeek Onno W. (2001), «Doubling: Nick Leeson's trading strategy», *Pacific-Basin Finance Journal*, January
- Buckman Greg, (2004) «*Globalization: Tame it or scrap it? Mapping the alternative of the anti-globalization movement*», Zed Books.
- Dale Richard S. (1996), «*Risk and Regulation in Global Security Markets*», John Wiley & Sons.
- Goodhart Charles, Currie David, Llewellyn David (1987), «*The operation and regulation of financial markets*».

- Goodhart C.A.E., Hartmann Philipp, Llewellyn David T., Rojas-Suarez Liliana and Weisbrod S. (1998), “*Financial Regulation: Why, How and Where now?*” Routledge, New York.
- OECD (1999), “Enhancing Corporate Governance for Banking Organizations”, September.
- Tietmeyer Hans (1999), “International cooperation and coordination in the area of financial market supervision and surveillance”.

Ιστότοποι

www.bis.org

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

2 ΙΩΝ. 2015

